

დამხმარე სახელმძღვანელო საქართველოს უმაღლესი საბანმანათლებლო დაწესებულების სტუდენტებისთვის

არჩევნების დემოკრატიულობის ხარისხი და საარჩევნო უფლების განხორციელების რეალურობა სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათ შორის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საზოგადოებაში მაღალი საარჩევნო კულტურის ჩამოყალიბება და მაღალკვალიფიციური საარჩევნო ადმინისტრაციის არსებობა.

აღნიშნული ფაქტორების ჩამოყალიბების/განვითარების ხელშეწყობის მიზნით 2010 წლიდან საქართველოს ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას, საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრსა და საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს შორის გაფორმებული ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის („საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში საარჩევნო სამართლის დარგში სასწავლო პროგრამის განხორციელების შესახებ“) ფარგლებში ქვეყნის მასშტაბით 19 უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში დაინერგა სწავლების ცენტრის მიერ შემუშავებული ინოვაციური პროექტი, რომლის მიზანია, ერთი მხრივ, უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სტუდენტების სამოქალაქო ცნობიერების ამაღლება და, მეორე მხრივ, საარჩევნო სამართლის დარგში თანამედროვე მოთხოვნების შესატყვისი კომპეტენციის მქონე იურისტებისა და ჟურნალისტების მომზადება.

აღნიშნული პროექტის ფარგლებში საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრმა შეიმუშავა დამხმარე სასწავლო მასალები ლექტორებისა და სტუდენტებისათვის.

ეს დამხმარე სახელმძღვანელო გათვალისწინებულია პარტნიორი უნივერსიტეტების იურიდიული და ჟურნალისტიკის ფაკულტეტების სტუდენტებისათვის და საარჩევნო სამართლით დაინტერესებულ მკითხველთა ფართო წრისათვის. სახელმძღვანელოში განხილულია საქართველოს საარჩევნო სამართლის ძირითადი საკითხები და მოყვანილია მაგალითები მსოფლიო პრაქტიკიდან.

*მომზადებულია საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და
სწავლების ცენტრის მიერ
www.electionreforms.ge*

სარჩევი

შესავალი.....	4
თავი 1. არჩევნების ცნება, არჩევნების სახეები და პერიოდულობა	7
თავი 2. საარჩევნო სისტემები, საქართველოს საარჩევნო სამართლის წყაროები და პრინციპები.....	11
თავი 3. საარჩევნო პროცესი და საარჩევნო პროცესის მართვის ორგანო	17
თავი 4. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უფლებამოსილებები და მუშაობის წესი	26
თავი 5. არჩევნებში ჩართული მხარეები	31
თავი 6. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია.....	39
თავი 7. წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია).....	43
თავი 8. წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფა	48
თავი 9. არჩევნების დაფინანსება	53
თავი 10. კენჭისყრის დრო და ადგილი.....	58
თავი 11. საარჩევნო უბნის გახსნა, კენჭისყრის დაწყებამდე ჩასატარებელი პროცედურები	60
თავი 12. კენჭისყრის პროცესი	66
თავი 13. საარჩევნო უბნის დახურვა, კენჭისყრის შედეგების შეჯამება	70
თავი 14. კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შეჯამება/დადგენა	79
თავი 15. საარჩევნო დავები	81
თავი 16. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები	86
თავი 17. საქართველოს პარლამენტის არჩევნები	93
თავი 18. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები.....	106
თავი 19. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები	115
თავი 20. თვითმმართველი ქალაქის მერის (თვითმმართველი თემის გამგებლის) არჩევნები.....	129
თავი 21. რეფერენდუმი, პლებისციტი	133
დანართები	142
პრეზიდენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები.....	142
ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა	142
ლიტვის რესპუბლიკა.....	143

სომხეთის რესპუბლიკა.....	144
ლატვია.....	145
პოლონეთის რესპუბლიკა	146
ჩეხეთის რესპუბლიკა.....	148
ამერიკის შეერთებული შტატები	149
იტალიის რესპუბლიკა.....	150
პარლამენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები	151
ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა	151
ლიტვის რესპუბლიკა.....	152
სომხეთის რესპუბლიკა.....	154
ლატვია.....	154
პოლონეთის რესპუბლიკა	155
ჩეხეთის რესპუბლიკა.....	157
ამერიკის შეერთებული შტატები	158
იტალიის რესპუბლიკა.....	159
ქვეყნები, სადაც დიდ ქალაქებში მერები პირდაპირი არჩევნების გზით აირჩევიან, – პრაქტიკული მაგალითები.....	161
ბულგარეთის რესპუბლიკა	161
დიდი ბრიტანეთი.....	162
ისრაელი	163
მაკედონია	163
მოლდოვის რესპუბლიკა.....	164
პოლონეთის რესპუბლიკა	164
რუმინეთი.....	165
სლოვენია.....	165
ხორვატია.....	165
ალბანეთი	166
ავსტრალია – ვიქტორიას შტატი, მელბურნი	166
უნგრეთი.....	167
უკრაინა.....	167
საარჩევნო სისტემები	168
ტერმინთა განმარტება	179

შესავალი

საზოგადოების ისტორიულმა განვითარებამ მოიტანა სახელმწიფო მმართველობის ისეთი ფორმის დამკვიდრება, როგორიც არის დემოკრატია. დემოკრატია ესაა ხალხის ხელისუფლება, განხორციელებული ხალხის მიერ და ხალხისთვის. იგი დაფუძნებულია კანონის უზენაესობაზე, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების დაცვაზე, ხელისუფლების განხორციელებაში ხალხის მონაწილეობაზე, პერიოდულ არჩევნებზე და სხვა დემოკრატიულ ღირებულებებზე. არჩევნები კი, თავის მხრივ, დემოკრატიის არა მარტო არსებითი ნიშანი და ატრიბუტია, არამედ მისი ქვაკუთხედი და აუცილებელი პირობაცაა.

დემოკრატია ხელისუფლებაში მყოფი პირებისთვის მათი სიცოცხლის ბოლომდე თანამდებობების შენარჩუნების გარანტიას არ იძლევა. იგი მუდმივად ცვალებადი პროცესია და მის უმთავრეს ღირებულებას ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა წარმოადგენს. ადამიანისთვის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლების მინიჭება ხომ სწორედ დემოკრატიული გარდაქმნების შედეგია.

საქართველოში XX საუკუნის პირველ ნახევრიდან იწყება სახელმწიფო მმართველობის დემოკრატიული ფორმის დამკვიდრება. საქართველოს ეროვნული ყრილობის მიერ **1917 წლის 22 ნოემბერს** არჩეულმა ეროვნულ-მა საბჭომ (გარდამავალ პერიოდში, დამოუკიდებლობის გამოცხადებამდე, პრაქტიკულად საქართველოს მთავრობის ფუნქციას ასრულებდა) **1918 წლის 26 მაისს** მიიღო დამოუკიდებლობის აქტი, რომლის საფუძველზეც საქართველოს მთავრობას და ხალხს საშუალება მიეცა საკუთარი ძალისხმევით დემოკრატიულ ღირებულებებზე დაფუძნებული ახალი სახელმწიფოს მშენებლობისკენ მიემართა. ამ ღირებულებებიდან ერთ-ერთი უმთავრესი იყო სახელმწიფო ხელისუფლების ფორმირება პერიოდული არჩევნების გზით.

პირველი მრავალპარტიული დემოკრატიული არჩევნები **1919 წლის 14-16 თებერვალს ჩატარდა**. ამდენად, საქართველოში არჩევნების ისტორია 1919 წლიდან იწყება.

პირველ არჩევნებს საფუძვლად დაედო საქართველოს რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ 1918 წლის 22 ნოემბერს მიღებული „დამფუძნებელი კრების არჩევნების დებულება“, რომელიც საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით, პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე 130 წევრის არჩევას (პარტიული სიებით) ითვალისწინებდა.

მნიშვნელოვანია, რომ იმ დროს, როდესაც მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში ქალებს ხმის უფლებაც კი არ ჰქონდათ, დამფუძნებელი კრების არჩევნებისთვის სხვადასხვა პარტიის საარჩევნო სიებში კანდიდატებად ოცამდე ქალი დარეგისტრირდა.

საქართველოს დამფუძნებელ კრებაში კი ხუთმა ქალმა დაიკავა ადგილი. პირველი ქართველი ქალი პარლამენტარები იყვნენ ელისაბედ ბოლქვაძე, ელენორა ტერ-პარსეგოვა-მახვილამისა, მინადორა ტოროშელიძე, ქრისტინე შარაშიძე, ანა (ოლღა) სოლოლაშვილი.

1921 წლის თებერვალში საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ თითქმის 70 წლის განმავლობაში საქართველოში თავისუფალი არჩევნები არ გამართულა. არჩევნები წინასწარ, კომუნისტური პარტიის უმაღლეს ორგანოებში იგეგმებოდა და პრაქტიკულად უალტერნატივო იყო.

XX საუკუნის 70-იან წლების დასასრულისა და 80-იანი დამდეგისათვის საბჭოთა სისტემის კრიზისმა ყოვლისმომცველი ხასიათი მიიღო. 1985 წელს საბჭოთა ხელისუფლებაში სერიოზული ცვლილებები მოხდა. ახალმა ხელისუფლებამ აღიარა ქვეყანაში შექმნილი პოლიტიკური კრიზისი. აღიარებული იქნა ქვეყნის არადემოკრატიულობა, და ქვეყანაში დამყარებული დიქტატურა.

1988 წლიდან საქართველოში ანტისაბჭოთა მიტინგები და დემონსტრაციები ძლიერდება. საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის სურვილი დღითიდღე იზრდება, ეს იდეა სულ უფრო პოპულარული ხდება და საქართველოს მოსახლეობაში, ძლიერდება ეროვნული მოძრაობა. ამ პროცესების პარალელურად, **1990 წლის 20 ივნისს** საქართველოს უზენაესმა საბჭომ გაუქმე-

ბულად გამოაცხადა საქართველოს ოკუპაციისა და ანექსიის შედეგად შექმნილი ხელისუფლების ორგანოები, რადგან ისინი არ გამოხატავდნენ ქართველი ხალხის ჭეშმარიტ, თავისუფალ ნება-სურვილს. უკანონოდ და ბათილად გამოცხადდა ყველა აქტი, რომელიც აუქმებდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პოლიტიკურ ინსტიტუტებს.

1990 წლის 18 აგვისტოს, ეროვნული მოძრაობის ზეწოლით, საქართველოს სსრ უმაღლესმა საბჭომ მიიღო ახალი საარჩევნო კოდექსი, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კანონი „საქართველოს უზენაესი საბჭოს არჩევნების შესახებ“, რომელიც არასაბჭოური და მრავალპარტიული არჩევნების ჩატარებას ითვალისწინებდა. არჩევნები **1990 წლის 28 ოქტომბერს დაინიშნა** და მას ეწოდა „საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს“ არჩევნები, ნაცვლად „საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისა“.

არჩევნები შერეული, სიმეტრიული საარჩევნო სისტემით ჩატარდა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე აირჩა 125 დეპუტატი, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქების მიხედვით, ასევე 125 დეპუტატი. ყოველ ამომრჩეველს ჰქონდა 2 ხმა, რომელთაგან ერთს პარტიულ სიას აძლევდა, მეორეს – ერთმანდატიან ოლქში წარდგენილ კანდიდატს. 1990 წლის 28 ოქტომბრის არჩევნებში 14 პოლიტიკური პარტია მონაწილეობდა.

1991 წლის 31 მარტს საქართველოში ჩატარდა რეფერენდუმი, რომლის დროსაც მოსახლეობას პასუხი უნდა გაეცა კითხვაზე, სურდა თუ არა დამოუკიდებლობის აღდგენა 1918 წლის 26 მაისის დამოუკიდებლობის აქტის საფუძველზე. რეფერენდუმში მონაწილეობა მიიღო საქართველოს მოსახლეობის (მათ შორის, სამხრეთ ოსეთის ყოფილი ავტონომიური ოლქისა და აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის მოსახლეობის) საერთო რაოდენობის 90,3%-მა, რომელთაგან 98,9 %-მა კითხვას დადებითად უპასუხა. რეფერენდუმის საფუძველზე, **1991 წლის 9 აპრილს** მიღებულ იქნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტი. **1991 წლის 31 მარტს** საქართველოში გაიმართა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა პირველი არჩევნები.

1991 წლის 14 აპრილს შემოღებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის ინსტიტუტი და იმავე წლის **26 მაისს** საქართველოში ჩატარდა საქართველოს

პრეზიდენტის პირველი არჩევნები. პირველ პრეზიდენტად არჩეულ იქნა ზვიად გამსახურდია.

ამ დროიდან მოყოლებული საქართველოში პერიოდულად ტარდება პრეზიდენტის, პარლამენტის, ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნები.

1990 წლიდან დღემდე 28 არჩევნები ჩატარდა, მათ შორის: 8 - საპარლამენტო; 6 - საპრეზიდენტო; 6 - ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნები; 7 - აჭარის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები; 1 - აფხაზეთის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები. ასევე 1990 წლიდან დღემდე საქართველოში ჩატარდა 2 - რეფერენდუმი და 1 - პლებისციტი.

თავი 1. არჩევნების ცნება, არჩევნების სახეები და პერიოდულობა

არჩევნების ცნება. არჩევნებსა და საარჩევნო პროცედურებს კაცობრიობის ისტორიაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. მიუხედავად იმისა, რომ არჩევნების ინსტიტუტი ანტიკური ეპოქიდან არსებობს, მეცნიერება არჩევნების შესახებ - **პსეფოლოგია** (ბერძნ. "psephos" - ნიშნავს კენჭს, რომელსაც დემოკრატიულ ათენში არჩევნების დროს აგდებდნენ საარჩევნო ურნაში) - XX საუკუნის 50-იანი წლებიდან იმკვიდრებს თავს (1952 წლიდან). პსეფოლოგიის კვლევის საგანს წარმოადგენს არჩევნები, მისი როლი და ადგილი საზოგადოების განვითარების პროცესში. არჩევნები კი არის პროცესი, რომლის დანიშნულება და შედეგია საჯარო ხელისუფლების ორგანოების ფორმირება. არჩევნების მეშვეობით ხალხი ირჩევს თავის წარმომადგენლებს და ანიჭებს მათ თავის სუვერენულ უფლებათა განხორციელების მანდატს.

არჩევნები, პოლიტიკური უფლებები და ქვეყნის მართვაში მოსახლეობის მონაწილეობა დემოკრატიის უმთავრესი კომპონენტებია. მოქალაქის უფლება აირჩიოს ხელისუფლება ანუ თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით განახორციელოს ძალაუფლება, ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს მიეკუთვნება. **გაეროს 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად**, "ხელისუფლების საფუძველი ხალხის ნება უნდა იყოს; ეს ნება უნდა გამოვლინდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომელიც უნდა გაიმართოს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით ან ხმის მიცემის თავისუფლების უზრუნველყოფი სხვა წესით".

არჩევნების სოციალური ფუნქცია. აღსანიშნავია არჩევნების სოციალური ფუნქციაც. არჩევნები, განსაკუთრებით კი წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდი, ამომრჩეველს საშუალებას აძლევს გააანალიზოს არჩევნებში ჩართულ პარტიათა და პოლიტიკოსთა წარსული საქმიანობა, შეაფასოს მათი სამომავლო პროგრამები, გააკეთოს გააზრებული არჩევანი და სახელმწიფოს მართვის უფლება გადასცეს მათ, ვისაც უფრო ენდობა და ვისი სამომავლო ხედვებიც შეესაბამება ამომრჩეველთა ინტერესებს. მეორე მხრივ, არჩევნების სოციალური ფუნქცია გულისხმობს, არჩევნების შედეგების საფუძველზე შევაფასოთ ქვეყანაში სხვადასხვა პარტიის გავლენის დონე, ამომრჩეველთა განწყობა და პოლიტიკური ტენდენციები. საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო პერიოდში მისი მოთხოვნების დაცვის ხარისხი საშუალებას იძლევა შევაფასოთ ქვეყანაში დემოკრატიის დონე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არჩევნები მხოლოდ იმ შემთხვევაში ასრულებს თავის სოციალურ ფუნქციას, თუ დაცულია საარჩევნო სამართლის ძირითადი პრინციპები. ამ პრინციპებიდან პირობითად ორი ჯგუფი შეიძლება გამოიყოს: ამომრჩევლის სტატუსის განმსაზღვრელი პრინციპები და არჩევნების ორგანიზაციის ზოგადი პრინციპები.

არჩევნების სახეები და პერიოდულობა. თავისი სახის მიხედვით, არჩევნები იყოფა პირდაპირ და არაპირდაპირ, საყოველთაო და შუალედურ (ნაწილობრივ), მორიგ, რიგგარეშე და ხელახალ, ერთტურიან და ორტურიან არჩევნებად, აგრეთვე ეროვნულ, რეგიონულ და ადგილობრივ არჩევნებად.

პირდაპირი და არაპირდაპირი არჩევნები. პირდაპირი არჩევნების დროს ამომრჩევლები უშუალოდ ირჩევენ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა წევრებსა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირებს. არაპირდაპირი არჩევნების დროს კი ამომრჩეველთა ნების პირდაპირი რეალიზება არ ხდება. არჩევნის საკითხს წყვეტენ არა უშუალოდ მოქალაქეები, არამედ მათ მიერ არჩეული პირები - დეპუტატები, ამრჩევები და ა.შ.

საყოველთაო (საერთო) და შუალედური (ნაწილობრივი) არჩევნები. საყოველთაო არჩევნები, რომელში მონაწილეობის უფლებაც აქვს ქვეყნის ყველა ამომრჩეველს. საყოველთაო არჩევნებს მიეკუთვნება რეგიონის ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებიც, რომლებშიც მონაწილეობის უფლებაც, შესაბამისად, რეგიონისა

და ადმინისტრაციული ერთეულის ყველა ამომრჩეველს აქვს. შუალედურია (ნაწილობრივია) არჩევნები, რომელიც იმართება წარმომადგენლობითი ორგანოს ნაწილობრივი განახლებისათვის (როტაციისათვის) ან მისი შემადგენლობის შესავსებად (როდესაც ამ ორგანოს ვადამდე გამოაკლდება ერთი ან რამდენიმე წევრი).

მორიგი, რიგგარეშე და ხელახალი არჩევნები. მორიგია არჩევნები, რომელიც ტარდება კონსტიტუციით ან კანონით დადგენილ ვადაში, შესაბამისი ორგანოს ან საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების **ვადის გასვლის** გამო. რიგგარეშეა არჩევნები, რომელიც ტარდება წარმომადგენლობითი ორგანოსა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების **ვადამდე შეწყვეტის** შემთხვევაში. თუ არჩევნები არ შედგა ან მისი შედეგი **ბათილად იქნა ცნობილი**, ამ შემთხვევაში იმართება ხელახალი არჩევნები ანუ საარჩევნო პროცესი თითქმის თავიდან იწყება.

ერთტურიანი და ორტურიანი არჩევნები. არჩევნები ერთ ტურად იმართება, თუ არჩევნების საბოლოო შედეგი დგინდება ამომრჩეველთა ერთჯერადი ხმის მიცემის გზით, ხოლო თუ საბოლოო შედეგის დასადგენად ერთზე მეტი ტურია საჭირო, არჩევნები ორ ან მეტ ტურად იმართება.

ეროვნული, რეგიონული და ადგილობრივი არჩევნები. არჩევნებს განასხვავებენ აგრეთვე იმ ტერიტორიის მიხედვით, რომლებზეც იგი იმართება. ამ თვალსაზრისით, არჩევნები **ეროვნულია**, როდესაც იგი მთელ ქვეყანაში იმართება ქვეყნის ხელისუფლების ასარჩევად.

რეგიონულია, როდესაც იგი მხოლოდ ქვეყნის ცალკეულ რეგიონში იმართება რეგიონის ხელისუფლების ასარჩევად.

ადგილობრივია, როდესაც იგი ქვეყნის ადმინისტრაციულ ერთეულებში იმართება ადგილობრივი თვითმმართველობის ასარჩევად.

არჩევნების პერიოდულობა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, გაეროს 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის თანახმად, ხელისუფლების საფუძველია ხალხის ნება, რომელიც უნდა გამოვლინდეს პერიოდულ არჩევნებში. ე.ი სახალხო სუვერენიტეტის განხორციელების ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა არის არჩევნების პერიოდულობა. იგი განისაზღვრება წარმომადგენლობითი ორგანოსა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების ვადით, რომელიც კონსტი-

ტუციით ან კანონით არის დადგენილი. არჩევნების პერიოდულობა ამომრჩეველს არჩეულ პირებზე ზემოქმედების საშუალებას აძლევს: მას საშუალება ეძლევა ზუსტად დადგენილი პერიოდულობით განაახლოს წარმომადგენლობითი ორგანოს შემადგენლობა, ხელახლა აირჩიოს ადრე არჩეული პირი, თუ კმაყოფილია მისი საქმიანობით, ან აირჩიოს სხვა, თუ მან მისი ნდობა დაკარგა. იგივე უნდა ითქვას, როდესაც საქმე ეხება საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის არჩევნებს. ასეთი წესი აიძულებს პოლიტიკურ პარტიებსა და არჩეულ პირებს, მუდმივი კავშირი ჰქონდეთ ამომრჩევლებთან, გაითვალისწინონ მათი მოთხოვნები, დაარწმუნონ ისინი თავისი პოლიტიკის სისწორეში და ა.შ.

წარმომადგენლობითი ორგანოსა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების ვადები სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაა. პარლამენტის უფლებამოსილების ვადა, ჩვეულებრივ, 4-5 წელია, პრეზიდენტის - 4-7 წელი, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა 2-6 წელი. უნდა აღინიშნოს, რომ, ჩვეულებრივ, არ იკრძალება ერთი და იმავე პირის მრავალჯერ არჩევა პარლამენტის ან ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობით ორგანოში. პრეზიდენტად არჩევის შესაძლებლობა კი, როგორც წესი, ორი ვადით იზღუდება. ამის უმთავრესი მიზეზი ერთი პირის, პრეზიდენტის, ხელში თავმოყრილი დიდი ძალაუფლება (საპრეზიდენტო და შერეული მართვა-გამგეობის ფორმის მქონე რესპუბლიკებში) და, მაშასადამე, მისი არამართლზომიერად გამოყენების საშიშროებაა.

იმვითაი გამოწვევის გარდა, პარლამენტს უფლება არ ეძლევა გაიგრძელოს თავისი უფლებამოსილების ვადა, პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გაგრძელებას კი არც ერთი დემოკრატიული ქვეყნის კონსტიტუცია არ ითვალისწინებს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი კონსტიტუცია შესაძლებლად მიიჩნევს პარლამენტისა და პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გაგრძელებას ან პირდაპირ კრძალავს არჩევნების გამართვას ომიანობისა და ქვეყანაში საგანგებო მდგომარეობის დროს. მთელი რიგი დემოკრატიული ქვეყნების კანონმდებლობა ასევე იცნობს პარლამენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტას, ხოლო პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტას, როგორც წესი, ყველა კონსტიტუცია ითვალისწინებს.

თავი 2. საარჩევნო სისტემები, საქართველოს საარჩევნო სამართლის წყაროები და პრინციპები

საარჩევნო სისტემები. ტერმინი „საარჩევნო სისტემა“ ორი მნიშვნელობით გამოიყენება. საარჩევნო სისტემა ფართო გაგებით, სახელმწიფოს არჩევითი (წარმომადგენლობითი) ორგანოს ფორმირების წესია. საარჩევნო სისტემა, ვიწრო გაგებით - კენჭისყრის შედეგების მიხედვით საჯარო ხელისუფლების ორგანოში ასარჩევ კანდიდატთა შორის მანდატების განაწილებისა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირთა არჩევის წესია (ვრცლად იხ. დანართი - „საარჩევნო სისტემები“).

საარჩევნო სისტემას აწესრიგებს **საარჩევნო სამართალი**. თუმცა, საარჩევნო სამართლებრივ ნორმათა გარდა, საარჩევნო სისტემის მოწესრიგებაში სხვა სამართლებრივი (სამოქალაქო, შრომის, სისხლის, ადმინისტრაციული და საპროცესო სამართლის ცალკეული ნორმები) და არასამართლებრივი ნორმებიც (პოლიტიკურ პარტიათა და საარჩევნო ბლოკთა წესდებები, პოლიტიკური და პროფესიული მორალისა და ეთიკის ნორმები, ტრადიცია და სხვ.) მონაწილეობს.

საარჩევნო სამართალი. საარჩევნო სამართალი კონსტიტუციური სამართლის შემადგენელი ნაწილია. იგი არის სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა, რომელიც **აწესრიგებს** საჯარო ხელისუფლების ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევნებთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, **უზრუნველყოფს** პირის უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს საჯარო ხელისუფლების ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევნებში და **ადგენს** ამ ორგანოთა და თანამდებობის პირთა არჩევის წესს, აგრეთვე რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვის წესს.

საარჩევნო სამართლის წყაროები. საარჩევნო სამართლის წყაროებს მიეკუთვნება შიდა სახელმწიფოებრივი კანონმდებლობითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებებით დადგენილი შესაბამისი ნორმები. ამ წყაროებს შორის უპირველესი ადგილი საქართველოს **1995 წლის 24 აგვისტოს** კონსტიტუციას უჭირავს. საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილია ფუნდამენტური სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, რაც დემოკრატიული არჩევნების ჩატარების აუცილებელი პირობაა. არჩევნების მარეგულირებელი სამართლებრივი აქტების იერარქიაში მეორე ადგილი

საერთაშორისო აქტებს¹ უჭირავს, ხოლო მომდევნო ადგილი საქართველოს ორგანულ კანონს „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ უკავია. გარდა აღნიშნულისა, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობას განეკუთვნება საქართველოს ორგანული კანონი „რეფერენდუმის შესახებ“, საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ და არჩევნებთან დაკავშირებული სხვა საკანონმდებლო აქტები, ასევე საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის სამართლებრივი აქტები, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებანი.

საარჩევნო სამართლის პრინციპები. საარჩევნო სამართალი ხუთ ძირითად პრინციპს ეყრდნობა. ეს პრინციპებია:

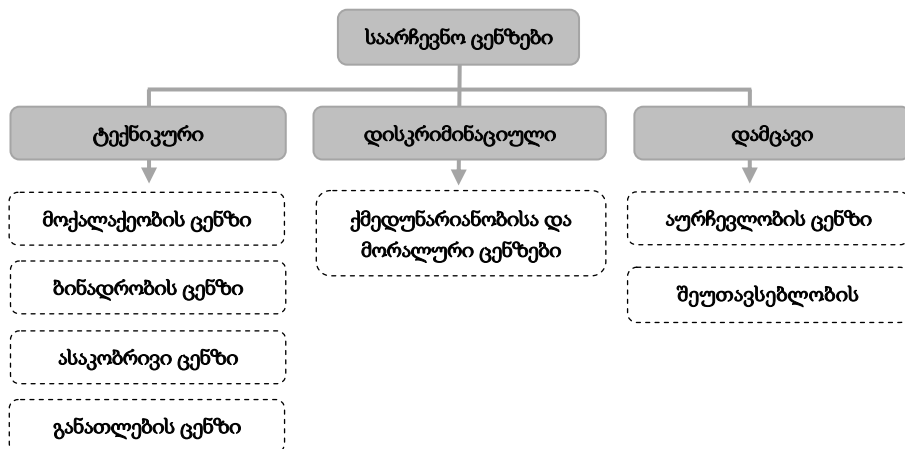
- ▶ საყოველთაო საარჩევნო უფლება;
- ▶ თანასწორი საარჩევნო უფლება;
- ▶ პირდაპირი საარჩევნო უფლება;
- ▶ კენჭისყრის ფარულობა;
- ▶ ნების თავისუფალი გამოვლენა.

თითოეული პრინციპის განმარტებამდე აუცილებელია განიმარტოს ამ პრინციპებთან დაკავშირებული აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლებების ცნებები. **აქტიური საარჩევნო უფლება** ნიშნავს არჩევით სახელმწიფო ორგანოებსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში კანდიდატების არჩევის უფლებას, აგრეთვე რეფერენდუმსა და პლებისციტში მონაწილეობის უფლებას. **პასიური საარჩევნო უფლება** ნიშნავს მოქალაქის უფლებას, იყოს არჩეული არჩევით სახელმწიფო ორგანოებსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში.

საარჩევნო სამართლის I პრინციპი – საყოველთაო საარჩევნო უფლება. ამ პრინციპის თანახმად, არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლებისციტში მონაწილეობის უფლება აქვს ყველა სრულწლოვან მოქალაქეს (ასეთია საარჩევნო უფლების საყოველთაოობის პრინციპის ზოგადი განმარტება),

¹ გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (1948 წ.), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (1950 წ.), სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი (1966 წ.), საერთაშორისო კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის შესახებ“ (1965 წ.), ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის საერთაშორისო კონვენცია (1979 წ.), ევროპული ქარტია ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ (1985 წ.), ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებანი.

მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ქვეყნის მთელი მოსახლეობა მიიღებს მონაწილეობას არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლებისციტში, ვინაიდან საარჩევნო სამართალს შემოაქვს საარჩევნო პროცესის მარეგულირებელი **შემზღუდველი** ნორმების მთელი სისტემა ე.წ. ცენზების სახით. აქტიური საარჩევნო უფლება უმნიშვნელოდ, პასიური საარჩევნო უფლება კი არაერთი ცენზით არის შეზღუდული. ამრიგად, **საარჩევნო ცენზი** არის კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილი შემზღუდველი პირობები, რომლებიც განსაზღვრავს საარჩევნო უფლების მქონე პირთა წრეს.

ტექნიკური ცენზები. მოქალაქეობის ცენზის თანახმად, საქართველოში საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს სრულწლოვან მოქალაქეს.

ბინადრობის ცენზი გულისხმობს სახელმწიფოში ან მის ადმინისტრაციულ ერთეულში ცხოვრების მინიმალურ დროს, რომლის შემდეგაც პირი იღებს საარჩევნო უფლებას. საქართველოს კანონმდებლობით ბინადრობის ცენზი აქტიური საარჩევნო უფლებისთვის პირდაპირ არ არის განსაზღვრული, თუმცა იგი რეალურად არსებობს. საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 31-ე მუხლის თანახმად, ამომრჩეველთა ერთიან სიაში ამომრჩევლის მონაცემები შეიტანება მისი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირი ამომრჩეველთა ერთიან სიაში შეჰყავთ მისი ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

აქტიური საარჩევნო უფლებისაგან განსხვავებით, პასიური საარჩევნო უფლებისთვის კანონმდებლობა პირდაპირ ადგენს ბინადრობის ვადებს. მაგალითად: საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო

უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 5 წელი მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 3 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში; საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არცერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე; ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც საქართველოში მუდმივად უცხოვრია სულ ცოტა 5 წელი მაინც, მათ შორის, არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში. ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერად და თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც საქართველოში უცხოვრია სულ ცოტა 5 წელი მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობს საქართველოში.

ასაკობრივი ცენზი გულისხმობს კონკრეტულ ასაკს, რომლის მიღწევის შემდეგ მოქალაქე იძენს საარჩევნო უფლებას. საქართველოს მოქალაქე აქტიურ საარჩევნო უფლებას იძენს 18 წლის ასაკიდან. რაც შეეხება პასიურ საარჩევნო უფლებას, მას პირდაპირი კავშირი აქვს საჯარო ხელისუფლების ცალკეული ორგანოების არჩევნებთან. მაგალითად, საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან; საქართველოს პარლამენტის წევრად და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან; ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერად, თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან.

განათლების ცენზი. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს განათლების ცენზს, გარდა სახელმწიფო ენის ცოდნის მოთხოვნისა. საქართველოს პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან, **რომელმაც იცის ქართული ენა.**

დისკრიმინაციული ცენზი. დისკრიმინაციული ცენზი მოიცავს **ქმედუნარიანობისა და მორალურ ცენზებს**.² ქმედუნარიანობის ცენზის თანახმად, აქტიური საარჩევნო უფლება არ აქვს საქართველოს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლოს განაჩენის საფუძველზე მოთავსებულია პენიტენციურ დაწესებულებაში, გარდა იმ პირისა, რომელსაც ჩადენილი აქვს ნაკლებად მძიმე დანაშაული, აგრეთვე იმ პირს, რომელიც სასამართლომ მხარდაჭერის მიმღებად ცნო და მოთავსებულია სტაციონარულ ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში.

მორალური ცენზი კი უზღუდავს პასიურ საარჩევნო უფლებას მოქალაქეს, რომელიც არის ნარკომანი ან ნარკოტიკების მომხმარებელი. მაგალითად: საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 111-ე მუხლის თანახმად, "საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს ნარკომანი ან ნარკოტიკების მომხმარებელი, ხოლო თუ ეს პირი შესაბამისმა საარჩევნო კომისიამ არჩეულად გამოაცხადა, საქართველოს პარლამენტს უფლება არა აქვს, ცნოს მისი უფლებამოსილება."

დამცავი ცენზი. დამცავი ცენზი მოიცავს **აურჩევლობისა და შეუთავსებლობის ცენზებს**. ამ ცენზების დაწესების აზრი ის არის, რომ არ მოხდეს საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების აღრევა.

აურჩევლობის ცენზი განსაზღვრავს იმ თანამდებობის პირთა ჩამონათვალს, რომლებიც საარჩევნო სუბიექტად დარეგისტრირებამდე უნდა გადადგნენ დაკავებული თანამდებობიდან.

შეუთავსებლობის ცენზი უზღუდავს არჩევითი თანამდებობის პირებს გარკვეულ საქმიანობას. მაგალითად, პარლამენტის წევრს უფლება არა აქვს, ეკავოს რაიმე თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში ან ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, ხოლო საქართველოს პრეზიდენტს უფლება არა აქვს ეკავოს სხვა თანამდებობა, მათ შორის, პარტიული, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობისათვის.

² ლიტვის რესპუბლიკის და დანიის საარჩევნო კანონმდებლობების თანახმად, აქტიური საარჩევნო უფლება არ აქვს იმ ამომრჩეველს, რომელიც სასამართლოს მიერ ქმედუნაროდ არის ცნობილი.

საარჩევნო სამართლის II პრინციპი – თანასწორი საარჩევნო უფლება. თანასწორი საარჩევნო უფლება ნიშნავს, რომ ყველა ამომრჩევლს კანონის ფარგლებში თანასწორი უფლებები და საარჩევნო უფლების რეალიზაციისთვის თანასწორ პირობები აქვს. ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის ყველა ამომრჩეველს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვს.

საარჩევნო სამართლის III პრინციპი – პირდაპირი საარჩევნო უფლება. თუ ამომრჩეველი უშუალოდ იმ კანდიდატს აძლევს ხმას, რომელმაც კონკრეტული თანამდებობა უნდა დაიკავოს, მაშინ არჩევნები პირდაპირია, ხოლო თუ მოქალაქეები ირჩევენ ამრჩევებს ან სპეციალურ ორგანოს, რომელიც შემდგომ ირჩევს კანდიდატს, მაშინ საქმე არაპირდაპირ არჩევნებთან გვაქვს.

საქართველოში არჩევნები პირდაპირია. ამომრჩეველები საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის წევრს, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს წევრსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს - თვითმმართველი ქალაქის მერს/თვითმმართველი თემის გამგებელს უშუალოდ ირჩევენ.

საარჩევნო სამართლის IV პრინციპი – კენჭისყრის ფარულობა. საქართველოში არჩევნები, რეფერენდუმი და პლებისციტი ფარული კენჭისყრით ტარდება. არჩევნების ფარულობის პირობებში თითოეულ ამომრჩეველს გარანტირებული აქვს იმის შესაძლებლობა, რომ კენჭისყრის კაბინაში (ან სხვა ადეკვატურ პირობებში) თავისი ხელით შეავსოს ყველასთვის ერთნაირი საარჩევნო ბიულეტენი და პირადად ჩააგდოს ის საარჩევნო ყუთში.

საარჩევნო სამართლის V პრინციპი – ნების თავისუფალი გამოვლენა. იგი ეხება მხოლოდ აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე პირებს. აღნიშნული უფლების საფუძველზე ამომრჩეველი თავად წყვეტს, მივიდეს თუ არა არჩევნებზე და დააფიქსიროს თუ არა საკუთარი პოზიცია. თანამედროვე სახელმწიფოთა უმრავლესობაში ხმის მიცემა არის უფლება და არა მოვალეობა. საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით აკრძალულია ნებისმიერი ზემოქმედება, რომელიც ზღუდავს ამომრჩევლის ნების თავისუფალ გამოვლენას, და ამომრჩევლის ნების გამოვლენაზე კონტროლი. რაც, თავის მხრივ, პირის მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობაში ჩაურევლობას გულისხმობს.

თავი 3. საარჩევნო პროცესი და საარჩევნო პროცესის მართვის ორგანო

საარჩევნო პროცესი. საარჩევნო პროცესი არის ინდივიდების, ორგანიზაციებისა და ცალკეული ჯგუფების მიერ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნების მომზადებისა და ჩატარების მიზნით განხორციელებული საქმიანობა. საარჩევნო პროცესი რეგულირდება სამართლებრივი აქტებისა და სოციალური ნორმების (მაგალითად, ტრადიციების) მეშვეობით. მაშასადამე, საარჩევნო პროცესი არის გარკვეული აქტივობა და სამართლებრივი ნორმების სისტემა, რომელიც ამ აქტივობას არეგულირებს.

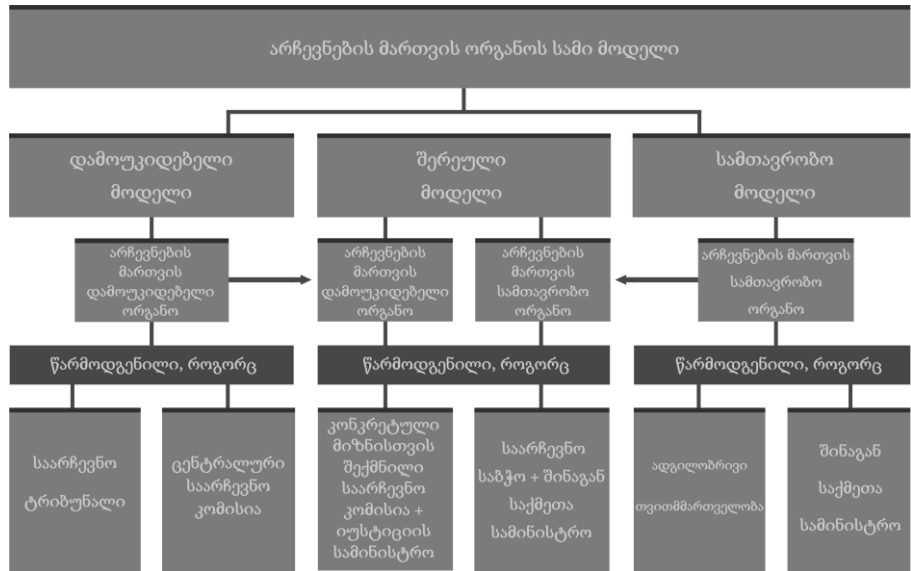
განასხვავებენ საარჩევნო პროცესის ორ მხარეს: ოფიციალურსა და არაოფიციალურს. **ოფიციალურ მხარეში** იგულისხმება სახელმწიფო ორგანოების მიერ არჩევნების ჩასატარებლად განხორციელებული ღონისძიებები, მაგალითად: საარჩევნო კომისიების შექმნა, რომლებიც უზრუნველყოფენ არჩევნების ჩატარებასა და ამ პროცესის ზედამხედველობას, უზრუნველყოფენ საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაციას და ა.შ. **არაოფიციალურ მხარეში** იგულისხმება ისეთ მოქმედებები, რომელთაც პოლიტიკური პარტიები ან სხვა არასახელმწიფო ორგანოები (მაგალითად, დამკვირვებლები, მასმედიის წარმომადგენლები და ა.შ.) განახორციელებენ.

საარჩევნო პროცესის ძირითადი ეტაპები. საარჩევნო პროცესი შესაძლებლობას იძლევა იგი დაიყოს შედარებით დამოუკიდებელ, ერთმანეთის შემცვლელ სტადიებად, რომლებიც ერთობლიობაში ქმნის საარჩევნო პროცესის სტრუქტურას. დროითი თანამიმდევრობისა და გადასაწყვეტი ამოცანების თავისებურებებიდან გამომდინარე, საარჩევნო პროცესში პირობითად გამოიყოფა შემდეგი ეტაპები: არჩევნების დანიშვნა; საარჩევნო ოლქებისა და საარჩევნო უბნების შექმნა; საარჩევნო ადმინისტრაციის დროებითი ტერიტორიული ორგანოების შექმნა; ამომრჩეველთა რეგისტრაცია; კანდიდატების წარდგენა/რეგისტრაცია; საარჩევნო კამპანია; კენჭისყრა; კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების დადგენა; განმეორებითი კენჭისყრა, არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი არჩევნები; არჩევნების შედეგების დადგენა და გამოქვეყნება.

საარჩევნო პროცესის (არჩევნების) მართვის ორგანოები. არჩევნების მომზადება, გამართვა და არჩევნების შედეგების შეჯამება საარჩევნო პროცესის ანუ არჩევნების მართვის ორგანოების ძირითადი დანიშნულებაა.

მსოფლიოში არსებული პრაქტიკით, არჩევნების მართვის ორგანოები (საარჩევნო ადმინისტრაცია) შეიძლება იყოს დროებითი ან მუდმივმოქმედი. დროებითი ორგანო იქმნება კონკრეტული ამოცანის შესასრულებლად და აქვს უფლებამოსილების განსაზღვრული ვადა. რაც შეეხება მუდმივმოქმედ ორგანოს, ეს არის ინსტიტუცია, რომელსაც გააჩნია ჩამოყალიბებული სტრუქტურა და ფუნქციონირებს საქმიანობის შეუწყვეტლად.

არსებობს არჩევნების მართვის ორგანოების სამი მოდელი, დამოუკიდებელი - საარჩევნო ტრიბუნალის ან ცენტრალური საარჩევნო კომისიის სახით, სამთავრობო - შინაგან საქმეთა სამინისტროს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების სახით და შერეული დამოუკიდებელი და სამთავრობო მოდელის კომბინაცია.

© International Institute for Democracy and Electoral Assistance

დამოუკიდებელი მოდელის შემთხვევაში არჩევნების ხელმძღვანელობასა და მართვას ახორციელებს არჩევნების მართვის ორგანო, რომელიც ხელისუფლების აღმასრულებელი შტოსაგან ინსტიტუციურად დამოუკიდებელი და ავტონომიურია. ის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდება და ანგარიშვალდებულია მხოლოდ ქვეყნის წარმომადგენლობითი ორგანოს წინაშე. დამოუკიდებელი მოდელი მოქმედებს ქვეყნების უმეტესობაში, მათ შორის, ინდოეთში, უკრაინაში, პოლონეთში, რუმინეთში, კანადაში, ურუგვაისა და კოსტა-რიკაში.

სამთავრობო მოდელის შემთხვევაში არჩევნების ხელმძღვანელობასა და მართვას ახორციელებს აღმასრულებელი ხელისუფლება სამინისტროს (მაგალითად, შინაგან საქმეთა სამინისტროს) ან/და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საშუალებით. სამთავრობო მოდელი მოქმედებს ბელგიაში, აშშ-ში, ახალ ზელანდიაში, დიდ ბრიტანეთში, დანიასა და უნგრეთში.

შერეული მოდელი დამოუკიდებელი და სამთავრობო მოდელების კომბინაციაა. დამოუკიდებელი კომპონენტი წარმოდგენილია საარჩევნო ადმინისტრაციის სახით, რომელიც ზედამხედველის ფუნქციას ასრულებს, ხოლო სამთავრობო კომპონენტი – სამინისტროს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების სახით (დეცენტრალიზებული საარჩევნო მმართველობა), რომლებიც უზრუნველყოფენ არჩევნების ორგანიზებასა და ჩატარებას. შერეული მოდელი მოქმედებს ესპანეთსა და პორტუგალიაში.

დაკომპლექტების წესის მიხედვით საარჩევნო ადმინისტრაცია შეიძლება შედგებოდეს პროფესიული ნიშნით დაკომპლექტებული წევრებისგან, რომლებიც არიან პროფესიული ნიშნით შერჩეული პირები ან საზოგადოებისთვის მისაღები უპარტიო ექსპერტები, პარტიული ნიშნით დაკომპლექტებული წევრებისგან, სადაც წევრებს პოლიტიკური პარტიები ნიშნავენ და ასევე შერეული ტიპის, როდესაც კომისიაში პროფესიული ნიშნით შერჩეულ წევრებთან ერთად შედიან პარტიული ნიშნით დანიშნული წევრებიც. აღნიშნული კომისიის წევრები შესაძლებელია იყვნენ როგორც მუდმივმოქმედი, ისე დროებითი. რაც შეეხება საარჩევნო ტრიბუნალს, ის მოსამსართლეებისგან შედგება და მათი უფლებამოსილების ვადაც არის მუდმივმოქმედი ან დროებითი. ეს მოდელი გამოიყენება კოსტა-რიკასა და მექსიკაში.

მიუხედავად იმისა, რომ თითოეულ საარჩევნო ადმინისტრაციის მოდელს აქვს ძირითადი მახასიათებლები, სხვადასხვა ქვეყანაში ისინი შეიძლება განსხვავებული ვარიაციით იყოს წარმოდგენილი, რაც დამოკიდებულია ქვეყნის კანონმდებლობაზე, სოციალურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ფაქტორებზე. სწორედ ამიტომ, თითოეული ქვეყანა თავად ირჩევს არჩევნების მართვის ორგანოს რომელი მოდელია მისთვის მისაღები.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია არჩევნების მართვის **დამოუკიდებელ მოდელს** განე-

კუთვნება. იგი სამ დონიანია. ცენტრალური და საოლქო საარჩევნო კომისიები მუდმივმოქმედი ორგანოებია, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისია დროებითი. საარჩევნო ადმინისტრაციის შემადგენელი ნაწილებია აფხაზეთისა³ და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი საარჩევნო კომისიებიც (უსკო).

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია **დაკომპლექტების წესის** მიხედვითაც შერეული ტიპის საარჩევნო ადმინისტრაციებს განეკუთვნება. საარჩევნო კომისიებში 6 წევრი პროფესიული ნიშნით ირჩევა, ხოლო 7 წევრი პარტიული ნიშნით ინიშნება. საარჩევნო კომისიის წევრი, მიუხედავად იმისა, პროფესიული ნიშნითაა შერჩეული თუ პარტიული ნიშნითაა დანიშნული, თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციას, კანონს და შესაბამის კანონქვემდებარე აქტებს⁴.

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო). საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო) საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უმაღლესი ორგანოა. იგი უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, აკონტროლებს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვნად გამოყენებას, ახორციელებს საარჩევნო ადმინისტრაციის მთელი სისტემის საქმიანობის ორგანიზებასა და კონტროლს. ანგარიშვალდებულია საქართველოს პარლამენტის წინაშე, რომელსაც წარუდგენს ანგარიშს ყოველი არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 60 დღის ვადაში.

ცესკო შედგება თავმჯდომარისა და 12 წევრისაგან. ცესკოს **5 წევრს** საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით ირჩევს საქართველოს პარლამენტი. **7 წევრს ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც,**

³ აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკაში არჩევნები ამ ეტაპზე არ ტარდება, რის გამოც აფხაზეთის უმაღლესი საარჩევნო კომისია არ ფუნქციონირებს.

⁴ ლიტვის რესპუბლიკის კანონმდებლობის თანახმად, საოლქო (მუნიციპალური) და საუბნო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეები და წევრები უფლებამოსილების განხორციელებამდე ხელს აწერენ წერილობით ვალდებულებებს, ე.წ. ფიცს, რომლის ტექსტს ადგენს ცენტრალური საარჩევნო კომისია. მაგ., „Я, (имя, фамилия), обязуюсь хранить верность Литовской Республике, соблюдать ее Конституцию и законы, добросовестно и честно исполнять свои обязанности в избирательной комиссии и воздерживаться от поступков, нарушающих законы и права человека“. დაუშვებელია სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულება წერილობითი ფორმით დადებული ფიცის წარდგენის გარეშე.

„მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებენ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. ცესკოს თავმჯდომარის/წევრის უფლებამოსილების ვადაა 5 წელი. ცესკოს თავმჯდომარეს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით ირჩევენ ცესკოში პარტიების მიერ დანიშნული წევრები (გარდა წინა საპარლამენტო არჩევნებში საუკეთესო შედეგების მქონე პარტიის მიერ დანიშნული წევრისა).

ცესკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეიძლება იყოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელიც არის უპარტიო, უმაღლესი განათლების მქონე, თავისუფლად ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, აქვს არანაკლებ 3 წლის შრომითი გამოცდილება და საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელის სერტიფიკატი, აგრეთვე აკმაყოფილებს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოთხოვნებს.⁵

ცესკოს თავმჯდომარის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 30 დღისა, ხოლო უფლებამოსილების შეწყვეტის შემთხვევაში – შეწყვეტიდან არაუგვიანეს 15 დღისა საქართველოს პრეზიდენტი ადგილობრივ არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირებთან კონსულტაციების შემდეგ ცესკოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე ცესკოს წარუდგენს 3 კანდიდატურას.

ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება კანდიდატურების წარდგენიდან 5 დღის ვადაში. სხდომას იწვევს და თავმჯდომარეობს ცესკოში პარტიების მიერ დანიშნულ წევრთაგან უზუცესი წევრი. კენჭისყრა ფარულია. სამივე კანდიდატს ერთდროულად ეყრება კენჭი. ცესკოს თავმჯდომარე არჩეულად ჩაითვლება, თუ რომელიმე კანდიდატმა მიიღო 4 ან 4-ზე მეტი ხმა. ცესკოს მიერ ცესკოს თავმჯდომარის არჩევის შესახებ განკარგულება 7 დღის ვადაში ეგზავნება საქართველოს პარლამენტს.

თუ დადგენილ ვადაში წარდგენილი 3 კანდიდატურიდან ცესკოს თავმჯდომარე ვერ აირჩა, ცესკოს თავმჯდომარეს ირჩევენ საქართველოს პარლამენტი საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, იმავე კანდიდატურ-

⁵ საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ მე-12 მუხლის მე-4 და მე-5 პუნქტები; „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლი.

რებისგან, 7 დღის ვადაში. საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილება 7 დღის ვადაში წარედგინება ცესკოს.

ცესკოს თავმჯდომარის მოადგილეს და ცესკოს მდივანს კომისიის წევრთაგან, წევრობის უფლებამოსილების ვადით ირჩევს კომისია. კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს. ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა ცესკოს თავმჯდომარის მოადგილე/ცესკოს მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საარჩევნო კომისია (უსკო). უსკო ავტონომიური რესპუბლიკის საარჩევნო ადმინისტრაციის უმაღლესი ორგანოა. იგი თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში უზრუნველყოფს ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებას, აკონტროლებს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვან გამოყენებას ავტონომიური რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე.

უსკო შედგება თავმჯდომარისა და კომისიის 5 წევრისაგან, რომელთაც ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის წარდგინებით ირჩევს ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო. 7 წევრს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების გამოცხადების შემდეგ ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებსაც 3ყავთ დანიშნული წევრები ცესკოში (უფლებამოსილება უწყდებათ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოცხადებისთანავე).

უსკოს თავმჯდომარეს ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის წარდგინებით ირჩევს ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო. უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეიძლება იყოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 25 წლის ასაკიდან, რომელიც არის უპარტიო, უმაღლესი განათლების მქონე, თავისუფლად ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, აქვს არანაკლებ 3 წლის შრომითი გამოცდილება და საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელის სერტიფიკატი, აგრეთვე აკმაყოფი-

ლებს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოთხოვნებს.⁶

უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატი შეირჩევა ღია კონკურსის წესით. კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვიდან არაუგვიანეს 5 დღისა საკონკურსო კომისია ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს უსკოში ასარჩევ ვაკანსიაზე წარუდგენს არანაკლებ 2 და არაუმეტეს 3 კანდიდატს. ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე შეარჩევს უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს. კანდიდატის შერჩევიდან არაუგვიანეს 7 დღისა ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე იღებს გადაწყვეტილებას კანდიდატის შერჩევის შესახებ და ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საბჭოს წარუდგენს უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატს. ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარის მიერ უსკოს თავმჯდომარეობის კანდიდატის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოსთვის წარდგენიდან არაუგვიანეს 14 დღისა უმაღლესი საბჭო ფარული კენჭისყრით ირჩევს უსკოს თავმჯდომარეს.

უსკოს თავმჯდომარის მოადგილეს და უსკოს მდივანს შესაბამისი ვაკანსიის წარმოქმნის შემდეგ, კომისიის პირველივე სხდომაზე, წევრობის უფლებამოსილების ვადით, სრული შემადგენლობის უმრავლესობით, სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის წევრთაგან ირჩევს უსკო. უსკოს ხელმძღვანელ პირთა კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს.

ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა უსკოს თავმჯდომარის მოადგილე/უსკოს მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკაში არჩევნები ამ ეტაპზე არ ტარდება, რის გამოც აფხაზეთის უმაღლესი საარჩევნო კომისია არ ფუნქციონირებს.

⁶ „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შესახებ“ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის კანონის მე-10 მუხლის მე-4 და მე-7 პუნქტები და მე-13 მუხლის მე-7 და მე-8 პუნქტები; „საჯარო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლი.

საოლქო საარჩევნო კომისია. საოლქო საარჩევნო კომისია საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუდმივმოქმედი ტერიტორიული ორგანოა. **საოლქო საარჩევნო კომისიებს ქმნის ცესკო** სრული შემადგენლობის უმრავლესობით. ცესკო უფლებამოსილია განკარგულებით შექმნას ერთ ან მეტ თვითმმართველ ერთეულში არანაკლებ 1 საოლქო საარჩევნო კომისია, ხოლო თბილისში – 10 საოლქო საარჩევნო კომისია. საოლქო საარჩევნო კომისია უზრუნველყოფს საარჩევნო ოლქში არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას, აკონტროლებს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვნად გამოყენებას.

საოლქო საარჩევნო კომისია შედგება **13 წევრისაგან**, მათ შორის, 5 წევრს ირჩევს ცესკო (5 წლის ვადით), 7 წევრს ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებენ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ხოლო 1 წევრს ირჩევს ცესკო (აღნიშნული 8 წევრი ირჩევა არჩევნების დანიშვნის შემდეგ და უფლებამოსილება უწყდება შესაბამისი არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოცხადებისთანავე).

საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს, თავმჯდომარის მოადგილეს და მდივანს შესაბამისი ვაკანსიის წარმოშობის შემდეგ, კომისიის პირველივე სხდომაზე, წევრობის უფლებამოსილების ვადით, სრული შემადგენლობის უმრავლესობით, სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის წევრთაგან ირჩევს საოლქო საარჩევნო კომისია. საოლქო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელ პირთა კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს.

ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე/მოადგილე/მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

საუბნო საარჩევნო კომისია. კენჭისყრის ჩასატარებლად და ხმების დასათვლელად ყოველი საარჩევნო ოლქი იყოფა საარჩევნო უბნებად. საარჩევნო უბანი იქმნება **არანაკლებ 20 და არაუმეტეს 1500** ამომრჩეველი-

სთვის.⁷ საარჩევნო უბნის ფარგლებში არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვის მიზნით საოლქო საარჩევნო კომისია ქმნის საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის დროებით ტერიტორიულ ორგანოებს – საუბნო საარჩევნო კომისიებს.

საუბნო საარჩევნო კომისია შედგება **13 წევრისაგან** - 6 წევრს კონკურსის საფუძველზე ირჩევს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია; 7 წევრს ნიშნავენ ის პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, დაფინანსებას იღებენ საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. პარტიის გადაწყვეტილება საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის დანიშვნის შესახებ წარედგინება შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას. საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის უფლებამოსილების ვადა იწყება საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი შეკრების დღეს და წყდება შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენისთანავე.

საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას, კენჭისყრის დროს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით დადგენილი პროცედურების დაცვას, ამომრჩეველთა, წარმომადგენელთა და დამკვირვებელთა საქართველოს კონსტიტუციითა და საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ გარანტირებული უფლებების გამოყენებასა და დაცვას; ამოწმებს ამომრჩეველთა სიების სისწორეს, განიხილავს სიებთან დაკავშირებულ პრეტენზიებს და შეცდომებისა თუ უზუსტობების აღმოჩენის შემთხვევაში არაუგვიანეს მომდევნო დღისა მიმართავს ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას სიებში ცვლილების შეტანის წინადადებით; ამომრჩეველთა განცხადებებისა და განაცხადების საფუძველზე ადგენს გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას; ადგენს კენჭისყრის შედეგებს საარჩევნო უბანში, რის თაობაზედაც დგება საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი.

⁷ გამონაკლის შემთხვევაში საარჩევნო უბანი შეიძლება შეიქმნას სამხედრო ნაწილში, საავადმყოფოში ან სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებაში, რომელშიც არის 50-ზე მეტი ამომრჩეველი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი სხდომა. საუბნო საარჩევნო კომისიის პირველი სხდომა იმართება არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა. სხდომას იწვევს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე. სხდომა უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება საუბნო საარჩევნო კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა (არანაკლებ 7 წევრი). სხდომას საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის არჩევამდე ხელმძღვანელობს კომისიის უხუცესი წევრი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე და მდივანი აირჩევა კომისიის წევრთაგან, სახელობითი კენჭისყრით, კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობით. კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვს კომისიის არანაკლებ 2 წევრს. ერთი და იმავე კანდიდატურის დასახელება შეიძლება მხოლოდ ორჯერ. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე/თავმჯდომარის მოადგილე/მდივანი არ შეიძლება იყვნენ ერთი და იგივე საარჩევნო სუბიექტის მიერ დანიშნული კომისიის წევრები.

თუ დადგენილ ვადაში ვერ აირჩა საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, მდივანი, აღნიშნული თანამდებობის პირის მოვალეობას მის არჩევამდე ასრულებს კომისიის ის წევრი, რომელიც არჩევნებისას ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ხოლო ხმათა თანაბრობის შემთხვევაში – მათგან წილისყრით განსაზღვრული პირი.

თავი 4. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უფლებამოსილებები და მუშაობის წესი

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უფლებამოსილებები, მათი უკეთ გააზრების მიზნით, პირობითად, შეიძლება დავეყთო რამდენიმე კატეგორიად:

- **საარჩევნო პროცესის ორგანიზება და არჩევნების შედეგების დადგენა.** საარჩევნო ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას. საარჩევნო პროცესის ორგანიზების კუთხით, კომპეტენციები კი გადანაწილებულია საარჩევნო ადმინისტრაციის ყველა დონეზე. აღნიშნული კომპეტენციები საარჩევნო პროცესის ცალკეული სტადიის ჭრილში ასე გამოიყურება: **არჩევნების გამოცხადება** - ცესკო ნიშნავს რიგგარეშე, ხელახალ და შუალედურ არჩევნებს, განმეორებით კენჭისყრას, არჩევნების მეორე ტურს; ადგენს საარჩევნო ღონისძიებათა გრაფიკს; განსაზღვრავს არჩევნების,

რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვისათვის სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი თანხის განაწილებისა და გამოყენების წესს.

საარჩევნო ინფრასტრუქტურის შექმნა - ცესკო ქმნის საარჩევნო ოლქებს და აზუსტებს მათ საზღვრებს, ხოლო საარჩევნო უბნების საზღვრებს განკარგულებით ქმნის და აზუსტებს საოლქო საარჩევნო კომისია.

ამომრჩეველთა სიების ფორმირება/გამოქვეყნება - საარჩევნო პერიოდში საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია ამოწმებს ამომრჩეველთა სიებს. შემოწმების შედეგებს განიხილავს საოლქო საარჩევნო კომისია. ცესკო პასუხისმგებელია ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირებისათვის და საჯარო ინფორმაციისთვის მიკუთვნებული ნაწილის ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებისათვის, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ამომრჩეველთა ერთიანი სია, საჯარო გაცნობისათვის, გამოაკრას საუბნო საარჩევნო კომისიის შენობაში.

საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაცია - ცესკო რეგისტრაციაში ატარებს არჩევნებში მონაწილე პარტიებსა და საარჩევნო ბლოკებს, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფებს (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისათვის), მათ წარმომადგენლებს ცესკოში; საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატებს, პარტიულ სიებსა და ქალაქ თბილისის მერობის კანდიდატებს; საოლქო საარჩევნო კომისია რეგისტრაციაში ატარებს საარჩევნო ოლქში წარდგენილ მაჟორიტარ კანდიდატებს, აგრეთვე პარტიულ სიებს და მერობის/გამგებლობის კანდიდატებს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისათვის (გარდა ქალაქ თბილისის საკრებულოს და ქალაქ თბილისის მერის არჩევნებისა).

საარჩევნო დოკუმენტაციის და ინვენტარის ფორმის დადგენა - ცესკო ადგენს საარჩევნო/სარეფერენდუმო/საპლებისციტო ბიულეტენების ფორმას, ბიულეტენების ტექსტებს, საარჩევნო ყუთების, საარჩევნო კონვერტებისა და საარჩევნო კომისიების ბეჭდების სახეებს. ხოლო, ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისთვის, საარჩევნო ოლქში, საარჩევნო ბიულეტენების ტექსტებს ადგენს საოლქო საარჩევნო კომისია.

კენჭისყრა, კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შეჯამება, საბოლოო შედეგების დადგენა - საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე უზრუნველყოფს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვას. ადგენს კენჭისყრის შედეგებს საარჩევნო უბანში. საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე

საარჩევნო ოლქში კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგებს აჯამებს/ადგენს საოლქო საარჩევნო კომისია, ხოლო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, ცესკო ადგენს არჩევნების შედეგებს.

- **ზედამხედველობა - კოორდინაცია.** ცესკო აკონტროლებს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთგვაროვნად გამოყენებას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. წარმართავს საოლქო საარჩევნო კომისიების საქმიანობას, პერიოდულად ისმენს მათ ანგარიშებს.

ცესკო და საოლქო საარჩევნო კომისიები უფლებამოსილები არიან საკუთარი ინიციატივით ან განცხადების/საჩივრის საფუძველზე, შეამოწმონ ქვემდგომი საარჩევნო კომისიების, მათი თანამდებობის პირების გადაწყვეტილებებისა და აქტების კანონიერება და დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში მიიღონ სათანადო გადაწყვეტილებები. თუ ქვემდგომი საარჩევნო კომისია არ ან ვერ ასრულებს საქართველოს კანონმდებლობით დაკისრებულ მოვალეობას, საოლქო საარჩევნო კომისია უფლებამოსილია ცესკოს წინაშე დასვას ამ კომისიისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტის საკითხი. თავის მხრივ, ცესკო უფლებამოსილია ამ კომისიას შეუწყვიტოს უფლებამოსილება და შექმნას დროებითი ჯგუფი, რომელსაც კომისიის ხელახლა შექმნამდე დაეკისრება მისი უფლებამოსილების განხორციელება.

- **დამატებითი წესებისა და რეგულაციების დადგენა/დაზუსტება.** გამონაკლის შემთხვევაში, თუ შეუძლებელი გახდა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილი გარკვეული მოთხოვნების შესრულება/ვადების დაცვა, ცესკო უფლებამოსილია დადგენილებით განსაზღვროს ჩასატარებელი არჩევნების/გასამართი კენჭისყრის საარჩევნო ღონისძიებები და ვადები; ასევე, აუცილებლობის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინოს წინადადება არჩევნების ახალი თარიღის დანიშვნის თაობაზე. ასევე, უფლებამოსილია საარჩევნო კოდექსით პირდაპირ განსაზღვრულ შემთხვევებში დადგენილება მიიღოს ისეთ საკითხებზე როგორცაა, მაგალითად: მხარდამჭერთა სიების შევსებისა და შემოწმების დამატებით წესი; ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირების დამატებით წესი; კენჭისყრის პროცედურები; არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის გამართვისათვის სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი თანხის განაწილებისა და გამოყენების

წესი და სხვა. ცესკო ასევე, უფლებამოსილია მიიღოს დადგენილება ცესკოს კომპეტენციისთვის მიკუთვნებულ, საქართველოს საარჩევნო კოდექსითა და სხვა საკანონმდებლო აქტებით გაუთვალისწინებელ საარჩევნო და სხვა პროცედურებთან დაკავშირებულ საკითხებზეც.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად ცესკო, ასევე, უფლებამოსილია **განკარგულებით** (ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი) განსაზღვროს მთელი რიგი საკითხები, მათ შორის, პენიტენციურ დაწესებულებაში ხმის მიცემის უფლების მქონე ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა ინფორმირების პირობები და წესი; დაადგინოს საზღვარგარეთ დისლოცირებულ საქართველოს შეიარაღებულ ნაწილებში არჩევნების ჩატარების ვადები და წესი.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუშაობის წესი. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მუშაობის წესი განისაზღვრება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ და საარჩევნო ადმინისტრაციის რეგლამენტებით, რომელსაც დადგენილებით ამტკიცებს ცესკო. მუშაობის წესში კი იგულისხმება კომისიის სხდომის ორგანიზება და მიმდინარეობა, სხდომაზე დასწრების უფლების მქონე პირები და მათ უფლებრივ მდომარეობა, დოკუმენტაციის წარმოების წესი, საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სხვა.

საარჩევნო კომისიის კომპეტენციას მიკუთვნებული საკითხების განხილვა და გადაწყვეტა ხდება მხოლოდ შესაბამის სხდომებზე, მაგრამ, ცხადია, მათი დამუშავება და სხდომისთვის მომზადება სხდომებამდე ხდება.

საარჩევნო კომისიის სხდომას იწვევს კომისიის თავმჯდომარე საკუთარი ინიციატივით ან მოადგილის მოთხოვნით. საარჩევნო კომისიის **სხდომა ღიაა** და მასზე დასწრების უფლება აქვთ: ზემდგომი საარჩევნო კომისიის წევრებს და კომისიის წარმომადგენლებს, შესაბამისი და ზემდგომი საარჩევნო კომისიების აპარატების თანამშრომლებს, შესაბამის კომისიაში აკრედიტებულ მედიის წარმომადგენლებს, საარჩევნო სუბიექტების თითო წარმომადგენელს შესაბამის კომისიაში, შესაბამის კომისიაში რეგისტრირებულ ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის თითო დამკვირვებელს, აგრეთვე ცესკოში რეგისტრირებულ საერთაშორისო ორგანიზაციის თითო დამკვირვებელს თარჯიმანთან ერთად.

სხდომა უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება კომისიის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა. სხდომას უძღვება სხდომის თავმჯდომარე.

კომისიის ყოველ წევრს აქვს ერთი ხმა. კომისიის გადაწყვეტილება მიღებულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს სხდომაზე დამსწრეთა უმრავლესობა (თუ კანონით უფრო მაღალი კვორუმი არ არის დადგენილი), მაგრამ არანაკლებ კომისიის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედისა. ხმების თანაბრად გაყოფის შემთხვევაში გადაწყვეტია სხდომის თავმჯდომარის ხმა.

კომისიის იმ წევრს, რომელიც არ ეთანხმება კომისიის გადაწყვეტილებას, უფლება აქვს, წერილობით გამოთქვას განსხვავებული აზრი, რომელიც ერთვის სხდომის ოქმს. ამასთანავე, განსხვავებული აზრის მქონე წევრი ვალდებულია პატივი სცეს და დაემორჩილოს კომისიის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას. მას არა აქვს უფლება, თავისი ქმედებით თუ უმოქმედობით ხელი შეუშალოს ამ გადაწყვეტილების აღსრულებას.

საარჩევნო კომისიის სხდომაზე საკითხთა განხილვისა და გადაწყვეტილებათა მიღების მიმდინარეობა აისახება **სხდომის ოქმში**. სხდომის ოქმი ფორმდება სხდომიდან 1 დღის ვადაში. სხდომის ოქმს ხელს აწერენ სხდომის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი.

კომისიას უფლება აქვს, სხდომის მიმდინარეობისას წესრიგის დარღვევისა და კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლის შემთხვევაში დამრღვევი გააძევოს სხდომიდან, რაც აღინიშნება სხდომის ოქმში.

საარჩევნო კომისია, კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელების პროცესში გამოსცემენ სამართლებრივ აქტებს. ცესკოს, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისა და მათი თანამდებობის პირების მიერ, თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში, მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულება სავალდებულოა შესაბამისად საქართველოს, საარჩევნო ოლქისა და საარჩევნო უბნის მთელ ტერიტორიაზე.

საარჩევნო კომისია საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღებას, გაცემასა და რეგისტრაციას ახორციელებს სამუშაო დღის **18 საათამდე**, გარდა საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. განცხადების/საჩივრის მიღებისას საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალსა და განმცხადებლისთვის/მომჩივნისთვის გადაცემულ ცნობაში აღინიშნება მისი მიღების თარიღი და დრო.

საჯარო ინფორმაცია ღიაა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა და დადგენილი წესით სახელმწიფო, კომერციული და პირადი

საიდუმლოებისთვის მიკუთვნებული ინფორმაციისა. საარჩევნო კომისია ვალდებულია საარჩევნო დოკუმენტაცია და არჩევნების შესახებ ინფორმაცია მათი მოთხოვნიდან **2 დღის ვადაში** გააცნოს ყველა დაინტერესებულ პირს. საარჩევნო კომისიისგან რაიმე საბუთის მიღებას განმცხადებელი ადასტურებს სარეგისტრაციო ჟურნალში ხელმოწერით.

თავი 5. არჩევნებში ჩართული მხარეები

არჩევნებში ჩართულ მხარეებად მოიაზრება საარჩევნო პროცესის ყველა მონაწილე, რომელთა მონაწილეობა და საქმიანობა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს არჩევნების დემოკრატიულობის ხარისხს. ჩართული მხარეების უფლებები და მოვალეობები კანონითაა განსაზღვრული. ჩართულ მხარეები არიან: საარჩევნო ადმინისტრაცია, ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციები, პოლიტიკური პარტიები, საარჩევნო სუბიექტები, მედია, სხვა საჯარო დაწესებულებები და ამომრჩეველი.

ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებლები. მსოფლიო პრაქტიკაში არჩევნებზე დაკვირვებას ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციები ახორციელებენ. დამკვირვებელი ორგანიზაციები, როგორც საარჩევნო პროცესში ჩართული მიუკერძოებელი და ნეიტრალური ინსტიტუტები, უზრუნველყოფენ არჩევნების მონიტორინგს, მოსახლეობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის საარჩევნო პროცესის მიმდინარეობის შესახებ ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებას. არჩევნებისადმი საზოგადოების ნდობის ხარისხის ამაღლება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული დამკვირვებელი ორგანიზაციების მიერ მომზადებულ შეფასებებზე.

სხვადასხვა ქვეყანაში, მათ შორის, საქართველოში, ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციების აქტიური და ინტენსიური თანამშრომლობის შესაძლებლობა შესაბამის სტატუსთან და გამოცდილებასთან არის დაკავშირებული. არჩევნებზე დაკვირვების უფლება იმ ადგილობრივ და საერთაშორისო დამკვირვებელ ორგანიზაციებს აქვთ, რომლებიც საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი წესის შესაბამისად (დამკვირვებელთა რეგისტრაციის წესი მოცემულია აღნიშნული კანონის V თავში) გაივლიან რეგისტრაციას შესაბამის საარჩევნო კომისიაში.

ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაცია შეიძლება იყოს კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 1 წლისა რეგისტრირებული ადგილობრივი არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი, რომლის წესდება ან დებულება (სადამფუძნებლო დოკუმენტი) რეგისტრაციაში გატარების მომენტისათვის ითვალისწინებს არჩევნების მონიტორინგს ან/და ადამიანის უფლებათა დაცვას. ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაცია არჩევნებზე დაკვირვებას ახორციელებს ორგანიზაციის წარმომადგენლის – ადგილობრივი დამკვირვებლის – მეშვეობით. ერთ ორგანიზაციას უფლება აქვს, საარჩევნო უბანში ერთდროულად ჰყავდეს არა უმეტეს ერთი დამკვირვებლისა.

ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებელი შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე 18 წლის ასაკიდან, გარდა:

- მოსამართლისა;
- სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირისა;
- საქართველოს პარლამენტის წევრისა;
- ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრისა;
- ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელისა და მისი მოადგილისა;
- საქართველოს შინაგან საქმეთა, თავდაცვის და სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროების, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურებისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის თანამშრომლებისა;
- პროკურატურის თანამდებობის პირისა;
- საარჩევნო სუბიექტისა და მისი წარმომადგენლისა;
- საარჩევნო კომისიის წევრისა.

საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაცია შეიძლება იყოს სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენელი, სხვა სახელმწიფოში რეგისტრირებული ორგანიზაცია ან საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის სადამფუძნებლო დოკუმენტი/წესდება ითვალისწინებს არჩევნების მონიტორინგს, ადამიანის უფლებათა დაცვას და რომლის საქმიანობაც ეფუძნება შემდეგ **საერთაშორისოდ აღიარებულ პრინციპებს**:

- პოლიტიკური მიუკერძოებლობა;
- საარჩევნო პროცესისათვის ხელის შეშლისგან თავის შეკავება;

- საქართველოს კანონმდებლობის, სუვერენიტეტისა და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ნორმების პატივისცემა;
- საარჩევნო პროცესის მონაწილეებისაგან ფინანსური დამოუკიდებლობა და დაფინანსების წყაროების გამჭვირვალობა;
- საერთაშორისო საარჩევნო დაკვირვების პრინციპების დეკლარაციით აღიარებული დებულებების დაცვა.

ერთ საერთაშორისო დამკვირვებელ ორგანიზაციას უფლება აქვს, საარჩევნო უბანში ერთდროულად ჰყავდეს არა უმეტეს 2 საერთაშორისო დამკვირვებელი (შესაძლოა ახლდეს თარჯიმანი).

საერთაშორისო დამკვირვებელ ორგანიზაციას და იმ ადგილობრივ დამკვირვებელ ორგანიზაციას, რომელიც დაკვირვებას ახორციელებს **ერთზე მეტ საარჩევნო ოლქში**, რეგისტრაციაში ატარებს ცესკო, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებზე - უსკო (თუ ერთდროულად ტარდება საქართველოს საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული საერთო და უმაღლესი საბჭოს არჩევნები, დამკვირვებელი ორგანიზაცია, თუ იგი რეგისტრირებულია ცესკოს მიერ, უსკოში დამატებით რეგისტრაციას არ საჭიროებს). ადგილობრივ დამკვირვებელ ორგანიზაციას, რომელიც დაკვირვებას ახორციელებს **ერთ საარჩევნო ოლქში**, რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია.

საარჩევნო კომისიას უფლება არა აქვს, დამკვირვებელ ორგანიზაციას უარი უთხრას რეგისტრაციაზე, თუ იგი აკმაყოფილებს საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს. საარჩევნო კომისიის განკარგულება რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ დასაბუთებული უნდა იყოს და ორგანიზაციას უნდა გადაეცეს გადაწყვეტილების მიღებიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა.

ცესკოს მიერ რეგისტრირებულმა საერთაშორისო დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ ცესკოს მდივანს უნდა წარუდგინოს ინფორმაცია დამკვირვებელთა შესახებ და მათი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების ასლები (თუ დამკვირვებლებს თან ახლავთ თარჯიმანი, საერთაშორისო დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ მათი სიაც უნდა წარადგინოს).

ცესკოს მიერ რეგისტრირებულმა ადგილობრივმა დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ ცესკოს მდივანს უნდა წარუდგინოს ცესკოში, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში დანიშნულ დამკვირვებელთა სია (სია

უნდა დაერთოს დამკვირვებლების საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობის ასლები).

საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებულმა ადგილობრივმა დამკვირვებელმა ორგანიზაციამ საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანს უნდა წარუდგინოს საოლქო და მის ქვემდებარე საუბნო საარჩევნო კომისიებში დანიშნულ დამკვირვებელთა სია (სიაში უნდა აღინიშნოს დამკვირვებლის სახელი, გვარი, რეგისტრაციის ადგილი).

არჩევნების მონიტორინგის მეთოდები და მნიშვნელობა. არჩევნებზე დაკვირვება სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ელემენტისაგან შედგება. მხოლოდ კენჭისყრის დღეს მონიტორინგის წარმოება სრულყოფილ დაკვირვებად მიჩნეული ვერ იქნება, ვინაიდან არჩევნები იწყება არჩევნების თარიღის გამოცხადებისთანავე (ე.წ. „კენჭისყრის დღემდე პერიოდი“) და მთავრდება საარჩევნო პროცედურების დასრულებიდან (კენჭისყრის დღიდან) რამდენიმე კვირის შემდეგ.

ადგილობრივმა და საერთაშორისო დამკვირვებელმა ორგანიზაციებმა არჩევნებზე დაკვირვება შეიძლება აწარმოონ გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სადამკვირვებლო მისიის მეშვეობით. **გრძელვადიანი სადამკვირვებლო მისია** - მოიცავს დაკვირვებას წინასაარჩევნო პერიოდიდან კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პერიოდის ჩათვლით. ამ პერიოდში დამკვირვებელთა ყურადღება გამახვილებულია საარჩევნო პროცესში ჩართული საარჩევნო სუბიექტების, საარჩევნო ადმინისტრაციებისა და სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებების საქმიანობასა და გადაწყვეტილებებზე. **მოკლევადიანი სადამკვირვებლო მისია** - ორიენტირებულია კენჭისყრის დღის დაკვირვებაზე და იგი კენჭისყრის დღეს მოიცავს საარჩევნო უბნის გახსნიდან - საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების შეჯამების ჩათვლით.

გრძელვადიანი და მოკლევადიანი მისიებით წარმოდგენილი დამკვირვებლების უფლებები და მოვალეობები კანონითაა განსაზღვრული. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 41-ე მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, დამკვირვებელს უფლება აქვს: დაესწროს და დააკვირდეს საარჩევნო კომისიის სხდომებს, კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს იმყოფებოდეს კენჭისყრის შენობაში, შეუზღუდავად გადაადგილდეს საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე და თავისუფლად, დაუბრკოლებლად დააკვირდეს კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპს

ნებისმიერი ადგილიდან, დააკვირდეს საარჩევნო კომისიის მიერ კენჭის-
ყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა და სხვა დოკუმენტების შედგენას
და სხვა.

ცესკოში რეგისტრირებულ ადგილობრივ დამკვირვებელს უფლება აქვს,
დაკვირვება განახორციელოს ყველა დონის ნებისმიერ საარჩევნო
კომისიაში, ხოლო ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის
დამკვირვებელი საოლქო საარჩევნო კომისიაში და ის დამკვირვებელი,
რომელიც დაკვირვებას ახორციელებს საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე
არსებულ საარჩევნო უბანში, უფლებამოსილია, კენჭისყრის დღეს
დაკვირვება განახორციელოს შესაბამისი ოლქის ტერიტორიაზე არსებულ
ნებისმიერ საარჩევნო უბანში.

უფლებებთან ერთად დამკვირვებლებს გარკვეული შეზღუდვებიც უწეს-
დებათ, კერძოდ, დამკვირვებელს **უფლება არა აქვს**: ჩაერიოს საარჩევნო
კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში, გავლენა მოახდინოს ამომრჩე-
ველთა მიერ ნების თავისუფალ გამოვლენაზე, აგიტაცია გაუწიოს
ამომრჩეველს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან
საწინააღმდეგოდ, ატაროს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკა
და ნიშანი, კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში იმყოფებოდეს
სამკერდე ნიშნის გარეშე.

საარჩევნო სუბიექტი⁸. საარჩევნო სუბიექტი საარჩევნო პროცესების ერთ-
ერთი მთავარი მონაწილეა, სწორედ მის მიერ წარდგენილი
კანდიდატი/კანდიდატები შეიძლება აირჩიოს ამომრჩეველმა მომავალ
პარლამენტში, ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლეს საბჭოში, საკრებუ-
ლოში, თვითმმართველი ქალაქის მერად/გამგებლად თუ პრეზიდენტად.

საარჩევნო სუბიექტი შესაბამის საარჩევნო კომისიასთან ურთიერთობს
წარმომადგენლის მეშვეობით. წარმომადგენელი შეიძლება ჰყავდეს რეგის-
ტრირებულ პარტიას/საარჩევნო ბლოკს⁹, ამომრჩეველთა საინიციატივო

⁸ საარჩევნო სუბიექტი – შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებული პარტია,
საარჩევნო ბლოკი ან ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფი, საჯარო ხელისუფლების
წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრობის ან საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის
კანდიდატი.

⁹ საარჩევნო ბლოკი – ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებული 2 ან 2-ზე
მეტე პარტიის გაერთიანება.

ჯგუფს, საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას ასევე პრეზიდენტობის კანდიდატს.

პარტიას, საარჩევნო ბლოკს, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს უფლება აქვთ, ერთი ან რამდენიმე სახის არჩევნებისას დანიშნონ ორ-ორი წარმომადგენელი ყოველ საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისას ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს ორ-ორი წარმომადგენელი დანიშნოს შესაბამის საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში.

საარჩევნო კომისიაში წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ წარედგინება შესაბამის საარჩევნო კომისიას, კერძოდ:

- ცესკოში პარტიის, საარჩევნო ბლოკის, საინიციატივო ჯგუფის (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს **ცესკოს თავმჯდომარეს**;
- საოლქო საარჩევნო კომისიაში პარტიის, საარჩევნო ბლოკის, საინიციატივო ჯგუფის (საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას) და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს **ცესკოს მდივანს**;
- ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისას საოლქო საარჩევნო კომისიებში ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენლების დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს **საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს**;
- საუბნო საარჩევნო კომისიაში პარტიის, საარჩევნო ბლოკის, საინიციატივო ჯგუფისა და საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარმომადგენლის დანიშვნის შესახებ განცხადება უნდა წარედგინოს შესაბამის **საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანს**.

სათანადო ინფორმაციის სრულყოფილად წარდგენის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარე/შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მდივანი **24 საათის** განმავლობაში განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს და გასცემს წარმომადგენლის მოწმობას, რომელიც იმავდროულად არის სამკერდე ნიშანი. საარჩევნო სუბიექტს უფლება აქვს, ნებისმიერ დროს (გარდა კენჭისყრის დღისა) შეცვალოს ან/და

გამოიწვიოს თავისი წარმომადგენელი, რასაც იგი აცნობებს შესაბამის საარჩევნო კომისიას.

ცესკოსა და საოლქო საარჩევნო კომისიაში დანიშნული წარმომადგენლები არ შეიძლება იმავდროულად დაინიშნონ სხვა საარჩევნო კომისიაში.

საარჩევნო სუბიექტის მხოლოდ 1 წარმომადგენელს აქვს უფლება, დაესწროს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის სხდომებს; მოითხოვოს სიტყვით გამოსვლა, აზრის გამოთქმა, ამა თუ იმ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება.

საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელი კენჭისყრის დღეს შეუზღუდავად სარგებლობს იგივე უფლებებით, რა უფლებებითაც სარგებლობენ დამკვირვებლები. საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს ეკრძალება საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში ჩარევა, ამომრჩეველთა მიერ ნების თავისუფალ გამოვლენაზე გავლენის მოხდენა, რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ ამომრჩევლისთვის აგიტაციის გაწევა, რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკისა და ნიშნის ტარება, კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში სამკერდე ნიშნის გარეშე ყოფნა.

მედია. მედიის როლი საარჩევნო პროცესში საზოგადოებისათვის არჩევნების შესახებ ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებას უკავშირდება, რითაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობს ინფორმირებული ელექტორატის ჩამოყალიბებასა და ამომრჩევლის მიერ გააზრებული პოლიტიკური არჩევანის გაკეთებას.

მხოლოდ საარჩევნო კომისიაში აკრედიტებულ მედიის წარმომადგენლებს აქვთ უფლება დაესწრონ კომისიის სხდომებს, ასევე კენჭისყრის დღეს ისარგებლონ კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლებით.

მედიის წარმომადგენელთა აკრედიტაცია კი შემდეგი წესის დაცვით ხორციელდება: განცხადება მედიის წარმომადგენელთა აკრედიტაციის მიზნით, წარედგინება შესაბამის საარჩევნო კომისიას კენჭისყრის დღემდე **არაუგვიანეს მე-3 დღისა**. განცხადების წარდგენიდან **1 დღის ვადაში** შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მდივანი წყვეტს პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლების აკრედიტაციის საკითხს და აკრედიტებულ წარმომადგენლებს გადაწყვეტილების მიღებიდან 1 დღის ვადაში გადასცემს სათანადო მოწმობას, ხოლო აკრედი-

ტაციაზე უარის თქმის შემთხვევაში იმავე ვადაში გადასცემს სათანადო განკარგულებას¹⁰.

რამდენიმე საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მომუშავე პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა წარმომადგენლების აკრედიტაციას ახორციელებენ **ცესკოს მდივანი** (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებზე – უსკოს მდივანი) ან შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიების მდივნები, მხოლოდ ერთი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მომუშავე წარმომადგენლების აკრედიტაციას – შესაბამისი **საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივანი**.

კენჭისყრის დღეს პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების ერთსა და იმავე ორგანიზაციას უფლება აქვს, საარჩევნო უბანში ერთდროულად ჰყავდეს არაუმეტეს **3 წარმომადგენლისა**.

კენჭისყრის დღეს, პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების წარმომადგენლებსა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე სხვა პირებს შეუძლიათ აწარმოონ ფოტოვიდეოგადაღება. კენჭისყრის შენობაში ფოტოვიდეოგადაღება უნდა წარმოებდეს კომისიის თავმჯდომარის მიერ გამოყოფილი სპეციალური ადგილიდან, საიდანაც ჩანს საარჩევნო პროცესი¹¹.

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირებთან ინტერვიუს ჩაწერა დასაშვებია მხოლოდ კენჭისყრის შენობის გარეთ. კომისიის წევრების მიერ ინტერვიუების მიცემა უნდა განხორციელდეს კენჭისყრის პროცესში მისთვის განკუთვნილი მოვალეობების შესრულების შეფერხების გარეშე.

ერთიდაიგივე პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებას უფლება აქვს ერთ საარჩევნო უბანზე კენჭისყრის პროცესის განმავლობაში ფოტოვიდეოგადაღება აწარმოოს ერთხელ არაუმეტეს 10 წუთისა, ხოლო, თუ აღნიშნულ წარმომადგენელს აქვს სურვილი ფოტოვიდეოგადაღება აწარმოოს 10 წუთზე მეტი ხნის განმავლობაში, მაშინ ის ვალდებულია დაიკავოს კენჭისყრის შენობაში გამოყოფილი სპეციალური ადგილი.

¹⁰ განკარგულებაში უარი დასაბუთებული უნდა იყოს.

¹¹ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2012 წლის 24 სექტემბრის № 42/2012 დადგენილება "ზოგიერთი საარჩევნო პროცედურის განსაზღვრის შესახებ"

კენჭისყრის შენობაში დაუშვებელია ნებისმიერი ფორმით ისეთი ინფორმაციის თუ მასალის გადაღება, რომელიც საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით საჯარო ინფორმაციას არ განეკუთვნება, მათ შორის ამომრჩეველთა სიების საარჩევნო კომისიისათვის განკუთვნილი (სამაგიდო) ვერსია.

თავი 6. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია

ამომრჩეველთა რეგისტრაცია და ამომრჩეველთა სიების შედგენა საარჩევნო პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია, ვინაიდან მასზეა დამოკიდებული ამომრჩევლის საარჩევნო უფლების განხორციელება. იმის მიხედვით, თუ ვის ეკისრება ამომრჩეველთა რეგისტრაციის ტვირთი, რეგისტრაცია შეიძლება იყოს **საჯარო ან პირადი**.

საჯარო ანუ სავალდებულო რეგისტრაციის დროს, ხელისუფლების ორგანოები, ვალდებული არიან დაადგინონ ყველა ამომრჩეველი და შეიყვანონ ისინი ამომრჩეველთა ერთიან სიაში. სავალდებულო რეგისტრაციას შეიძლება ჰქონდეს ორი სახესხვაობა: პერიოდული რეგისტრაცია სახელმწიფოს ინიციატივით (საარჩევნო კომისიის თანამშრომელი კარდაკარის პრინციპით აღრიცხავს ამომრჩევლებს ყოველი არჩევნების წინ ან რამდენიმე წელიწადში ერთხელ) და მუდმივი რეგისტრაცია სახელმწიფოს ხელთ არსებული რესურსების საფუძველზე (ამომრჩეველთა სიები დგება სახელმწიფოს მიერ მუდმივად განახლებადი სიების ან სამოქალაქო რეესტრის მონაცემთა საფუძველზე).

პირადი ანუ ნებაყოფლობითი რეგისტრაცია გულისხმობს რეგისტრაციას ამომრჩეველთა ინიციატივით. იგი, ასევე შეიძლება იყოს ორი სახის: პერიოდული რეგისტრაცია (მოქალაქეები ყოველი არჩევნების წინ ან რამდენიმე წელიწადში ერთხელ მიდიან სპეციალურ სარეგისტრაციო ცენტრებში და გადიან რეგისტრაციას) და მუდმივი რეგისტრაცია (ამომრჩევლები მიდიან სპეციალურ სარეგისტრაციო ცენტრში, რომელიც მთელი წლის განმავლობაში მუშაობს, და გადიან რეგისტრაციას).

საქართველოში საჯარო ანუ სავალდებულო რეგისტრაცია გამოიყენება. ამომრჩეველთა **ერთიანი სია** დგება იუსტიციის სამინისტროს სერვისების

განვითარების სააგენტოს, სხვა შესაბამისი სამინისტროებისა და უწყებების მიერ მოწოდებული მონაცემების საფუძველზე¹².

ცესკო პასუხისმგებელია ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ფორმირებაზე, მისი კომპიუტერული დამუშავებისა და საჯარო ინფორმაციისთვის მიკუთვნებული ნაწილის ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებაზე. ამომრჩეველთა ერთიან სიაში შეიტანება ამომრჩევლის შესახებ შემდეგი მონაცემები:

- გვარი, სახელი;
- დაბადების თარიღი (რიცხვი/თვე/წელი);
- მისამართი;
- ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილი;
- ამომრჩეველთა ერთიან სიაში რეგისტრაციის თარიღი;
- ფოტოსურათი;
- სქესი.

ამ ჩამონათვალიდან საჯარო ინფორმაციას არ განეკუთვნება მოქალაქის **პირადი ნომრი და სქესი**.

ცესკოს მიერ ამომრჩეველთა ერთიანი სიის ელექტრონული ბაზის განახლების მიზნით პასუხისმგებელი დაწესებულებები წელიწადში ოთხჯერ – ყოველი წლის 1 თებერვალს, 1 მაისს, 15 ივლისს და 1 ნოემბერს – საარჩევნო უფლების მქონე პირთა შესახებ, ასევე საარჩევნო უფლების არმქონე პირთა შესახებ განახლებულ ან ახალ მონაცემებს გადასცემენ ცესკოს.

ამომრჩეველთა სიების მონაცემთა გადამოწმების და მონაცემთა სისწორის კონტროლის მექანიზმი. როგორც საარჩევნო, ისე არასაარჩევნო პერიოდში საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას, საარჩევნო ბლოკს, დამკვირვებელ ორგანიზაციას (საარჩევნო პერიოდში) და ამომრჩეველს (უფლება აქვს, მოითხოვოს მხოლოდ მის და მისი ოჯახის წევრთა შესახებ არსებული ყველა მონაცემის გაცნობა) უფლება აქვს გაეცნოს და

¹² საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო; საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო; საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტრო; საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო; საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახური; სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური; საქართველოს საკონსულო დაწესებულებები; ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები; სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო; სოციალური მომსახურების სააგენტო.

გამოთხოვოს ამომრჩეველთა სიების საჯარო ინფორმაციისათვის მიკუთვნებული ვერსიები და უზუსტობის აღმოჩენის შემთხვევაში ნებისმიერ დროს, ხოლო საარჩევნო პერიოდში არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-16 დღისა – მოითხოვოს ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებსა და ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანა. მონაცემების გაცნობა და ასლის გაცემა ხდება საჯარო ინფორმაციის გაცნობისა და გაცემისთვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებსა და ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანის შესახებ დაინტერესებული პირის განცხადებას, მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში (საარჩევნო პერიოდში – არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს მე-14 დღისა), განიხილავს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია. საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულება, ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანის შესახებ, 2 დღის ვადაში გადაეცემა ცესკოს (საარჩევნო პერიოდში ასევე შესაბამის საუბნო საარჩევნო კომისიას).

დაინტერესებულ პირს უფლება აქვს, ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანაზე უარის თქმის შესახებ, საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულება, მისი გამოცემიდან 2 დღის ვადაში გაასაჩივროს შესაბამის რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში.

უნდა აღინიშნოს, რომ საარჩევნო პერიოდში, არჩევნების დღემდე ბოლო 10 დღის განმავლობაში აკრძალულია ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანა (გარდა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევების¹³), ამასთან, არჩევნების დღემდე მე-13-დან მე-10 დღემდე ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანა შესაძლებელია მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით.

ამომრჩეველთა ერთიანი სიის პარალელურად, საარჩევნო პერიოდში, კონკრეტული შემთხვევებისთვის იქმნება ამომრჩეველთა სპეციალური და გადასატანი ყუთის სიები.

სპეციალური სიის ფორმირება ხდება შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ და მასში შეჰყავთ საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეები, რომლებიც ვერ მონაწილეობენ არჩევნებში თავიანთი რეგისტრაციის

¹³ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ – მუხლი 31, პუნქტი 12.

ადგილის მიხედვით, საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამსახურების სამხედრო მოსამსახურეები, ამომრჩევლები, რომლებიც სამკურნალოდ წვანან საავადმყოფოში, იმყოფებიან პაციმრობაში, ან იმყოფებიან სხვა სახელმწიფოში.

ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში შეყვანილი ამომრჩევლის აქტიური საარჩევნო უფლების რეალიზების ფარგლები დამოკიდებულია ამომრჩევლის ადგილსამყოფელის ცვლილებაზე.¹⁴ მაგალითად: საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისას სპეციალურ სიაში შეყვანილი ამომრჩეველი მონაწილეობს მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში, თუ იგი ადგილსამყოფელს იცვლის ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ იგი ხმას აძლევს სხვა საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე, მონაწილეობას მიიღებს მხოლოდ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას, ამომრჩეველთა ერთიანი და სპეციალური სიების საფუძველზე, ადგენს საუბნო საარჩევნო კომისია. მასში შეჰყავთ ამომრჩეველი, რომელსაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია კენჭისყრის შენობაში მისვლა (გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეყვანილი ასეთი კატეგორიის ამომრჩევლების რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს საარჩევნო უბანზე ამომრჩეველთა ერთიან სიაში არსებული ამომრჩევლების 3 პროცენტს. აღნიშნული რაოდენობის შევსების შემდეგ ამომრჩეველთა გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შეყვანის მიზანშეწონილობის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია სხდომაზე დამსწრეთა ორი მესამედით), იმყოფება საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე, მაგრამ ძნელად მისადგომ ადგილას, სამკურნალოდ წევს საავადმყოფოში, სამხედრო მოსამსახურეა, მსახურობს სახელმწიფო საზღვარზე განლაგებულ სამხედრო ნაწილში, რომელიც საარჩევნო უბნიდან შორსაა განლაგებული, იმყოფება პაციმრობაში.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში (სამაგიდო სიაში) შეიტანება ამომრჩევლის შესახებ იგივე მონაცემები, რომლებიც არის ამომრჩეველთა ერთიან სიაში, გარდა მისი ფოტოსურათისა, და დამატებით აღინიშნება მისი რიგითი ნომერი ამომრჩეველთა ერთიან ან სპეციალურ სიაში.

¹⁴ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ - მუხლი 32, პუნქტი 5, 6.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიაში შესაყვანი ამომრჩევლების შესახებ ინფორმაცია დაუყოვნებლივ უნდა გამოიკრას საარჩევნო უბანში თვალსაჩინო ადგილზე.

ამომრჩეველთა სიების გამოქვეყნება. ცესკო პასუხისმგებელია ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საჯარო ინფორმაციისთვის მიკუთვნებული ნაწილის ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე განთავსებაზე.

ერთიანი სია იყოფა საარჩევნო უბნების მიხედვით. თითოეულ საუბნო საარჩევნო კომისიას პირველი შეკრების დღეს გადაეცემა ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საჯარო ვერსია (კედლის სია). ამომრჩეველთა სია და მათთან დაკავშირებით საჩივრის შეტანის კანონით განსაზღვრული წესი დაუყოვნებლივ უნდა გამოიკრას საუბნო საარჩევნო კომისიის შენობაში თვალსაჩინო ადგილას. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრება საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს.

თავი 7. წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია)

წინასაარჩევნო კამპანია ესაა კანონმდებლობით დადგენილ დროის შუალედში განხორციელებული კოორდინირებული, მიზანმიმართული საჯარო ღონისძიებების სისტემა, რომლის მიზანია კანდიდატის მხარდამჭერთა მობილიზება და არჩევნებში მისი გამარჯვების უზრუნველყოფა.

წინასაარჩევნო კამპანია იწყება არჩევნების დანიშვნის თაობაზე გამოცემული სამართლებრივი აქტის გამოქვეყნებისთანავე. სწორედ ამ დროიდან პოლიტიკურ პარტიებს, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატებსა და საარჩევნო სუბიექტებს აქვთ უფლება, არჩევნებში მონაწილეობისა და გამარჯვების მიზნით, ჩაატარონ სხვადასხვა ღონისძიებები. წინასაარჩევნო კამპანია შეიძლება განხორციელდეს ისეთი მექანიზმების გამოყენებით, როგორებიცაა: ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალის გამოცემა/გავრცელება; მასობრივი ღონისძიებები - კრებები და შეხვედრები ამომრჩევლებთან, საჯარო დებატები და დისკუსიები, შეკრებები და მანიფესტაციები; მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები და სხვა.

ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალის გამოცემა/გავრცელება. პოლიტიკურ პარტიას, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატს, საარჩევნო სუბიექტს უფლება აქვს, დაამზადოს წინასაარჩევნო მოწოდებები, განცხადებები, პლაკატები, ფოტომასალები და სხვა. ბეჭდვითი სააგიტაციო მასალის ეგზემპლარები, სააგიტაციო მასალის გამოშვების თარიღიდან არაუგვი-

ანეს მე-5 დღისა უნდა წარედგინოს იმ საარჩევნო კომისიას, რომელშიც საარჩევნო სუბიექტმა გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია. ბეჭდვით სააგიტაციო მასალაზე აღნიშნული უნდა იყოს: დამამზადებელი და დამკვეთი ორგანიზაციების სახელწოდებები, მისამართები, ინფორმაცია მასალის ტირაჟის, რიგითი ნომრის და გამოშვების თარიღის შესახებ.

სააგიტაციო მასალა შეიძლება გამოიფინოს შენობა-ნაგებობებსა და სხვა ობიექტებზე მათი მესაკუთრეების ან მფლობელების თანხმობის შემთხვევაში. საქართველოს საარჩევნო კოდექსით, ამომწურავად არის განსაზღვრული იმ შენობა-ნაგებობების ჩამონათვალი, რომლებზეც აკრძალულია სააგიტაციო მასალის განთავსება/გაკვრა:

- საკულტო ნაგებობებზე;
- კულტურული მემკვიდრეობის შენობა-ნაგებობებზე;
- სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, სასამართლოების, პროკურატურის, სამხედრო შენაერთების, პოლიციის, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურების და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის შენობების ინტერიერსა და ექსტერიერში;
- საგზაო ნიშნებზე.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, ზემოთ აღნიშნული აკრძალვების გათვალისწინებით განსაზღვრონ იმ შენობა-ნაგებობების ჩამონათვალი, რომლებზეც აკრძალულია სააგიტაციო მასალის განთავსება. მათ ასევე ევალებათ, განსაზღვრონ ადგილები ან/და დადგან სტენდები სააგიტაციო მასალის გასაკრავად და გამოსაფენად. სტენდი იმ ზომის უნდა იყოს, რომ სააგიტაციო მასალის გამოფენისას ყველა საარჩევნო სუბიექტი თანაბარი პირობებით იყოს უზრუნველყოფილი. სააგიტაციო მასალის გასაკრავად და გამოსაფენად გამოყოფილი ადგილების ან/და დადგმული სტენდების თაობაზე ინფორმაცია უნდა გამოქვეყნდეს არჩევნების დანიშნვიდან არაუგვიანეს 10 დღისა.

დაუშვებელია და საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ისჯება საარჩევნო პლაკატების ჩამოხსნა, ჩამოხევა, დაფარვა ან დაზიანება, თუ ისინი აკრძალულ ადგილებში არ არის გაკრული. საარჩევნო სუბიექტები ვალდებული არიან, არჩევნების საბოლოო შედეგების ოფიციალურად გამოქვეყნებიდან 15 დღის ვადაში უზრუნველყონ სააგიტაციო

მასალის ჩამოხსნა; წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ დაეკისრებათ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა¹⁵.

მასობრივი ღონისძიებები. წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, ხელი შეუწყონ პოლიტიკურ პარტიებს/საარჩევნო სუბიექტებს ამომრჩევლებთან შეხვედრებისა და კრებების, საჯარო დებატებისა და დისკუსიების, შეკრებებისა და მანიფესტაციების ორგანიზებასა და ჩატარებაში, უზრუნველყონ ამ ღონისძიებათა უსაფრთხოება.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები ვალდებული არიან, წინასაარჩევნო კამპანიის დაწყებიდან 5 დღის ვადაში შეადგინონ იმ შენობა-ნაგებობების ნუსხა, სადაც შესაძლებელია ჩატარდეს წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია), და გადასცენ იგი საოლქო საარჩევნო კომისიას. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ გამოყოფილი შენობა-ნაგებობების ნუსხა უნდა გამოქვეყნდეს აგრეთვე ცესკოს ვებგვერდზე.

საოლქო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ გამოყოფილი შენობა-ნაგებობების ნუსხა გაასაჯაროოს მისი მიღებიდან 2 დღის ვადაში, უზრუნველყოს ამ შენობა-ნაგებობების თანაბარი ხელმისაწვდომობა ყველა პოლიტიკური პარტიისა და საარჩევნო სუბიექტისათვის და მათთან შეთანხმებით შეადგინოს საარჩევნო ღონისძიებათა გამართვის განრიგი (თუ ღონისძიებები ერთმანეთს დაემთხვა და საარჩევნო სუბიექტები ვერ შეთანხმდნენ, ღონისძიებათა თანამიმდევრობა წილისყრით განისაზღვრება). საოლქო საარჩევნო კომისიამ, შენობა-ნაგებობის გამოყენების მოთხოვნის თაობაზე, საარჩევნო სუბიექტს შესაბამის მიმართვაზე წერილობით, დასაბუთებულად უნდა უპასუხოს მიმართვიდან **არაუგვიანეს 24 საათისა**. ამ ვადაში პასუხის გაუცემლობა ჩაითვლება მიმართვაზე თანხმობად.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საარჩევნო კამპანიის (აგიტაციის) ჩატარება აკრძალულია შემდეგი დაწესებულებების შენობებში:

- სასამართლოები;
- სამხედრო ნაწილები;

¹⁵ ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობით გარე პოლიტიკური რეკლამის კანონმდებლობით დადგენილ ვადებში მოხსნის პასუხისმგებლობა ეკისრება პირს, რომელმაც იგი გამოაქვეყნა.

– საქართველოს ადმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებები.

საარჩევნო პროგრამა. პოლიტიკური პარტიას, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის, საარჩევნო სუბიექტსა და მათ მხარდამჭერებს უფლება აქვთ, გამოვიდნენ მომავალი საქმიანობის პროგრამით. საარჩევნო პროგრამა არ უნდა შეიცავდეს:

- ომისა და ძალადობის პროპაგანდას;
- არსებული სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილების ძალადობით შეცვლისკენ ან დამხობისკენ მოწოდებას;
- საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისკენ, ეროვნული შუღლისა და მტრობისკენ, რელიგიური და ეთნიკური დაპირისპირებისკენ მოწოდებას.

საქართველოს კანონმდებლობით, წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევის და აგიტაციაში მონაწილეობის უფლება აქვს ნებისმიერ პირს, გარდა:

- მოსამართლისა;
- გენერალური აუდიტორისა;
- საარჩევნო კომისიის წევრისა;¹⁶
- საქართველოს სახალხო დამცველისა;
- უცხო ქვეყნის მოქალაქისა და ორგანიზაციისა;
- საქველმოქმედო და რელიგიური ორგანიზაციებისა;
- საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიისა და საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის წევრებისა;
- საქართველოს შინაგან საქმეთა და თავდაცვის სამინისტროების, საქართველოს პროკურატურის, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის საჯარო მოხელეებისა;
- სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საჯარო მოხელეებისა – სამუშაო საათების განმავლობაში ან/და როდესაც ისინი უშუალოდ ასრულებენ სამსახურებრივ ფუნქციებს (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართვე-

¹⁶ ლიტვის რესპუბლიკის საარჩევნო კანონმდებლობა კრძალავს საარჩევნო კომისიის წევრების მიერ წინასაარჩევნო აგიტაციის განხორციელებას ან/და მასში რაიმე ფორმით მონაწილეობას, აგრეთვე კომისიის წევრთა მიერ ამომრჩევლებზე რაიმე სახის ზეგავლენის მოხდენას.

ველოს საარჩევნო კოდექსი“ გათვალისწინებულ პოლიტიკური თანამდებობის პირებზე¹⁷).

წინასაარჩევნო პერიოდში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების საკითხს. აღნიშნულ პერიოდში **აკრძალულია:**

- სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების მიერ, აგრეთვე იმ ორგანიზაციების მიერ, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდებიან, დაკავებული **შენობების გამოყენება** იმ შემთხვევაში, თუ სხვა პოლიტიკურ პარტიებს, საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატებს, საარჩევნო სუბიექტებს არა აქვთ იმავე ან ანალოგიური დანიშნულების შენობების იმავე პირობებით გამოყენების შესაძლებლობა;
- სახელმწიფო ხელისუფლების დაწესებულებებისათვის ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და იმ ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ფინანსდებიან (გარდა პოლიტიკური პარტიებისა), განკუთვნილი **საკომუნიკაციო საშუალებების**, საინფორმაციო მომსახურებისა და სხვადასხვა სახის ტექნიკის გამოყენება;
- სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საკუთრებაში არსებული **სატრანსპორტო საშუალებების** გამოყენება.¹⁸

წინასაარჩევნო აგიტაციაში მონაწილეობის უფლების მქონე პირს, რომელსაც სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში უკავია თანამდებობა ეკრძალება:

- სამსახურებრივი მივლინებების დროს ხელმოწერების შეგროვება და წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევა;

¹⁷ პოლიტიკური თანამდებობის პირი – საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტის წევრი, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს მთავრობის სხვა წევრები და მათი მოადგილეები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების მთავრობათა ხელმძღვანელები, აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი და აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელი, სახელმწიფო რწმუნებული – გუბერნატორი (საარჩევნო კოდექსი – მუხლი 49.1.გ).

¹⁸ აკრძალვა არ ვრცელდება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირების მიერ მათი სამსახურებრივი ავტომანქანების გამოყენების შემთხვევაზე, რომელთა დაცვას კანონით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური.

- სამსახურებრივად დაქვემდებარებული ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის ჩაბმა ისეთ საქმიანობაში, რომელიც ხელს უწყობს კანდიდატის წარდგენას ან/და არჩევას;
- წინასაარჩევნო აგიტაციის გაწევა სამუშაო საათების განმავლობაში ან/და სამსახურებრივი ფუნქციების შესრულებისას (ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ გათვალისწინებულ პოლიტიკური თანამდებობის პირებზე).

საჯარო მოსამსახურეების მიერ საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის პრევენციისა და დარღვევებზე რეაგირების მიზნით, წინასაარჩევნოდ, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსთან იქმნება **უწყებათაშორისი კომისია**, რომლის შემადგენლობაში შედიან სხვადასხვა სამინისტროს მაღალი თანამდებობის პირები.

კომისიის საქმიანობის საჯაროობის უზრუნველყოფის მიზნით, კომისიის სხდომებზე შესაძლოა მიწვეულ იქნენ ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებელი ორგანიზაციების წარმომადგენლები. კომისიის სხდომაზე სათათბირო ხმის უფლებით სარგებლობენ კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტები, აგრეთვე სხვა პოლიტიკური პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების წარმომადგენლები.

უწყებათაშორისი კომისია იხილავს საკითხებს, რომლებიც უკავშირდება საჯარო მოსამსახურეების მიერ საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით მედიასაშუალებების მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას, აგრეთვე, დარღვევის შესახებ ინფორმაციას, რომელსაც უწყებათაშორისი კომისიას აწვდიან პოლიტიკური გაერთიანებები (საარჩევნო სუბიექტები) ან დამკვირვებელი ორგანიზაციები.

დარღვევის ფაქტის დადასტურების შემთხვევაში კომისია უფლებამოსილია რეკომენდაციით მიმართოს ნებისმიერ საჯარო მოსამსახურეს, ადმინისტრაციულ ორგანოს, ცესკოს გონივრულ ვადაში შესაბამისი ღონისძიების გატარების მოთხოვნით.

თავი 8. წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების საინფორმაციო უზრუნველყოფა

დემოკრატიის ერთ-ერთი მთავარი ღირებულება სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლებაა. რაც გულისხმობს ხალხის მიერ საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოხატვას. აღნიშნული კი შესაბამისი კომუნიკაციის

საშუალებებით ხორციელდება. თანამედროვე ეპოქაში კომუნიკაციის ყველაზე გავრცელებულ საშუალებას მედია წარმოადგენს, საარჩევნო პერიოდში მისი როლი განსაკუთრებით იზრდება. ამ პერიოდის განმავლობაში მოსახლეობა ეცნობა ინფორმაციას საარჩევნო პროცესის შესახებ, მათ შორის, საარჩევნო სუბიექტების საარჩევნო პროგრამებს, რომელიც მას მედიის საშუალებით მიეწოდება.

ამდენად, მედია, როგორც საარჩევნო პროცესში ჩართული ერთ-ერთი მხარე, წარმოადგენს საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მიწოდების ყველაზე გავრცელებულ წყაროს, რითაც ხელს უწყობს ამომრჩევლის ინფორმირებულობის გაზრდას და ამომრჩევლის მიერ გააზრებული პოლიტიკური არჩევანის გაკეთებას.

მედიის როლი საარჩევნო პროცესში დეტალურად არის გაწერილი საქართველოს ორგანულ კანონში „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“, ასე მაგალითად: კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლებამოსილებით პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის მხოლოდ ის საშუალებები სარგებლობენ, რომელთაც გავლილი აქვთ აკრედიტაცია შესაბამის საარჩევნო კომისიაში (აკრედიტაციის შესახებ იხ. თავი 5). აღნიშნული დათქმა წარმოადგენს დემოკრატიული კანონმდებლობის ერთ-ერთ არსებით შემადგენელ ელემენტს, ვინაიდან მედია კენჭისყრის მომენტში გვევლინება არა მხოლოდ როგორც ინფორმაციის გამავრცელებელი, არამედ, ამავდროულად როგორც დამკვირვებელი. ნებისმიერი დარღვევის არსებობის შემთხვევაში მედიის წარმომადგენლებს უფლება აქვთ გაასაჯაროონ და მიაწოდონ ინფორმაცია მოსახლეობას.

ზემოთ აღნიშნული ფუნქციების გარდა, მედია აქტიურად ერთვება არჩევნების გაშუქების პროცესშიც. ამასთან არჩევნების ობიექტურად გასაშუქებლად მედია საშუალებებს **მიუკერძოებლობისა და სამართლიანობის** პრინციპის დაცვის ვალდებულება გააჩნიათ.

მიუკერძოებლობა და, ამასთან ერთად სამართლიანობა დაცული იქნება, თუ პირმა ინფორმაცია ობიექტურად, თავისი შეხედულებებისა და გრძნობების გათვალისწინების გარეშე გააშუქა. თითოეული ვარაუდი, რომელიც შეიძლება ინფორმაციის გავრცელებისას პირის მიერ სათაურად ან საინტერესო ფაქტად იქნეს წარმოჩენილი, აუცილებლად უნდა იყოს გადამოწმებული და შესაბამის ფაქტებზე დაყრდნობილი. მაუწყებელი ვალდებულია, უზრუნველყოს ფაქტის ზუსტი და სამართლიანი გაშუქება

ისე, რომ შესაძლებელი იყოს ერთმანეთისგან ფაქტისა და აზრის გამიჯვნა და აზრის ავტორის იდენტიფიცირება. მედია საშუალებამ (მაუწყებელმა) განსხვავებულად უნდა წარმოაჩინოს საკუთარი მოსაზრება და ფაქტი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, არაობიექტური ინფორმაცია მაყურებელს შეცდომაში შეიყვანს (თუნდაც მედია საშუალებას ასეთი განზრახვა არ გააჩნდეს). წინასაარჩევნო პერიოდში ინფორმაციის ობიექტურად გაშუქება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია არჩევნების დემოკრატიულად ჩატარებისათვის. მაუწყებლებს ეკრძალებათ დისკრიმინაცია რაიმე ნიშნის მიხედვით. ეს აკრძალვა არ წარმოადგენს მედია საშუალების უფლებებში ჩარევას, კონსტიტუციით მინიჭებული გამოხატვის თავისუფლების უკანონო შეზღუდვას. კონსტიტუციით მედია საშუალება თავისუფალია საარჩევნო მასალის შერჩევაში, ის სახელმწიფოს არ უთანხმებს გასაშუქებელ საკითხებს, თუმცა კანონმდებლის მიერ დადგენილი ფარგლების გათვალისწინებით, მისი მოქმედების არეალი, სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით, არის შემცირებული¹⁹.

პოლიტიკური რეკლამა. ისევე, როგორც უცხო ქვეყნებში, საქართველოშიც მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები სარეკლამო რგოლების განთავსებით ზეგავლენას ახდენენ საზოგადოებაზე. პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამა კი საარჩევნო სუბიექტს ხელს უწყობს ამომრჩევლის აზრის ფორმირებაში.

პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამა არის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში გასული ისეთი შინაარსის რეკლამა, რომელიც მიზნად ისახავს საარჩევნო სუბიექტის არჩევისთვის ხელის შეწყობას ან ხელის შეშლას, რომელშიც ნაჩვენებია საარჩევნო სუბიექტი ან/და მისი არჩევნებში მონაწილეობის რიგითი ნომერი და რომელიც შეიცავს წინასაარჩევნო კამპანიის ნიშნებს, ან მოწოდებას სარეფერენდუმოდ თუ საპლურისციტოდ გამოტანილი საკითხის გადაწყვეტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსში დეტალურად არის გაწერილი სამაუწყებლო მედიის მიერ ფასიანი და უფასო პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამის განთავსებასთან დაკავშირებული წესები, მათ შორის, მკაცრად არის განსაზღვრული დროის ის მონაკვეთი, რაც უნდა დაეთმოს საარჩევნო სუბიექტს წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური

¹⁹ ს. ჯორბენაძე, უ. ბახტაძე, ზ. მაჭარაძე - „მედიასამართალი“. დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, თბილისი, 2014. გვ. 123

რეკლამისათვის. **ასე მაგალითად:** საზოგადოებრივი მაუწყებელი, საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზია და რადიო, აგრეთვე სათემო მაუწყებელი ვალდებული არიან, მათი მომსახურების ზონაში მიმდინარე საარჩევნო კამპანიის დროს, თავიანთ ეთერში ყოველ საათში მაგრამ არაუმეტეს 60 წამით უსასყიდლოდ და არადისკრიმინაციულად განათავსონ თითოეული კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტის მიერ მათთვის წარდგენილი წინასაარჩევნო რეკლამა. საერთო ეროვნული საეთერო მაუწყებელი კი ვალდებულია, თავის ეთერში ყოველ 3 საათში არანაკლებ 90 წამით უსასყიდლოდ და არადისკრიმინაციულად განათავსოს თითოეული კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტის მიერ მისთვის წარდგენილი წინასაარჩევნო რეკლამა. ამასთან, წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამის განთავსების ვალდებულება მხოლოდ სამაუწყებლო სფეროთი არ შემოიფარგლება. საქართველოს საარჩევნო კოდექსი ასევე ადგენს გაზეთის, როგორც **ბეჭდური მედიის** ვალდებულებებს წინასაარჩევნო პერიოდში. ამ მხრივ, კანონმდებლობა ბეჭდურ მედიას ორ ძირითად სახედ ჰყოფს:

- გაზეთებად, რომლებიც **ფინანსდება** ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან;
- გაზეთებად, რომლებიც **არ ფინანსდება** ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან.

პირველ შემთხვევაში, მკაცრად არის განსაზღვრული გაზეთის ის ფართობი, რაც უნდა დაეთმოს საარჩევნო სუბიექტს წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამისათვის. გაზეთში წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამის ფართობი მისი ტირაჟის პროპორციულია. **მაგალითად:** იმ შემთხვევაში, თუ გაზეთი გამოდის კვირაში ერთხელ, მაშინ თითოეული საარჩევნო სუბიექტისადმი წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამის განთავსების ვალდებულება გაზეთს ყოველკვირეულად, გამოცემის პროპორციულად გააჩნია. რაც შეეხება გაზეთს, რომელიც ყოველდღიურად გამოდის - ფართობის დათმობა ტირაჟის პროპორციულად უნდა განხორციელდეს. ამასთან, გაზეთი, რომელიც არ ფინანსდება სახელმწიფო ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან, ასეთი ვალდებულებებით არ არის შეზღუდული²⁰.

²⁰ ს. ჯორბენაძე, უ. ბახტაძე, ზ. მაჭარაძე - „მედიასამართალი“. დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, თბილისი, 2014. გვ. 124

აქვე უნდა აღინიშნოს წინასაარჩევნო აგიტაციისა და პოლიტიკური რეკლამის განთავსებასთან დაკავშირებით საქართველოს საარჩევნო კოდექსში არსებული რამდენიმე მნიშვნელოვანი დათქმა:

- **აკრძალულია** კენჭისყრის დღეს წინასაარჩევნო ფასიანი ან/და უფასო რეკლამის განთავსება ტელევიზიისა და რადიოს ეთერში;
- **აკრძალულია** ტელე- და რადიოკომპანიების მიერ პოლიტიკური რეკლამის განთავსება სხვა დროს, გარდა ამ მიზნით გამოყოფილი დროის შუალედისა;
- **აკრძალულია** ფასიანი და უფასო პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამის გამოქვეყნება შესაბამისი მითითების გარეშე (კადრის კუთხეში უნდა იყოს წარწერა „ფასიანი პოლიტიკური რეკლამა“ ან „უფასო პოლიტიკური რეკლამა“, ასეთ რეკლამას უნდა ჰქონდეს სურდოთარგმანი, რომლის უზრუნველყოფაც რეკლამის წარმდგენი საარჩევნო სუბიექტის ვალდებულებაა);
- **აკრძალულია** კენჭისყრამდე 48 საათის განმავლობაში და კენჭისყრის დღის 20 საათამდე არჩევნებთან დაკავშირებული საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვის შედეგების გამოქვეყნება, გარდა არჩევნების შესაძლო მონაწილეთა და კენჭისყრის დღეს არჩევნების მონაწილეთა რაოდენობისა.

წინასაარჩევნო დებატების გაშუქება²¹. დებატების გაშუქების ვალდებულება მაუწყებლისთვის მხოლოდ მაშინ არის სავალდებულო, თუ იგი გადაწყვეტს საკუთარ ეთერში წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქებას (იხ. საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 51-ე მუხლის მე-2 პუნქტი). კანონში არსებული ასეთი დათქმა თავის მხრივ, გულისხმობს კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტების მონაწილეობის აუცილებლობასა და დებატების არადისკრიმინაციული სახით გადაცემას.

კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტისთვის ეთერის დათმობის საკითხი, უპირველეს ყოვლისა, ვრცელდება, საზოგადოებრივ მაუწყებელზე (საზ. მაუწყებლის აჭარის ტელევიზიასა და რადიოზე), სათემო მაუწყებელსა და საერთო ეროვნულ საეთერო მაუწყებელზე. რაც შეეხება სპეციალიზებულ ან ადგილობრივ მაუწყებელს, ასეთ შემთხვევაში კანონი ითვალისწინებს განსხვავებულ დათქმას, რომლის მიხედვითაც, დებატებში მონაწილეობის უფლება ენიჭებათ არა მხოლოდ კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებს,

²¹ ს. ჯორბენაძე, უ. ბახტაძე, ზ. მაჭარაძე - „მედიასამართალი“. დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა, თბილისი, 2014. გვ. 125

არამედ სხვა საარჩევნო სუბიექტებსაც. დებატების არადისკრიმინაციულად ჩატარებაში იგულისხმება ყველა მხარის მიწვევა ტელედებატებში მონაწილეობის მიღებისთვის. საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს უფლება აქვს, თავად თქვას უარი დებატებში მონაწილეობაზე, თუმცა ამ მიზეზის გამო ტელემაუწყებელმა კონკრეტული სუბიექტის (სუბიექტის წარმომადგენლის) მიწვევისგან თავი არ უნდა შეიკავოს.

მედიამონიტორინგი. საარჩევნო პროცესში მედიის მონაწილეობისა და სამაუწყებლო დროის სწორად გამოყენების მიზნით, **საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისია** უზრუნველყოფს მაუწყებლის მიერ საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილ ნორმათა დაცვის მონიტორინგს და ახდენს შესაბამის რეაგირებას სამართალდარღვევის ფაქტებზე.

თავი 9. არჩევნების დაფინანსება

არჩევნების მომზადება და მისი ჯეროვანი ჩატარება მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული, მათ შორის არის ფულადი სახსრები. არჩევნების დაფინანსება ითვალისწინებს, ცალკე არჩევნების ორგანიზებისა და ჩატარებისათვის საჭირო ღონისძიებების დაფინანსებას და ცალკე საარჩევნო სუბიექტების საარჩევნო კამპანიის წარმოებასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვას.

ქვეყნების უმრავლესობაში, საარჩევნო სუბიექტების დაფინანსება კომბინირებული წყაროებით ხდება: ერთი მხრივ, ეს არის სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრები, მეორე მხრივ, საარჩევნო სუბიექტის საარჩევნო ფონდში არსებული თანხები, რომელშიც ასევე იგულისხმება ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ განხორციელებული კერძო შემოწირულობები. წინასაარჩევნო კამპანიის ხარჯების დაფინანსებაში სახელმწიფოს მონაწილეობა შეიძლება განხორციელდეს პირდაპირი და ირიბი დაფინანსების გზით. **პირდაპირი** (ე.წ. საკომპენსაციო) დაფინანსება გულისხმობს, არჩევნების საბოლოო შედეგების გათვალისწინებით, საარჩევნო სუბიექტის მიერ გაწეული ხარჯების სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ანაზღაურებას. **ირიბი** დაფინანსება გულისხმობს, სახელმწიფოს მიერ საარჩევნო სუბიექტებისათვის გარკვეული შეღავათების შემოღებას. მაგალითად: მედია საშუალებებში უფასო საეთერო დროის/სარეკლამო ფართობის დაწესებას, საარჩევნო კამპანიის წარმოების მიზნით შენობა-ნაგებობების გამოყოფას, საარჩევნო კომისიებში წარმომადგენელთა დაფინანსებას და სხვა.

საქართველოში არჩევნების დაფინანსების საკითხები მოცემულია საქართველოს საარჩევნო კოდექსის VII თავში, რომელიც არეგულირებს, როგორც არჩევნების ორგანიზებისა და ჩატარებისთვის საჭირო ღონისძიებების დაფინანსების საკითხებს, ასევე ცალკე საარჩევნო სუბიექტების საარჩევნო კამპანიის წარმოებასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვის საკითხებს.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 52-ე მუხლის თანახმად, არჩევნების ორგანიზებისა და ჩატარებისთვის საჭირო ღონისძიებზე საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ გაწეული ხარჯი და მისი საქმიანობა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან²² ფინანსდება. რაც შეეხება საარჩევნო სუბიექტების საარჩევნო კამპანიის (საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებული) ხარჯების დაფარვას, აღნიშნული საარჩევნო კამპანიის ფონდიდან ფინანსდება. აქვე უნდა განიმარტოს თუ რა ითვლება საარჩევნო კამპანიის ხარჯებად. ეს არის საარჩევნო სუბიექტის საარჩევნო კამპანიისათვის განკუთვნილი ფულადი სახსრების ერთობლიობა, ასევე უსასყიდლოდ მიღებული ყველა სახის საქონელი და მომსახურება (გარდა დადგენილი წესით მიღებული უფასო სარეკლამო დროის ღირებულებისა).

საარჩევნო კამპანია უნდა დაფინანსდეს:

- პოლიტიკური გაერთიანების ფონდიდან – თუ პარტია დამოუკიდებლად მონაწილეობს არჩევნებში;
- საარჩევნო ბლოკის პირველი ნომერი პარტიის ფონდიდან – თუ პოლიტიკური გაერთიანებები ერთ საარჩევნო სუბიექტად ერთიანდებიან;
- ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ გახსნილი საარჩევნო ფონდიდან.

დაუშვებელია საარჩევნო სუბიექტის მიერ არჩევნების დროს ზემოთ აღნიშნული ფონდის სახსრების გარდა სხვა სახსრების გამოყენება²³.

წინასაარჩევნო კამპანიის ხარჯების დაფინანსებაში სახელმწიფოს მონაწილეობა. საერთაშორისო გამოცდილებიდან გამომდინარე, ქვეყნების

²² აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მოსამზადებლად და ჩასატარებლად საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ გაწეული ხარჯი და მისი საქმიანობა უფლებამოსილების განხორციელების ვადაში ფინანსდება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რესპუბლიკური ბიუჯეტიდან.

²³ თუ ერთდროულად ტარდება საერთო და უმაღლესი საბჭოს არჩევნები, საარჩევნო სუბიექტის (გარდა ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფისა) საარჩევნო კამპანია უნდა დაფინანსდეს საერთო არჩევნებისათვის საარჩევნო სუბიექტის მიერ გახსნილი საარჩევნო ფონდიდან.

დიდ ნაწილში პარტიების, ზოგ შემთხვევაში – დამოუკიდებელი კანდიდატების, მიერ გაწეული საარჩევნო კამპანიის ხარჯების ნაწილი იფარება: ზოგან ავანსად, ზოგან კი – არჩევნების დასრულების შემდეგ. გერმანიაში სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი დაფინანსება პარტიებს შორის მათი კანდიდატების მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება. საფრანგეთში სახელმწიფო ფარავს იმ პარტიების სააგიტაციო მასალების დამზადებისა და გავრცელების ხარჯებს, რომლებიც ხმების 5 პროცენტს მაინც მიიღებენ.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის²⁴ თანახმად საარჩევნო სუბიექტი საარჩევნო კამპანიისას გაწეული ხარჯების დასაფარავად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ერთჯერადად იღებს დაფინანსებას. დაფინანსების ოდენობა დამოკიდებულია საარჩევნო სუბიექტის მიერ არჩევნებში მიღებული ხმების პროცენტულ მაჩვენებელზე. მაგალითად: საარჩევნო სუბიექტი, რომელიც საპარლამენტო არჩევნებში მიიღებს პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების 5 პროცენტს ან მეტს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ერთჯერადად მიიღებს არაუმეტეს 1 000 000 ლარს საარჩევნო კამპანიისას გაწეული ხარჯების დასაფარავად.

საარჩევნო კამპანიის ხარჯების დაფინანსების მიზნით, საარჩევნო სუბიექტი წინასწარ, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 38-ე დღისა, წერილობით მიმართავს ცესკოს. მოთხოვნილი თანხა საარჩევნო სუბიექტის ანგარიშზე ჩაერიცხება ცესკოს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა და ფინანსური ანგარიშის წარდგენის საფუძველზე, არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან არაუგვიანეს მე-15 დღისა.

აღსანიშნავია, რომ საარჩევნო წელს პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო კამპანიის ფინანსური მხარდაჭერისათვის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ასევე, გამოიყოფა დამატებითი დაფინანსება სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად. თუმცა აღნიშნულ თანხას მიიღებენ მხოლოდ ის პარტიები, რომლებიც „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად, ბოლო საერთო არჩევნების შედეგების მიხედვით მიიღებენ დაფინანსებას. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიისთვის და საარჩევნო

²⁴ იხ. საქართველოს საარჩევნო კოდექსი - მუხლი 56

ბლოკისთვის (მიუხედავად ბლოკში გაერთიანებული პარტიების რაოდენობისა) განკუთვნილი თანხის ოდენობა, სატელევიზიო რეკლამის განთავსების ხარჯების დასაფარავად, არ უნდა აღემატებოდეს 600 000 ლარს. ამასთან, მნიშვნელოვანია, რომ საარჩევნო სუბიექტისთვის გამოყოფილი თანხის არანაკლებ 15 პროცენტი გამოყენებულ იქნეს წინასაარჩევნო რეკლამის განსათავსებლად სულ ცოტა 7 მაუწყებელში, რომლებიც არ არიან ეროვნული მაუწყებლები (მაუწყებელს ხარჯებს აუნაზღაურებს ცესკო მაუწყებელსა და საარჩევნო სუბიექტს შორის დადებული ხელშეკრულების საფუძველზე, ცესკოსთვის მისი წარდგენიდან 10 სამუშაო დღის განმავლობაში).

საარჩევნო სუბიექტების მიერ არასახელმწიფო წყაროებიდან მიღებული სახსრები. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საარჩევნო სუბიექტის საარჩევნო კამპანია ფინანსდება პოლიტიკური გაერთიანების/საარჩევნო ბლოკის/ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ფონდიდან. კამპანიის ხარჯებზე და დაფინანსების წყაროებზე ვრცელდება „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი. აღნიშნული კანონის თანახმად, პოლიტიკური პარტიის ფონდის რესურსებს ქმნის:

- შემოწირულობები;
- საწევრო შენატანები;
- სიმბოლიკის დამზადებითა და გავრცელებით, ლექციების, გამოფენებისა და სხვა საჯარო ღონისძიებების მოწყობით, აგრეთვე საწესდებო მიზნებიდან გამომდინარე საგამომცემლო და სხვა საქმიანობიდან მიღებული წლიური შემოსავალი, რომელიც არ უნდა აღემატებოდეს მინიმალური საბაზო დაფინანსების ორმაგ ოდენობას (300 000*2).

შემოწირულობად ითვლება პარტიის ანგარიშზე საქართველოს მოქალაქისა და იურიდიული პირის მიერ ჩარიცხული თანხები. შემოწირულობად ითვლება, ასევე, პარტიის მიერ ფიზიკური ან იურიდიული პირისაგან უსასყიდლოდ ან ფასდაკლებით, ან შეღავათიანი პირობებით მიღებული მატერიალური ან არამატერიალური ფასეულობა და მომსახურება. შემოწირულობის განხორციელებისას პირმა უნდა მიუთითოს სახელი, გვარი და პირადი ნომერი. აღნიშნული მონაცემების მითითების გარეშე შეტანილი ფულადი სახსრები ითვლება ანონიმურად. ანონიმური ფორმით შემოწირულობების მიღება კი დაუშვებელია. გარდა აღნიშნულისა დაუშვებელია შემოწირულობების მიღება:

- მოქალაქეობის არმქონე პირისაგან;

- სხვა ქვეყნის ფიზიკური და იურიდიული პირებისაგან, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და მოძრაობებისაგან;
- არასამეწარმეო იურიდიული პირისაგან და რელიგიური ორგანიზაციისაგან;
- სახელმწიფო ორგანოსაგან, სახელმწიფო ორგანიზაციისაგან, საჯარო სამართლის იურიდიული პირისაგან, სახელმწიფოს წილობრივი მონაწილეობით შექმნილი საზოგადოებისაგან.

საარჩევნო კამპანიის ხარჯების შესახებ ანგარიშის წარდგენის წესი. საარჩევნო სუბიექტი ვალდებულია რეგისტრაციის მომენტიდან 3 კვირაში ერთხელ, დადგენილი ფორმების მიხედვით გამოაქვეყნოს ინფორმაცია შემოწირულების წყაროს, ოდენობის და მიღების თარიღის მითითებით (საარჩევნო ბლოკის ცესკოში რეგისტრაციის შემდეგ ბლოკში შემავალი პოლიტიკური გაერთიანებები ვალდებული არიან, შეაჩერონ თავიანთი პარტიის ფონდების საქმიანობა და ისარგებლონ მხოლოდ საარჩევნო ბლოკის პირველი ნომერი პარტიის ფონდით).

საარჩევნო სუბიექტები არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებიდან არაუგვიანეს 1 თვისა, ხოლო ის საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც, წინასწარი მონაცემებით, მიიღებენ კანონით დადგენილ ხმების საჭირო რაოდენობას – კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს 18 დღისა, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს აუდიტორულ დასკვნასთან ერთად წარუდგენენ დასკვნის წარდგენის მომენტისათვის გამოყენებული სახსრების ანგარიშს, ფულადი სახსრების წყაროს მითითებით. ის საარჩევნო სუბიექტები, რომელთა მიერ წარდგენილი მაჟორიტარი კანდიდატები მონაწილეობენ არჩევნების მეორე ტურში, მეორე ტურის საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებიდან არა უგვიანეს 1 თვისა, ხოლო საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც, წინასწარი მონაცემებით, მიიღებენ კანონით დადგენილ ხმების საჭირო რაოდენობას – კენჭისყრის დღიდან არა უგვიანეს მე-8 დღისა, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მიერ დადგენილი ფორმით წარუდგენენ ინფორმაციას საარჩევნო სუბიექტის მიერ გამოუყენებელი ფინანსების შესახებ.

ის პოლიტიკური პარტიები, რომლებიც გაწევრიანებულნი არიან საარჩევნო ბლოკში, თავიანთი საარჩევნო კამპანიის ხარჯების შესახებ ანგარიშების წარდგენასთან ერთად სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს წარუდგენენ ბანკის მიერ გაცემულ ცნობას მათი ფონდების ანგარიშებზე საფინანსო ოპერაციების მოქმედების შეჩერების თაობაზე.

თუ საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც მიიღებენ საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილი ხმების საჭირო რაოდენობას და დადგენილ ვადაში არ წარადგენენ საარჩევნო კამპანიის ფონდის ანგარიშს, ან თუ დადასტურდება კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, მათ სახელმწიფო აუდიტის სამსახური აფრთხილებს წერილობით, სთხოვს ხარვეზის შევსებას და აღნიშნულ დარღვევასთან დაკავშირებით დეტალური, წერილობითი ინფორმაციის მიწოდებას.

თუ სახელმწიფო აუდიტის სამსახური მიიჩნევს, რომ დარღვევა არსებითი ხასიათისაა და შეეძლო გავლენა მოეხდინა არჩევნების შედეგებზე, იგი უფლებამოსილია შესაბამის საარჩევნო კომისიას მიმართოს რეკომენდაციით, რათა მან მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს არჩევნების შედეგების ამ საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული ხმების გაუთვალისწინებლად შეჯამება.

არჩევნებისათვის გამოყენებული სახსრების ანგარიშის ფორმას და მისი შევსების წესს განსაზღვრავს სახელმწიფო აუდიტის სამსახური.

თავი 10. კენჭისყრის დრო და ადგილი

საარჩევნო დოკუმენტაციისა და საარჩევნო ინვენტარის მიღება. საუბნო საარჩევნო კომისია კენჭისყრისთვის მზადების და მისი ჩატარების მიზნით საოლქო საარჩევნო კომისიისგან იღებს:

საარჩევნო დოკუმენტაციას:

- ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საბოლოო ვერსიას;
- ამომრჩეველთა ბარათებს;
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის ბლანკებს;
- საარჩევნო ბიულეტენების ბლოკნოტებს და სპეციალურ კონვერტებს (საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ბიულეტენებს და სპეციალურ კონვერტებს საუბნო საარჩევნო კომისიებს გადასცემს კენჭისყრის დაწყებამდე არაუგვიანეს 12 საათისა);
- კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს;
- საკონტროლო ფურცლებს;
- კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს და შესწორების ოქმის ფორმებს;
- კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმს/ოქმებს;

საარჩევნო ინვენტარს:

- ძირითად და გადასატან გამჭვირვალე საარჩევნო ყუთებს;
- საარჩევნო ყუთების ლუქებს;
- კენჭისყრის კაბინებს;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალურ ბეჭედს;
- სამელნე ბალიშებს;
- მარკირების სითხეს და მარკირების შესამოწმებელ სპეციალურ ხელსაწყოს – ულტრაიისფერ ფარანს (საჭიროების შემთხვევაში²⁵);
- რეგისტრატორების ბეჭდებს;
- ასლგადამღებ მანქანას;

სხვა საარჩევნო მასალას:

- საარჩევნო სუბიექტების სიას;
- საარჩევნო ბიულეტენის შევსების ინსტრუქციას;
- კანონის ამონარიდს, თუ რა შემთხვევაშია საარჩევნო ბიულეტენი ბათილი;
- საარჩევნო დოკუმენტაციის შესაფუთ კონვერტებს.

საარჩევნო დოკუმენტაციისა და ინვენტარის მიღება-ჩაბარების აქტი.

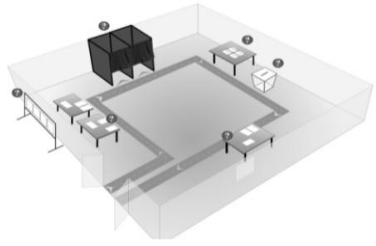
კომისიის თავმჯდომარე, ან კომისიის თავმჯდომარის განკარგულების საფუძველზე – თავმჯდომარის მოადგილე, არის საოლქო საარჩევნო კომისიისგან საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღებისთვის პასუხისმგებელი პირი, ხოლო საარჩევნო დოკუმენტაციის შენახვისა და დანიშნულებისამებრ გაცემისთვის პასუხისმგებლები არიან საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი.

მიღება-ჩაბარების აქტს ხელს აწერენ საარჩევნო დოკუმენტაციის გამცემი და მიმღები პირები. მიღება-ჩაბარების აქტს საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი რეგისტრაციაში ატარებს სარეგისტრაციო ჟურნალის შემოსული დოკუმენტაციის ნაწილში.

კენჭისყრის შენობის მოწყობა. საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრები ვალდებული არიან, კენჭისყრის პროცედურების ჩასატარებლად, კანონით დადგენილი წესების დაცვით, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს ერთი დღისა მოაწყონ კენჭისყრის შენობა. საუბნო საარჩევნო კომისიამ უნდა მოაწყოს:

²⁵ მარკირება არ გამოიყენება პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, საავადმყოფოებსა და სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებებში (ავადმყოფების მიმართ), აგრეთვე კენჭისყრაში გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით მონაწილე პირთა მიმართ.

- ამომრჩეველთა სარეგისტრაციო მაგიდები;
- აწყობილი, დაულუქავი საარჩევნო ყუთები;
- ყოველი 500 ამომრჩევლისთვის არანაკლებ ერთი კენჭისყრის კაბინა, სადაც უნდა იყოს ერთი კალმისტარი;
- მაგიდა სპეციალური კონვერტებისთვის (უნდა იდგეს საარჩევნო ყუთთან ახლოს).

კენჭისყრის შენობაში გამჭვირვალე საარჩევნო ყუთი თვალსაჩინო ადგილას ისე უნდა იყოს მოთავსებული, რომ ამომრჩეველი დაუბრკოლებლად მივიდეს მასთან და სპეციალური კონვერტის ჩაგდების შემდეგ დაუყოვნებლივ დატოვოს საარჩევნო უბანი.

საარჩევნო უბანში თვალსაჩინო ადგილას გამოკრული უნდა იყოს:

- ამომრჩეველთა ერთიანი სიის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- ამომრჩეველთა სპეციალური სიის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის საჯარო ინფორმაციისთვის განკუთვნილი ვერსია (კედლის სია);
- პარტიული სიები/კანდიდატთა სიები;
- ცესკოს მიერ დადგენილი საარჩევნო ბიულეტენის შევსების წესი;
- ამონარიდი კანონიდან, თუ რა შემთხვევაშია საარჩევნო ბიულეტენი ბათილი;
- კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმები.

თავი 11. საარჩევნო უბნის გახსნა, კენჭისყრის დაწყებამდე ჩასატარებელი პროცედურები

საარჩევნო უბანი იხსნება კენჭისყრის დღის 7 საათზე. თუ ამ დროისთვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა რაოდენობა შვიდზე ნაკლები აღმოჩნდა, აღნიშნული ინფორმაცია დაუყოვნებლივ მიეწოდება საოლქო საარჩევნო კომისიას, რომელიც დაუყოვნებლივ იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებას.

საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრები ვალდებული არიან, კენჭისყრის დღის განმავლობაში ატარონ მათთვის განკუთვნილი სპეციალური ფორმები. აღნიშნული მოთხოვნის შეუსრულებლობა ზემდგომი საარჩევნო კომისიის მიერ

განხილული იქნება, როგორც დისციპლინური გადაცდომა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველი.

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირები. კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლება აქვთ:

- საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრებს;
- ზემდგომი საარჩევნო კომისიის წევრებს/წარმომადგენლებს;
- საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებს (ერთი და იმავე საარჩევნო სუბიექტის არაუმეტეს 1 წარმომადგენელს);
- რეგისტრირებული ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს (ერთი და იმავე ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციის არაუმეტეს 1 დამკვირვებელს);
- რეგისტრირებული საერთაშორისო ორგანიზაციის დამკვირვებლებს (ერთი და იმავე საერთაშორისო ორგანიზაციის არაუმეტეს 2 დამკვირვებელს (მათ შესაძლოა ახლდეთ თარჯიმანი);
- მედიის აკრედიტებულ წარმომადგენლებს (ერთი და იმავე პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალების არაუმეტეს 3 წარმომადგენელს).

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირს აუცილებლად უნდა ეკეთოს მისი ვინაობისა და სტატუსის დამადასტურებელი სამკერდე ნიშანი.

დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს **უფლება აქვს** კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს იმყოფებოდეს კენჭისყრის შენობაში, შეუზღუდავად გადაადგილდეს საარჩევნო უბნის ტერიტორიაზე და თავისუფლად, დაუბრკოლებლად დააკვირდეს კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპს ნებისმიერი ადგილიდან, კენჭისყრის დღეს ნებისმიერ დროს შეენაცვლოს მისი წარმდგენი ორგანიზაციის სხვა რეგისტრირებულ წარმომადგენელს.

დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს, მასობრივი ინფორმაციის საშუალების წარმომადგენელს **უფლება არ აქვს** ჩაერიოს საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში, გავლენა მოახდინოს ამომრჩეველთა ნების თავისუფალ გამოვლენაზე, აგიტაცია გაუწიოს ამომრჩეველს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ, ატაროს რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის სიმბოლიკა და ნიშანი.

საარჩევნო უბნის გახსნიდან კენჭისყრის დაწყებამდე პროცედურები. საარჩევნო უბნის გახსნიდან კენჭისყრის დაწყებამდე პროცედურები ტარდება შემდეგი თანამიმდევრობით:

I საარჩევნო უბნის გახსნისთანავე იხსნება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბნის გახსნისთანავე კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს გადასცემს საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს. კომისიის მდივანი ვალდებულია კომისიის თავმჯდომარესთან ერთად აღრიცხოს კენჭისყრის დღის ყველა საარჩევნო პროცედურა და მიუთითოს მათი ჩატარების დრო.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის პირველ და მეორე გვერდებზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში – მე-10 და მომდევნო გვერდებზედაც, შეაქვს კენჭისყრის შენობაში მყოფი კომისიის ყველა წევრის სახელი და გვარი (მათი წარმდგენი სუბიექტების მითითებით) და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირის შესახებ მონაცემები (სახელი, გვარი, წარმდგენი ორგანიზაცია ან საარჩევნო სუბიექტი) და ხელმოწერით ამოწმებინებს მათ.

II საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამოწმებს დალუქული პაკეტის მთლიანობას, რომელშიც მოთავსებულია კომისიის სპეციალური ბეჭედი, და ხსნის მას (ბეჭდის ნომერს კომისიის მდივანი უთითებს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში).

III საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა შორის ფუნქციების გასანაწილებლად. წილისყრაში არ მონაწილეობენ კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, მდივანი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა შორის გასანაწილებელი ფუნქციებია:

- გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის 2 წევრი;
- ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი კომისიის წევრი;
- ამომრჩეველთა რეგისტრატორი კომისიის წევრი (არანაკლებ ერთი რეგისტრატორი ყოველ 300 ამომრჩეველზე);
- საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი კომისიის წევრი.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ წილისყრის ჩატარებამდე უნდა შეადაროს საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა რაოდენობა და გასანაწილებელი ფუნქციების რაოდენობა.

თუ წილისყრის ჩატარების დროს საუბნო საარჩევნო კომისიის დამსწრე წევრთა რაოდენობა აღმოჩნდება გასანაწილებელ ფუნქციებზე: **1-ით ნაკლები**, მცირდება ამომრჩეველთა რეგისტრატორი კომისიის წევრების რაოდენობა; **2-ით ნაკლები** - კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე ასრულებს ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი კომისიის წევრის ფუნქციას; **3-ით ნაკლები** - კომისიის თავმჯდომარე ასრულებს საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი კომისიის წევრის ფუნქციას.

პირველ რიგში, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას პარტიების მიერ დანიშნულ კომისიის წევრთაგან გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის 2 წევრის გამოსავლენად (აუცილებლობის შემთხვევაში; ამასთანავე, წილისყრით გამოვლენილი პირები არ შეიძლება იყვნენ ერთი საარჩევნო სუბიექტის მიერ წარდგენილი კომისიის წევრები).

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- წილისყრის მონაწილე, პარტიების მიერ დანიშნულ კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;
- 2 ფურცელზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები“;
- წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;
- წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კეცავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე. გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლები კომისიის წევრთა გამოვლენის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ატარებს წილისყრას სხვა ფუნქციების გასანაწილებლად.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;

- ფურცელზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „ნაკადის მომწესრიგებელი“, „რეგისტრატორი“, „საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი“;
- წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;
- წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კეცავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე.

კომისიის წევრის წილისყრით დადგენილი ფუნქციის კომისიის სხვა წევრისთვის დროებით გადაცემა შეიძლება მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარის ნებართვით, რასაც კომისიის მდივანი აღნიშნავს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-5 გვერდზე.²⁶

თუ კომისიის რომელიმე წევრი კომისიაში წილისყრის პროცედურის დასრულების შემდეგ გამოცხადდა, მისთვის ფუნქციის მინიჭების საკითხს წყვეტს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, ხოლო მისი შრომის ანაზღაურების საკითხს – საოლქო საარჩევნო კომისია.

IV

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბანზე მყოფი საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებისაგან წილისყრით გამოავლენს არაუმეტეს 2 წარმომადგენელს, რომლებიც დააკვირდებიან საჩივრების რეგისტრაციის პროცესს (წილისყრაში არ მონაწილეობენ კომისიის მდივნად არჩეული კომისიის წევრის დამნიშნელი საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლები).

V

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე აცხადებს ამომრჩეველთა რაოდენობას ამომრჩეველთა სიების მიხედვით, აგრეთვე მიღებული საარჩევნო ბიულეტენების და სპეციალური კონვერტების რაოდენობებს.

²⁶ ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ფუნქციის გადაცემის შემთხვევაში რეგისტრატორი ვალდებულია გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიებში ამომრჩეველთა ხელმოწერების და მის მიერ გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობები (საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისთვის გადაცემული გაფუჭებული ბიულეტენების ჩათვლით) და შედეგები აცნობოს თავმჯდომარეს. მონაცემებს შორის ტოლობის არარსებობის შემთხვევაში ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება, რომელიც დაერთვება კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს.

VI

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამოწმებს და ინდივიდუალური ნომრის მქონე ლუქით ლუქავს ძირითად და გადასატან საარჩევნო ყუთებს.

VII

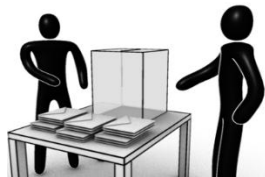
საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებს გადასცემს მასალებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა რეგისტრატორ კომისიის წევრებს გადასცემს:

- ყველა სახის საარჩევნო ბიულეტენის თითო ბლოკნოტს;
- ანბანის მიხედვით დანაწილებულ ამომრჩეველთა ერთიან სიას; ის ერთ-ერთ ამომრჩეველთა რეგისტრატორს აგრეთვე გადასცემს ამომრჩეველთა სპეციალურ სიას (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);
- წილისყრით გამოვლენილი ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ბეჭედს (ბეჭდების ნომრები მიეთითება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე);
- მარკირების სითხეს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელ კომისიის წევრს გადასცემს მარკირების შესამოწმებელ ულტრაიისფერ ფარანს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველ კომისიის წევრს გადასცემს ძირითად საარჩევნო ყუთს და სპეციალურ კონვერტებს.

VIII

ივსება საკონტროლო ფურცელი.

კენჭისყრის დაწყებამდე საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი ავსებენ საკონტროლო ფურცლებს (გარდა პირველი ამომრჩეველის შესახებ მონაცემებისა). საკონტროლო ფურცელს ხელს აწერს საუბნო საარჩევნო კომისიის ყველა დამსწრე წევრი.

პირველი ამომრჩეველი მოსვლისას გადის რეგისტრაციას და იღებს საარჩევნო ბიულეტენებს. კომისიის მდივანს მის შესახებ მონაცემები შეაქვს საკონტროლო ფურცელში, რომელსაც ხელს აწერს ამომრჩეველი.

საკონტროლო ფურცელზე მიეთითება ფურცლების საარჩევნო ყუთებში ჩაყრის ზუსტი დრო. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საკონტროლო ფურცლის ერთ ეგზემპლარს აგდებს ძირითად საარჩევნო

ყუთში, მეორე ეგზემპლარს – გადასატან საარჩევნო ყუთში (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), ხოლო მესამე ეგზემპლარს ინახავს საარჩევნო ყუთებში არსებულ საკონტროლო ფურცლებთან შემდგომი შედარების მიზნით. საკონტროლო ფურცლის მონაცემები შეიტანება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-4 გვერდზე.

თავი 12. კენჭისყრის პროცესი

კენჭისყრის ჩატარება. კენჭისყრა ტარდება კენჭისყრის დღის 08:00 საათიდან 20:00 საათამდე. ხმის მიცემის პროცედურა ტარდება შემდეგი წესისა და თანამიმდევრობის დაცვით:

I კენჭისყრის ოთახში შესვლისას ამომრჩეველი ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელთან გადის მარკირების შემოწმების პროცედურას.

ამომრჩეველთა ნაკადის მომწესრიგებელი:

- არეგულირებს საარჩევნო უბანში შემოსულ ამომრჩეველთა ნაკადს;
- სთხოვს ამომრჩეველს, წარმოადგინოს საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა ან საქართველოს მოქალაქის პასპორტი;
- ულტრაიისფერი ფარნით ამოწმებს, აქვს თუ არა ამომრჩეველს მარკირება (თუ მარკირების შესამოწმებელმა სპეციალურმა ხელსაწყომ გამოავლინა, რომ ამომრჩეველს უკვე აქვს მარკირება, მას ეკრძალება კენჭისყრაში მონაწილეობა, ხოლო მისი ვინაობა მიეთითება კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში);
- ამოწმებს, რამდენი ამომრჩეველი დგას ამომრჩევლისთვის განკუთვნილ სარეგისტრაციო მაგიდასთან; თუ სარეგისტრაციო მაგიდასთან ორზე მეტი ამომრჩეველი დგას, დროებით აყოვნებს კენჭისყრის ოთახში მორიგი ამომრჩევლის შესვლას;
- მიუთითებს ამომრჩეველს, მივიდეს იმ სარეგისტრაციო მაგიდასთან, რომელსაც მიეკუთვნება ამომრჩეველთა სიაში შეტანილი მისი გვარის პირველი ასო.

II ამომრჩეველი ამომრჩეველთა რეგისტრატორთან გადის რეგისტრაციას.

ამომრჩეველთა რეგისტრატორი:

- სთხოვს ამომრჩეველს, წარმოადგინოს საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა ან საქართველოს მოქალაქის პასპორტი (საქართვე-

ლოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირის – დევნილის შემთხვევაში – დევნილის მოწმობა საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობასთან ერთად);

- ამოწმებს წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში შეტანილი ამომრჩევლის სარეგისტრაციო მონაცემებისა და ამომრჩეველთა სიაში არსებული მონაცემების შესაბამისობას;
- ამოწმებს წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში და ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათების და ამომრჩეველის სახის ერთმანეთთან შესაბამისობას;

თუ ამომრჩეველის შესახებ მონაცემების შემოწმებისას დადასტურდა, რომ წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში შეტანილი ამომრჩეველის სარეგისტრაციო მონაცემები (გარდა ფოტოსურათისა) შეესაბამება ამომრჩეველთა სიაში არსებულ მონაცემებს, მაგრამ ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა ამ ამომრჩეველის სახე და წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში ან ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათი ერთმანეთთან შეუსაბამოდ მიიჩნია, იგი მიმართავს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს.

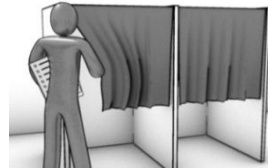
თუ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე დაადასტურებს აღნიშნულ შეუსაბამობას, საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში საამისოდ განკუთვნილ გვერდზე აკეთებს ჩანაწერს, რომელშიც აღნიშნავს შეუსაბამობის ფაქტს, ამომრჩეველის სახელს, გვარს და ამომრჩეველთა სიაში მის რიგით ნომერს. ეს ჩანაწერი დასტურდება საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისა და კომისიის მდივნის ხელმოწერებით. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ჩანაწერთა წიგნს დაურთავს ამომრჩეველის მიერ წარდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლს, რომელსაც ხელმოწერით დაამოწმებს.

თუ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე არ დაადასტურებს აღნიშნულ შეუსაბამობას, მაგრამ მას არ დაეთანხმება ამომრჩეველთა რეგისტრატორი, რომელმაც გამოავლინა შეუსაბამობა, კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში საამისოდ განკუთვნილ გვერდზე იგი ჩაწერს თავის განსაკუთრებულ აზრს და ხელს მოაწერს, რის შემდეგაც საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი იქვე ჩაწერს ამომრჩეველის სახელს, გვარს და ამომრჩეველთა სიაში მის რიგით ნომერს და ჩანაწერს ხელმოწერით დაადასტურებს. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს დაურთავს ამომრჩეველის მიერ წარდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლს, რომელსაც ხელმოწერით დაამოწმებს.

- ამომრჩეველთა სიაში ამომრჩევლის შესახებ მონაცემების შესაბამისობის დადასტურების შემთხვევაში ახორციელებს მის მარკირებას (მარკირების პროცედურის გავლაზე უარის თქმის შემთხვევაში ამომრჩეველს არ აქვს კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება და მას საარჩევნო ბიულეტენი/ბიულეტენები არ გადაეცემა);
- ხელს აწერს ამომრჩეველთა სიის სათანადო გრაფაში, რის შემდეგაც ამომრჩეველი ხელმოწერით ადასტურებს საარჩევნო ბიულეტენის/ბიულეტენების მიღებას;
- საარჩევნო ბიულეტენის/ბიულეტენების გაცემისას ხელს აწერს მის/მათ უკანა გვერდზე სათანადო გრაფაში და საარჩევნო ბიულეტენს/ბიულეტენებს ამოწმებს ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ბეჭდით.

III

ამომრჩეველი შედის ფარული კენჭისყრის კაბინაში და ავსებს საარჩევნო ბიულეტენს. საარჩევნო ბიულეტენის შევსებისას აკრძალულია სხვა პირის დასწრება.

თუ ამომრჩეველს არ შეუძლია საარჩევნო ბიულეტენის დამოუკიდებლად შევსება, მას უფლება აქვს, ფარული კენჭისყრის კაბინაში დასახმარებლად მიიწვიოს ნებისმიერი პირი, გარდა საარჩევნო კომისიის წევრისა, კანდიდატისა, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლისა და დამკვირვებლისა.

IV

ამომრჩეველი მიდის განცალკევებით მდგარ მაგიდასთან, საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველის მითითებით იღებს სპეციალურ კონვერტს და ათავსებს მასში საარჩევნო ბიულეტენს/ბიულეტენებს.

საარჩევნო ყუთისა და სპეციალური კონვერტების ზედამხედველი მას შემდეგ, რაც დარწმუნდება, რომ ამომრჩეველს ხელში მხოლოდ ერთი სპეციალური კონვერტი აქვს, ხსნის საარჩევნო ყუთის ჭრილს და უთითებს ამომრჩეველს, სპეციალური კონვერტი მოათავსოს საარჩევნო ყუთში.

V

ამომრჩეველი სპეციალურ კონვერტს აგდებს საარჩევნო ყუთში. საარჩევნო ყუთთან ერთდროულად ერთზე მეტი ამომრჩევლის მისვლა არ შეიძლება. დამკვირვებელს, საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს უფლება აქვს, დააკვირდეს საარჩევნო ყუთს, საარჩევნო ყუთში სპეციალური კონვერტების ჩაყრას.

კენჭისყრის დღეს წესრიგის დაცვა კენჭისყრის შენობაში. კენჭისყრის დღეს კენჭისყრის შენობაში წესრიგის დაცვისთვის პასუხისმგებელია საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მიერ კენჭისყრის შენობაში წესრიგის დაცვის მიზნით მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულება სავალდებულოა საარჩევნო კომისიის წევრებისთვის, კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირისა და ამომრჩევლისთვის.

საუბნო საარჩევნო კომისიას უფლება აქვს, კომისიის მუშაობისთვის ხელის შეშლისა და წესრიგის დარღვევის შემთხვევაში წესრიგის დამრღვევი გააძევოს იმ შენობიდან, სადაც კომისიაა განთავსებული. დამრღვევის გაძევების შემთხვევაში დგება შესაბამისი აქტი, რომელსაც ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე და წევრები.

დაუშვებელია კენჭისყრის შენობაში შეიარაღებულ პირთა შესვლა. თუ კენჭისყრის შენობაში ან მის მიმდებარე ტერიტორიაზე საფრთხე ექმნება კენჭისყრის ჩატარებას ან საარჩევნო დოკუმენტაციის უსაფრთხო გადაადგილებას, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მოთხოვნით შეიძლება გამოძახებულ იქნენ და დარღვევის აღკვეთამდე კენჭისყრის შენობაში/მის მიმდებარე ტერიტორიაზე იმყოფებოდნენ პოლიციის მუშაკები.

კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა აღრიცხვა.²⁷ საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ვალდებულია ამომრჩეველთა აქტივობის განსაზღვრის მიზნით, კენჭისყრის დღეს ორჯერ, 12:00 საათსა და 17:00 საათზე, გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიაში კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობა. კომისიის მდივანი ვალდებულია ამ რაოდენობის ამსახველი რიცხვი შესაბამისი დროის მინიშნებით შეიტანოს კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში.

²⁷ რეკომენდებულია, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა 10:00, 12:00, 15:00, და 17:00 საათზე, კენჭისყრის პროცესისთვის ხელის შეუშლელად, გადაითვალოს ამომრჩეველთა სიებში ამომრჩეველთა ხელმოწერების და მის მიერ გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობები (საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისთვის გადაცემული გაფუჭებული ბიულეტენების ჩათვლით). თუ მონაცემებს შორის სხვაობა გამოვლინდა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა დაუყოვნებლივ უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება, რომელიც დაერთვება კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემა. გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით კენჭისყრის პროცედურა იწყება კენჭისყრის დღის 09:00 საათზე და სრულდება 19:00 საათზე. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ დაუყოვნებლივ ილუქება საარჩევნო ყუთში სპეციალური კონვერტის ჩასაგდები ჭრილი. გადასატანი საარჩევნო ყუთი საარჩევნო უბანზე უნდა დაბრუნდეს არაუგვიანეს 20 საათისა.

კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირებს, სურვილისამებრ, უფლება აქვთ, დააკვირდნენ გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემის პროცედურას. გადასატანი საარჩევნო ყუთის მეშვეობით ხმის მიცემისას ავტომატური გამოყენების შემთხვევაში საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია ავტომატურად გამოყოს ადგილი კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთაგან **წილისყრით გამოვლენილი 2 მეთვალყურისთვის.**

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლებ კომისიის წევრებს გადასცემს:

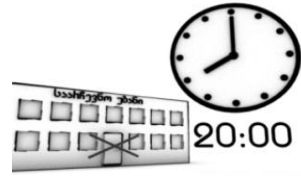
- დალუქულ გადასატან საარჩევნო ყუთს, რომელშიც მოთავსებულია საკონტროლო ფურცელი;
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას;
- სპეციალურ კონვერტებს;
- ამომრჩეველთა რეგისტრატორის მიერ ხელმოწერითა და ბეჭდით დამოწმებულ საჭირო რაოდენობის საარჩევნო ბიულეტენებს.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის წამლებმა კომისიის წევრებმა კენჭისყრის შენობაში დაბრუნების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს უნდა გადასცენ გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენები და სპეციალური კონვერტები. კომისიის მდივანმა ასეთ საარჩევნო ბიულეტენებს და სპეციალურ კონვერტებს უნდა ჩამოაჭრას კუთხე, დააწეროს „გაფუჭებულია“ და კომისიის თავმჯდომარის ხელმოწერის შემდეგ ცალკე შეინახოს.

თავი 13. საარჩევნო უბნის დახურვა, კენჭისყრის შედეგების შეჯამება

საარჩევნო უბნის დახურვა. კენჭისყრის პროცედურა სრულდება და კენჭისყრის შენობა იკეტება 20:00 საათზე. ამ დროისთვის რიგში მდგომ ამომრჩეველებს შეუძლიათ ხმის მიცემა. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის დავალებით კომისიის ერთ-ერთი წევრი აღრიცხავს რიგში მდგომ ამომრჩეველთა გვარებსა და სახელებს და მათ რაოდენობას აცნობებს

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს, ხოლო კომისიის მდივანი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში უთითებს რიგში მდგომი ამომრჩევლების რაოდენობას. როგორც კი ბოლო ამომრჩეველი მისცემს ხმას, კენჭისყრა დასრულებულად ცხადდება, რის შემდეგაც საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს საარჩევნო ყუთის ჭრილს.²⁸

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ უნდა უზრუნველყოს, რომ ყველა პირმა, ხმების დათვლისას კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირების გარდა, დატოვოს საარჩევნო უბანი. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანმა კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში უნდა მიუთითოს ხმების დათვლის დროს კენჭისყრის შენობაში მყოფ პირთა ვინაობა.

საარჩევნო უბნის მოწყობა ხმების დათვლის პროცედურისთვის. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მიდის თითოეულ ამომრჩეველთა რეგისტრატორთან, რომლებიც კომისიის თავმჯდომარის მითითებით ითვლიან:

თუ ტოლობა არ შედგა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება (მიზეზის მითითებით), რომელიც უნდა დაერთოს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით, კომისიის წევრთაგან წილისყრით შეარჩევს არანაკლებ სამ მთვლელს, ხოლო დამკვირვებლები თავიანთი შემადგენლობიდან ურთიერთშეთანხმებით შეარჩევენ არაუმეტეს ორ

²⁸ გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილ საუბნო საარჩევნო კომისიას შეუძლია კენჭისყრა დამთავრებულად გამოაცხადოს 20 საათამდე ნებისმიერ დროს, თუ კენჭისყრაში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა სიაში შეყვანილმა ყველა ამომრჩეველმა. კენჭისყრის დასრულების შემდეგ გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს საარჩევნო ყუთის ჭრილს, ამომრჩეველთა სიას, გამოუყენებელ და გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს (ბიულეტენებს დალუქვამდე ჩამოეჭრება კუთხე).

მეთვალყურეს. თუ დამკვირვებლები ვერ შეთანხმდებიან, მათგან ორ მეთვალყურეს წილისყრით გამოავლენს კომისიის თავმჯდომარე.

მთვლელების გამოსავლენად წილისყრა შემდეგი წესის დაცვით მიმდინარეობს. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე:

- წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრთა რაოდენობის შესაბამისად ამზადებს ერთი ფორმისა და სახეობის ფურცლებს;
- ფურცლებზე ერთი და იმავე საწერი საშუალებით წერს ფუნქციის დასახელებას – „პირველი მთვლეელი“, „მეორე მთვლეელი“, „მესამე მთვლეელი“;
- წილისყრის ფურცლებს ამოწმებს კომისიის სპეციალური ბეჭდით;
- წილისყრის ფურცლებს იმგვარად კეცავს, რომ შეუძლებელი იყოს ტექსტის წაკითხვა, და ათავსებს მაგიდაზე.

წილისყრის მონაწილე კომისიის წევრები სათითაოდ იღებენ წილისყრის ფურცლებს. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს წილისყრის შედეგები შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნის მე-3 გვერდზე.

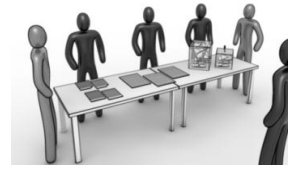
საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საარჩევნო უბანზე მყოფი საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებისაგან წილისყრით გამოავლენს არაუმეტეს 2 წარმომადგენელს, რომლებიც კომისიის წევრთაგან წილისყრით გამოვლენილ მთვლელებთან ერთად მონაწილეობენ ნამდვილი ან/და ბათილი საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის პროცესში (წილისყრაში არ მონაწილეობენ იმ საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლები, რომელთა მიერ დანიშნული კომისიის წევრებიც არიან წილისყრით გამოვლენილი მთვლელები).

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და მთვლელები ხმების დათვლის პროცედურისთვის ამზადებენ საარჩევნო უბანს:

- მთვლელები იკავებენ ადგილს მაგიდის ერთ მხარეს;
- კომისიის თავმჯდომარე იკავებს ადგილს ისე, რომ მან შეძლოს ყველა მთვლელის დანახვა;
- კომისიის მდივანი ადგილს იკავებს კომისიის თავმჯდომარის გვერდით და ავსებს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს;
- კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე დანარჩენი პირები ადგილს იკავებენ მაგიდისგან (მთვლელებისგან) ორი მეტრის დაშორებით.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ მთვლელების მაგიდასთან უნდა მიიტანოს:

- ამომრჩეველთა ერთიანი სია, სპეციალური სია, გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია;
- გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენები;
- გაფუჭებული საარჩევნო ბიულეტენები;
- ძირითადი და გადასატანი საარჩევნო ყუთები;
- შესადარებლად შენახული საკონტროლო ფურცელი;
- კალკულატორი.

საარჩევნო ყუთის გახსნამდე ჩასატარებელი პროცედურები. მთვლელები თანამიმდევრულად ითვლიან კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობას:

- ამომრჩეველთა ერთიანი სიის მიხედვით;
- ამომრჩეველთა სპეციალური სიის მიხედვით;
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიის მიხედვით.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანს შედეგები დაუყოვნებლივ შეაქვს კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში/ოქმებში და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში.

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი გამოუყენებელ საარჩევნო ბიულეტენებს ჩამოაჭრის კუთხეს; გამოუყენებელ და გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს ცალ-ცალკე პაკეტებად კრავს.

ამომრჩეველთა სიების, გაფუჭებული და გამოუყენებელი საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვა. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი ცალ-ცალკე ლუქავს:

- ამომრჩეველთა ერთიან სიას;
- ამომრჩეველთა სპეციალურ სიას;
- გადასატანი საარჩევნო ყუთის სიას.

მთვლელები ცალ-ცალკე ლუქავენ:

- გამოუყენებელ საარჩევნო ბიულეტენებს;
- გაფუჭებულ საარჩევნო ბიულეტენებს.

მთვლელები თითოეულ პაკეტს აწერენ საარჩევნო უბნის დასახელებას და ნომერს, აგრეთვე საარჩევნო დოკუმენტაციის სახეს. პაკეტს ხელს აწერენ მთვლელები და საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე.

აღნიშნული პროცედურების დასრულებისთანავე საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი აღრიცხავს იმ შემთხვევების რაოდენობას, რომლებიც ეხება ამომრჩევლის სახისა და წარდგენილ დოკუმენტში/დოკუმენტებში/ამომრჩეველთა სიაში არსებული ფოტოსურათების ერთმანეთთან შეუსაბამობას, აგრეთვე კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნისთვის დართული დოკუმენტების რაოდენობას (მონაცემები შეაქვს ჩანაწერთა წიგნში).

საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი აღნიშნულ დოკუმენტებს ლუქავს; დალუქულ პაკეტზე უთითებს საარჩევნო უბნის დასახელებას, ნომერს, დოკუმენტების სახეს და აწერს ხელს.

გადასატანი საარჩევნო ყუთის გახსნა. საუბნო საარჩევნო კომისია თავდაპირველად ხსნის გადასატან საარჩევნო ყუთს. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებისა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით ამოწმებს საარჩევნო ყუთის ლუქის მთლიანობას. თუ ლუქის მთლიანობა დარღვეული აღმოჩნდა, მაგრამ კომისია მიიჩნევს, რომ ამას არ გამოუწვევია კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, კომისიის განკარგულებით გრძელდება კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურა. წინააღმდეგ შემთხვევაში საარჩევნო ყუთი ილუქება და საუბნო საარჩევნო კომისიის განკარგულებასთან ერთად დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

მთვლელები გადასატან საარჩევნო ყუთში არსებულ სპეციალურ კონვერტებს ათავსებენ მაგიდაზე, რის შემდეგაც:

- ამოწმებენ გადასატან საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცლის არსებობას;
- გადასატან საარჩევნო ყუთში არსებულ საკონტროლო ფურცელს უდარებენ კომისიაში შედარების მიზნით შენახულ საკონტროლო ფურცელს;

თუ დარღვევა არ გამოვლინდა, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მიუთითებს მთვლელებს, დროებით დააბრუნონ სპეციალური კონვერტები გადასატან ყუთში.

თუ გადასატან საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცელი არ აღმოჩნდა ან საკონტროლო ფურცლებს შორის განსხვავება გამოვლინდა, ყველა სპეციალური კონვერტი და საარჩევნო ბიულეტენი შეიკვრება პაკეტად და დაეწერება „ბათილია“. დოკუმენტაცია საარჩევნო უბანში კენჭისყრისა და ხმის დათვლის პროცედურების დასრულების შემდეგ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

ძირითადი საარჩევნო ყუთის გახსნა. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის წევრებისა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირთა თანდასწრებით ამოწმებს საარჩევნო ყუთის ლუქის მთლიანობას. თუ ლუქის მთლიანობა დარღვეული აღმოჩნდა, მაგრამ კომისია მიიჩნევს, რომ ამას არ გამოუწვევია კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, კომისიის განკარგულებით გრძელდება კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურა. წინააღმდეგ შემთხვევაში საარჩევნო ყუთი ილუქება და საუბნო საარჩევნო კომისიის განკარგულებასთან ერთად დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

მთვლელები:

- ძირითად საარჩევნო ყუთში არსებულ სპეციალურ კონვერტებს და საარჩევნო ბიულეტენებს ათავსებენ მაგიდაზე;
- ამოწმებენ ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცლის არსებობას და ძირითად საარჩევნო ყუთში არსებულ საკონტროლო ფურცელს უდარებენ კომისიაში შედარების მიზნით შენახულ საკონტროლო ფურცელს.

თუ ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცელი არ აღმოჩნდა ან საკონტროლო ფურცლებს შორის განსხვავება გამოვლინდა, ყველა სპეციალური კონვერტი და საარჩევნო ბიულეტენი შეიფუთება და დაილუქება, შედგება სათანადო ოქმი და დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას.

გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის საარჩევნო ყუთის გახსნა. გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის საარჩევნო ყუთი (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) იხსნება მას შემდეგ, რაც გაიხსნება ძირითადი საარჩევნო უბნის გადასატანი და ძირითადი საარჩევნო ყუთები.

თუ საარჩევნო ყუთის/ყუთების გახსნისას ხარვეზი არ გამოვლინდება, მთვლელები ერთმანეთში ურევნ ძირითადი, გადასატანი და გამონაკლის შემთხვევაში შექმნილი საარჩევნო უბნის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) საარჩევნო ყუთებიდან გადმოყრილ სპეციალურ კონვერტებს და იწყებენ საარჩევნო ბიულეტენების დათვლას.

ხმის დათვლის პროცედურა. მთვლელები იკავებენ ადგილს მაგიდის ერთ მხარეს. მათ გვერდით დგებიან დამკვირვებელთაგან გამოვლენილი ორი მეთვალყურე და წილისყრით გამოვლენილი საარჩევნო სუბიექტების ორი წარმომადგენელი.

პირველი მთვლეელი:

- სპეციალური კონვერტიდან იღებს საარჩევნო ბიულეტენს;
- აცხადებს, ვისთვისაა მიცემული ხმა;
- ერთი სახის საარჩევნო ბიულეტენებს გადასცემს მეორე მთვლელს, მეორე სახის საარჩევნო ბიულეტენებს – მესამე მთვლელს და ა.შ;
- სპეციალურ კონვერტს დებს ცალკე.

მთვლელები ცალ-ცალკე აწყობენ:

- თითოეული საარჩევნო სუბიექტისთვის მიცემული ხმების შესაბამის საარჩევნო ბიულეტენებს;
- ბათილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენებს;
- საექვოდ მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენებს.

დადგენილი ნიშნების საარჩევნო ბიულეტენი ბათილად მიიჩნევა, თუ:

- სპეციალური კონვერტი არ არის დადგენილი ნიშნის;
- სპეციალურ კონვერტში აღმოჩნდა დადგენილ რაოდენობაზე მეტი საარჩევნო ბიულეტენი;
- საარჩევნო ბიულეტენი საარჩევნო ყუთში აღმოჩნდა სპეციალური კონვერტის გარეშე;
- საარჩევნო ბიულეტენი დამოწმებული არ არის ამომრჩეველთა რეგისტრატორის ხელმოწერითა და ბეჭდით;
- შეუძლებელია იმის დადგენა, რომელ საარჩევნო სუბიექტს მისცა ხმა ამომრჩეველმა;
- საარჩევნო ბიულეტენი განკუთვნილი იყო სხვა საარჩევნო უბნისთვის (ასეთი ბიულეტენები ცალკე პაკეტად იკვრება. მათი რაოდენობა აღინიშნება მხოლოდ კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში. ეს მონაცემები კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში არ შეიტანება).

საარჩევნო ბიულეტენების დახარისხების დასრულების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისია განიხილავს და კენჭისყრით წყვეტს საექვოდ მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენების ნამდვილობის საკითხს.

ნამდვილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე დებს ნამდვილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტაში (საარ-

ჩვენო სუბიექტისთვის მიცემული ხმის მიხედვით), ხოლო ბათილად მიჩნეულ საარჩევნო ბიულეტენს – ბათილად მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენების დასტაში.

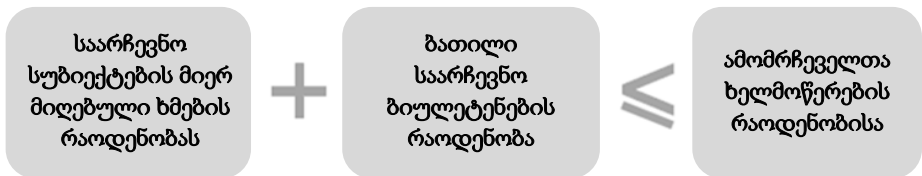
საარჩევნო ბიულეტენების დათვლა. საარჩევნო ბიულეტენების დახარისხების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, დაითვალონ:

- ბათილად მიჩნეული საარჩევნო ბიულეტენები;
- თითოეული საარჩევნო სუბიექტისთვის მიცემული ხმები.

საარჩევნო სუბიექტისთვის კუთვნილი ყოველი 10 საარჩევნო ბიულეტენი იკვრება ლითონის შემკერით და ყოველ შეკვრას, როგორც სრულს, ისე არასრულს, ეწერება შეკრული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა. ეს შეკვრები, თავის მხრივ, იკვრება დასტად.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე აცხადებს თითოეული საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობას. კომისიის მდივანი კომისიის თავმჯდომარესთან ერთად, მონაცემების სისწორის გადამოწმების მიზნით ამოწმებს:

თუ საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული ხმებისა და ბათილი საარჩევნო ბიულეტენების **ჯამი მეტია** ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობაზე, საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, ხელახლა გადაითვალონ მონაცემები, რის შემდეგაც შედეგები კომისიის მდივანს შეაქვს კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში და კენჭისყრის შედეგების სადემონსტრაციო ოქმში/ოქმებში.

საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვა. საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე მთვლელებს მიუთითებს, ცალ-ცალკე პაკეტებად დალუქონ:

- ბათილი საარჩევნო ბიულეტენები (მათ ეწერება „ბათილია“);
- საარჩევნო სუბიექტის კუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტა.

საარჩევნო სუბიექტის კუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენების დასტას უნდა დაეწეროს საარჩევნო უბნის დასახელება და ნომერი, საარჩევნო სუბიექტის შესახებ მონაცემები (დასახელება, სახელი და გვარი) და მის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა, აგრეთვე ამ დასტაში ჩადებული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა.

თითოეულ პაკეტს მთვლელები აწერენ საარჩევნო ოლქისა და უბნის ნომრებს, საარჩევნო ბიულეტენების სახეობასა და რაოდენობას. პაკეტს დალუქვის ზოლზე ხელს აწერენ მთვლელები და საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენა. საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი საარჩევნო ბიულეტენების დალუქვის შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარესთან შეთანხმებით ავსებს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს.

კომისიის ყველა წევრი ვალდებულია ხელი მოაწეროს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს. თუ კომისიის წევრი არ ეთანხმება კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში შეტანილ მონაცემებს, მას უფლება აქვს, ოქმებს წერილობით დაურთოს განსხვავებული აზრი, მაგრამ ვალდებულია ოქმებს მოაწეროს ხელი. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები მოწმდება საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალური ბეჭდით.

აკრძალულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში შეტანილი მონაცემების გადასწორება. შეცდომის გამოსასწორებლად კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმში შესაბამისი მონაცემის გასწვრივ კეთდება ჩანაწერი „შესწორებულია“ და დგება შესწორების ოქმი.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის საჯაროობა. საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლები გამოაქრას საჯარო გაცნობისათვის.

კომისია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლებს, კომისიის წევრთა თანდართული განსხვავებული აზრებით (ასეთის არსებობის შემთხვევაში), მოთხოვნის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გადასცემს კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე ყველა პირს.

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლები უნდა დამოწმდეს კომისიის სპეციალური ბეჭდით, კომისიის თავმჯდომარისა და კომისიის მდივნის ხელმოწერებით. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების ასლების მიღებას მიმღები პირი კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნში ხელმოწერით ადასტურებს.

კომისია ვალდებულია კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები, შესწორების ოქმსა და რეგისტრატორების წერილობით ახსნა-განმარტებთან ერთად (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) დაუყოვნებლივ გადაუგზავნოს ცესკოს.

ყველა პროცედურის დასრულების შემდეგ იხურება საუბნო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალი და კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნი. კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე და მდივანი და იგი მოწმდება კომისიის სპეციალური ბეჭდით.

საუბნო საარჩევნო კომისია ლუქავს:

- კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა წიგნს განცხადებებთან/საჩივრებთან ერთად;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალს;
- საუბნო საარჩევნო კომისიის სპეციალურ ბეჭედს (ბეჭდის დალუქულ პაკეტს ხელს აწერს კომისიის ყველა წევრი).

კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმები არ ილუქება.

საუბნო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილი პირები საოლქო საარჩევნო კომისიას გადასცემენ საარჩევნო ინვენტარს და საარჩევნო დოკუმენტაციის ყუთს/ტომარას, რომელშიც მოთავსებულია დალუქული საარჩევნო დოკუმენტაცია. ამასთან დაკავშირებით დგება მიღება-ჩაბარების აქტი.

მიღება-ჩაბარების აქტს ხელს აწერენ საარჩევნო დოკუმენტაციის გამცემი და მიმღები პირები, რის შემდეგაც თითოეულს გადაეცემა აქტის თითო ეგზემპლარი.

თავი 14. კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შეჯამება/დადგენა

საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარ-

ღვევის განხილვის შედეგების გათვალისწინებით, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა აჯამებს რეფერენდუმის, საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების, საქართველოს პარლამენტის არჩევნების, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს, მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს, ადგენს საქართველოს პარლამენტის, საკრებულოსა და მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს და საარჩევნო ოლქში გამართული კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს, რომლებსაც არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს ცესკოს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის ყველა წევრი, რომლებიც ესწრებიან კომისიის სხდომას, ვალდებულია ხელი მოაწეროს კენჭისყრის/არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს. ოქმი მოწმდება საოლქო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით.

თუ საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრი არ ეთანხმება კენჭისყრის/არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმში შეტანილ მონაცემებს, მას უფლება აქვს, ოქმში აღნიშნოს, რას არ ეთანხმება, და ოქმს წერილობით დაუროთოს განსხვავებული აზრი.

საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის ასლი (საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრთა თანდართული განსხვავებული აზრებით) მისი მოთხოვნის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გადაეცემათ პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენლებს და დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის ასლი უნდა დამოწმდეს საოლქო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით და საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის და საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივნის ხელმოწერებით (ამ ოქმის იურიდიული ძალა ისეთივეა, როგორიც საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმისა). ოქმის ასლის მიღებას წარმომადგენელი/დამკვირვებელი საოლქო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალში ხელმოწერით ადასტურებს. კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის დამოწმებული ასლის გაუცემლობა გამოიწვევს საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის და საოლქო საარჩევნო კომისიის მდივნის პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმების საფუძველზე, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტის, ქალაქ თბილისის მერისა და ქალაქ თბილისის საკრებულოს არჩევნების შედეგებს და ადგენს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს ხელს აწერენ ცესკოს თავმჯდომარე და ცესკოს მდივანი. ოქმის ერთი ეგზემპლარი ინახება ცესკოში, მეორე ეგზემპლარი კი გადაეცემა საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებულ ორგანოებს. ოქმის ასლები გადაეცემა ყველა დაინტერესებულ პირს.

ცესკო საარჩევნო უბნებიდან კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების შემოსვლის პარალელურად უზრუნველყოფს ამ ოქმების მონაცემთა ცესკოს ვებგვერდზე განთავსებას. საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეებს ეკრძალებათ არჩევნების წინასწარი შედეგების შესახებ განცხადების გაკეთება, თუ ეს შედეგები სათანადო წესით არ არის გამოქვეყნებული ცესკოს ვებგვერდზე.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებისთანავე ცესკო თავის ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას არჩევნების შედეგების შესახებ თითოეული საარჩევნო უბნის მიხედვით და არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს მას პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებს.

თავი 15. საარჩევნო დავები

საარჩევნო დავა არის არჩევნებში ჩართული მხარის მიერ უფლების მოპოვების ან დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით ინიცირებული საჩივარი. იდეალური იქნებოდა, საარჩევნო დავა არ ყოფილიყო, მაგრამ, უდიდესი ძალისხმევის მიუხედავად, დავა შეიძლება მაინც წარმოიშვას, რამდენადაც იგი საარჩევნო პროცესის ბუნებრივი ნაწილია.

საარჩევნო დავების თავიდან ასაცილებლად და გადასაჭრელად არსებობს რამდენიმე ეფექტიანი მექანიზმი:

- დავების პრევენცია;
- დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი;
- დავების გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი.

დავების პრევენცია.²⁹ პრევენცია ნიშნავს წინასწარი ზომების მიღებას რაიმე არასასურველი მოვლენის თავიდან ასაცილებლად. საარჩევნო დავების პრევენციის ანუ საარჩევნო დავის წარმოშობის რისკის შესამცირებლად მნიშვნელოვანია წინასწარ განისაზღვროს:

- მისი წარმოშობის შესაძლო მიზეზები (დავა შეიძლება წარმოიშვას ხარვეზის მქონე საარჩევნო კანონმდებლობის, ადამიანური შეცდომის ან საარჩევნო პროცედურის განზრახ დარღვევის გამო)
- მისი წარმოშობის შესაძლო პერიოდი (დავა შესაძლებელია წარმოიშვას წინასაარჩევნო პერიოდში, არჩევნების პერიოდში ან არჩევნების შემდგომ პერიოდში),
- დავაში ჩართული შესაძლო მხარეები (დავაში ჩართულ მხარეებად ძირითადად პოლიტიკური პარტიები, კანდიდატები და დამკვირვებელი ორგანიზაციები გვევლინებიან).³⁰

დავის გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი. საარჩევნო დავის გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმი გულისხმობს დავის მოგვარებას სასამართლოს გარეშე, არაფორმალური, არაიურიდიული მეთოდების გამოყენებით. მაგალითად, დავა მოგვარებულად მიიჩნევა, თუ მოდავე მხარე შეწყვეტს დავას ან დაეთანხმება დავას (დავის მოგვარებისთვის საკმარისია მოდავე მხარის მიერ გამოხატული ცალმხრივი ნება). დავა მოგვარებულად მიიჩნევა ასევე იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები კომპრომისის მიაღწევენ (დავის მოგვარებისთვის აუცილებელია მოდავე მხარეების მიერ გამოხატული ორმხრივი ნება). დავის გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის საუკეთესო მაგალითია მოდავე მხარეების მიერ საკითხის გადასაწყვეტად პროცესში მესამე მხარის ჩართვა, ამ შემთხვევაში მხარეები არბიტრს ან მედიატორს მიმართავენ (შუამდგომლობა (მედიაცია) მიზნად ისახავს, ხელი შეუწყოს მოდავე მხარეებს საკითხის ისეთ გადაწყვეტაში, რომელიც ორივე მხარისთვის მისაღები იქნება).

დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის არსებობის მიზანი არ არის მათი გადაჭრის ფორმალური მექანიზმების ჩანაცვლება. დავის გადაჭრის ალტერნატიულ მექანიზმს მოდავე მხარეები მაშინ მიმართავენ, როდესაც სანდოობის დეფიციტია ან სადავო სიტუაცია დროულ რეაგირებას

²⁹ Copyright BRIDGE Project 2007 და Electoral Dispute Resolution

³⁰ საარჩევნო დავებში ჩართული მხარეების მიერ განზრახ გამოწვეული საარჩევნო დარღვევების პრევენციის ერთ-ერთი მექანიზმია ქცევის კოდექსის შემოღება.

რებას საჭიროებს. მოდავე მხარეებს დავების გადაჭრის ალტერნატიული მექანიზმის გამოყენების შემთხვევაშიც კი აქვთ საშუალება, საჭიროებიდან გამომდინარე, მათი გადაჭრის ფორმალური მექანიზმები გამოიყენონ.

დავის გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი. საარჩევნო დავის გადაჭრის ფორმალური მექანიზმი გულისხმობს დავის საარჩევნო ადმინისტრაციის, სასამართლო და საერთაშორისო ორგანოების მეშვეობით გადაჭრას.

საარჩევნო დავების გადასაჭრელად მთავრობები სხვადასხვა საკანონმდებლო და პოლიტიკური ტრადიციებით გაჯერებულ მრავალფეროვან მიდგომებსა და მექანიზმებს მიმართავენ. არსებობს საარჩევნო დავების მოგვარების რამდენიმე ყველაზე გავრცელებული მოდელი. ეს მოდელებია:

- საარჩევნო ადმინისტრაცია;
- საარჩევნო დავების განმხილველი კომისია;
- საარჩევნო ადმინისტრაცია სასამართლოს უფლებამოსილებით – საარჩევნო ტრიბუნალი.

საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ თანახმად, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევა შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საარჩევნო კომისიაში. საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ საარჩევნო კომისიაში ან რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში. სასამართლო არ მიიღებს სარჩელს, თუ მოსარჩელეს არ აქვს გამოყენებული საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციაში ერთჯერადად ადმინისტრაციული საჩივრის წარდგენის შესაძლებლობა (ანუ მხოლოდ საარჩევნო ადმინისტრაციაში ერთჯერადი გასაჩივრების შემდეგ არის შესაძლებელი, რომ პირმა სასამართლოს მიმართოს). ამასთანავე, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ განსაზღვრავს იმ გამონაკლის შემთხვევებს, როდესაც საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება პირდაპირ რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში საჩივრდება (მაგალითად, ამომრჩეველთა შესახებ მონაცემებში/ამომრჩეველთა სიებში ცვლილების შეტანაზე უარის თქმა, დამკვირვებელი ორგანიზაციის რეგისტრაციაზე უარის თქმა, კენჭისყრის დღის განცხადებებთან/ საჩივრებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები და ა.შ.).

საარჩევნო დავების მოგვარების ასეთ, ორსაფეხურიან მექანიზმს თავისი დადებითი მხარე აქვს – ის, ერთი მხრივ, ხელს უწყობს სასამართლოების განტვირთვას, მეორე მხრივ კი, საარჩევნო ადმინისტრაციას აძლევს შესა-

ძლებლობას, გადახედოს საკითხს და, საჭიროების შემთხვევაში, ხარვეზები სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე გამოასწოროს.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებათა გასაჩივრების წესი და ვადები. საუბნო საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები მათი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 1 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საოლქო საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს ცესკოში, რომელიც საჩივარს იხილავს მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. ცესკოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში. თბილისის საქალაქო სასამართლო საჩივარს განიხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს გადაწყვეტილების გამოტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც გადაწყვეტილებას იღებს საჩივრის შეტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლო საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს გადაწყვეტილების გამოტანიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც გადაწყვეტილებას იღებს საჩივრის შეტანიდან 2 კალენდარული

დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციაში საჩივრის განხილვის წესი და პირობები. საარჩევნო კომისიაში განცხადება/საჩივარი შეტანილად ითვლება შესაბამის საარჩევნო კომისიაში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან. საარჩევნო კომისიაში განცხადების/საჩივრის შეტანა არ აჩერებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მოქმედებას.

საარჩევნო კომისია ვალდებულია მხარეს საქმის განხილვის დრო და ადგილი შეატყობინოს საქმის განხილვის დაწყებამდე არაუგვიანეს 3 საათისა. თუ საჩივრის ავტორია:

- საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებული დამკვირვებელი ორგანიზაცია ან მისი წარმომადგენელი, საჩივრის განხილვის დროისა და ადგილის შესახებ ეცნობება ამ ორგანიზაციის საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებულ შესაბამის დამკვირვებელს ან ამ ორგანიზაციას;
- საარჩევნო სუბიექტი ან მისი დანიშნული წარმომადგენელი, საჩივრის განხილვის დროისა და ადგილის შესახებ ეცნობება ამ სუბიექტის დანიშნულ წარმომადგენელს;
- საარჩევნო კომისიის წევრი, საჩივრის განხილვის შესახებ პირადად მას უნდა ეცნობოს.

საჩივრის განხილვისთვის მხარეები შეიძლება დაბარებულ იქნენ როგორც წერილობით, ისე ტელეფონით (მათ შორის, მობილური ტელეფონით; მოკლე ტექსტური შეტყობინებით), ელექტრონული ფოსტით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებებით.

ტექნიკური საშუალებებით მხარის დაბარებისას დგება აქტი, რომელიც უნდა დაერთოს საარჩევნო კომისიის სხდომაზე წარმოდგენილ საჩივარს. კომისია გადაწყვეტილებას იღებს მხოლოდ ზეპირი მოსმენის გამართვის საფუძველზე. მხარეს უფლება აქვს, საარჩევნო კომისიის რეგლამენტი დადგენილი წესით მიიღოს მონაწილეობა საჩივრის განხილვაში. მხარეს, რომელიც ესწრება კომისიის სხდომას, სხდომის დაწყების წინ უნდა გადაეცეს მისი საჩივრის განხილვასთან დაკავშირებული, კომისიის სხდომაზე წარმოდგენილი დოკუმენტების პროექტები და ასლები. მხარის გამოუცხადებლობა არ ქმნის საჩივრის განხილვის გადადების საფუძველს.

მხარეს, რომელიც მონაწილეობს საჩივრის განხილვაში, მისი მოთხოვნის შემთხვევაში საჩივართან დაკავშირებული გადაწყვეტილება (გარდა კომი-

სიის სხდომის ოქმისა) უნდა ჩაბარდეს ამ გადაწყვეტილების მიღების მომდევნო დღის 12 საათამდე, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი შესაბამისი დოკუმენტაციის შედგენის ვადების გათვალისწინებით.

საჩივრის განხილვის დროს მხარის საარჩევნო კომისიის სხდომაზე გამოუცხადებლობის შემთხვევაში მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ წერილობითი დოკუმენტის მისთვის ჩაბარების თარიღი არ არის ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებისათვის ვადის ათვლის საფუძველი.

საარჩევნო კომისია ვალდებულია მიღებულ გადაწყვეტილებაში მხარეს მიუთითოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადა და ადგილი (დაწესებულების დასახელება და მისამართი), სადაც შეიძლება მისი გასაჩივრება.

სასამართლოში სარჩელის განხილვის წესი და პირობები. სასამართლოში სარჩელი/საჩივარი შეტანილად ითვლება სასამართლოში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან. სასამართლოში სარჩელის/საჩივრის შეტანა არ აჩერებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მოქმედებას.

სასამართლოში სარჩელის/საჩივრის შეტანის შემთხვევაში სასამართლო ვალდებულია დაუყოვნებლივ აცნობოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას/ცესკოს სარჩელის/საჩივრის მიღების შესახებ.

სასამართლო დავას განიხილავს მხარეთა დასწრებით. მხარის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება საქმეში არსებული მასალების გამოკვლევის საფუძველზე და საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-4, მე-17 და მე-19 მუხლების დებულებათა გათვალისწინებით.³¹ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ სასამართლო ვალდებულია დაუყოვნებლივ აცნობოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას/ცესკოს გადაწყვეტილების შესახებ. რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მხარეებს მომდევნო დღის 12 საათამდე უნდა გადაეცეთ.

თავი 16. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები

თანამედროვე ქვეყნების უმრავლესობაში სახელმწიფოს მეთაური არის პრეზიდენტი. სიტყვა "პრეზიდენტი" წარმოდგება ლათინური praesidens-

³¹ მუხლი 4. შეჯიბრებითობა და საქმის გარემოებების გამოკვლევა სასამართლოს მიერ; მუხლი 17. მტკიცების ტვირთი; მუხლი 19. მტკიცებულებების შეგროვება სასამართლოს მიერ.

დან, რომელიც "წინ მჯდომს" ნიშნავს. სახელმწიფო მეთაურის აღსანიშნავად, სიტყვა "პრეზიდენტი"-ს გამოყენება XVIII საუკუნის ბოლოდან დაიწყო. პირველად პრეზიდენტის თანამდებობის შემოღების საკითხი აშშ-ის კონსტიტუციის შემუშავების დროს, 1787 წელს იქნა განხილული. ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა საპრეზიდენტო რესპუბლიკის სახით მსოფლიოს მისცეს მმართველობის სტაბილური სისტემის ნიმუში, რომელიც მიმზიდველი აღმოჩნდა მსოფლიოს მრავალი ქვეყნისთვის, როგორც ახლად შექმნილი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებისთვის, ისე ევროპის "ძველი" ქვეყნებისთვისაც. აშშ-ის ნიმუშის მიხედვით პრეზიდენტის ინსტიტუტი XIX საუკუნის პირველ ნახევარში გადაიღეს ლათინური ამერიკის ქვეყნებმა. ევროპაში კი პირველი საპრეზიდენტო რესპუბლიკები 1848 წელს შვეიცარიასა და საფრანგეთში შეიქმნა. პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს ან სახელმწიფოსა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურის, ძალაუფლების ხარისხი სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულადაა წარმოდგენილი, ზოგიერთ ქვეყანაში მას დიდ ძალაუფლება აქვს მინიჭებული, ზოგიერთში კი ნომინალური.

საქართველოში პრეზიდენტის ინსტიტუტი 1991 წლის 14 აპრილს იქნა შემოღებულ. ამ თანამდებობაზე იმავე წლის 14 აპრილს უზენაესმა საბჭოს აირჩია ზვიად გამსახურდია. 1991 წლის 26 მაისს საქართველოში ჩატარდა პრეზიდენტის არჩევნები. 1991-1992 წლების დეკემბერ-იანვრის ცნობილი მოვლენების (სამოქალაქო ომი) შედეგად, ზვიად გამსახურდიას საქართველოს დატოვება მოუხდა, ხოლო მისმა მოწინააღმდეგეებმა პრეზიდენტის ინსტიტუტი გაუქმებულად გამოაცხადეს. პრეზიდენტის ინსტიტუტი მიჩნეული იქნა საქართველოსთვის შეუფერებლად და ქვეყნის "მოვლენათა არადემოკრატიული განვითარების" ერთ-ერთ უმთავრეს მიზეზად.

1992 წლის 11 ოქტომბერს საქართველოში გაიმართა საქართველოს პარლამენტის არჩევნები. პარლამენტის თავმჯდომარედ და იმადროულად, სახელმწიფოს მეთაურის თანამდებობაზე ედუარდ შევარდნაძე იქნა არჩეული. საქართველო ერთადერთი ქვეყანაა მსოფლიოში, სადაც პარლამენტის თავმჯდომარე საყოველთაო სახალხო კენჭისყრის გზით აირჩიეს.

1995 წლის 24 აგვისტოს მიღებულმა კონსტიტუციამ ქვეყნის პოლიტიკურ სისტემაში კვლავ დააბრუნა პრეზიდენტის ინსტიტუტი.

პრეზიდენტის არჩევნები. სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია როგორც პრეზიდენტის უფლებამოსილებანი, ისე მისი არჩევის წესი. მსოფლიო პრაქტიკაში დამკვიდრებულია პრეზიდენტის არჩევის ოთხი გზა:

- პრეზიდენტს ირჩევენ ამომრჩევლები საყოველთაო და პირდაპირი არჩევნების გზით;
- პრეზიდენტს ირჩევს პარლამენტი;
- პრეზიდენტს ირჩევს ამომრჩეველთა კოლეგია (კოლეგიის წევრ ამრჩევებს ხალხი მხოლოდ პრეზიდენტის არჩევის მიზნით ირჩევს);
- პრეზიდენტს ირჩევს სპეციალური ორგანო (პრეზიდენტის სპეციალური ორგანოს მიერ არჩევა გულისხმობს იმას, რომ პრეზიდენტი აირჩევა არა ხალხის მიერ არჩეული ამრჩევების, არამედ სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლებისაგან შემდგარი სპეციალური ორგანოს (ფართო საარჩევნო კოლეგიის, ფორუმის, კრების) მიერ)).

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები. საქართველოს პრეზიდენტი აირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 5 წლის ვადით. ერთი და იგივე პირი საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ. არჩევნები მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ტარდება. საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისას მთელი ქვეყანა განიხილება, როგორც ერთი ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქი.

საქართველოს პრეზიდენტის მორიგი არჩევნები ტარდება პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში.³² არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 60 დღისა. საქართველოს პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი), რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 5 წელს მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 3 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში (ბინადრობის ცენზი.)

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს ცესკოში რეგისტრირებულ პარტიას ან ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის

³² საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნები არ ტარდება.

მიზნით პარტიამ, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა განცხადებით (განცხადებას ხელს აწერს პარტიის ხელმძღვანელი პირი ან ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ყველა წევრი. განცხადებას უნდა ერთოდეს საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად წარდგენილი პირის წერილობითი თანხმობა არჩევნებში მონაწილეობაზე, მისი დაბადების მოწმობის ასლი და სამი ფოტოსურათი) უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს. განცხადების წარდგენის შემდეგ პარტიას, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები.³³

კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 40 დღისა ცესკოს უნდა წარედგინოს საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის მხარდამჭერი არანაკლებ 25 000 (ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 0,75 პროცენტი) ამომრჩევლის სია.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის სტატუსის შეუთავსებლობა თანამდებობრივ მდგომარეობასთან. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციის შესახებ ცესკოსთვის განცხადების წარდგენიდან არაუგვიანეს მე-2 დღისა დაკავებული თანამდებობებიდან უნდა გადადგნენ შემდეგი თანამდებობის პირები:

- მოსამართლეები;
- ეროვნული უშიშროების საბჭოს წევრები;
- საქართველოს პრეზიდენტის მრჩეველები;
- გენერალური აუდიტორი და მისი მოადგილეები;
- საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრები;
- საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრები;
- საქართველოს სახალხო დამცველი და მისი მოადგილე;
- საჯარო სამსახურის ბიუროს უფროსი და მისი მოადგილეები;
- საკრებულოთა თავმჯდომარეები, გამგებლები, ქალაქების მერები;
- პროკურორები, მათი მოადგილეები და თანაშემწეები, გამომძიებლები;
- სახელმწიფო რწმუნებულები – გუბერნატორები და მათი მოადგილეები;
- საქართველოს შინაგან საქმეთა და თავდაცვის სამინისტროების, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურებისა და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის ოფიცრები;

³³ მხარდამჭერთა სიის ბლანკის ნიმუშს განკარგულებით ადგენს ცესკო.

- საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიისა და საქართველოს ენერგეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის წევრები;
- საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს, აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრები და მათი მოადგილეები, სამთავრობო და სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებათა ხელმძღვანელები და მათი მოადგილეები.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციის მსურველი თანამდებობის პირის გადადგომის/გათავისუფლების შესახებ სათანადო სამართლებრივი აქტი დაუყოვნებლივ წარედგინება ცესკოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში პირს უარი ეთქმება საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატად რეგისტრაციაზე, ხოლო თუ რეგისტრაცია განხორციელდა, იგი უქმდება.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაცია. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს ცესკოს თავმჯდომარე არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა და რეგისტრაციიდან 3 დღის ვადაში აძლევს შესაბამის მოწმობას.

ცესკო საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციიდან არაუგვიანეს მე-6 დღისა თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციის შესახებ, მისი სახელის, გვარის, დაბადების წლის, დაკავებული თანამდებობის (საქმიანობის), საცხოვრებელი ადგილისა და სამუშაო ადგილის მითითებით.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რიგითი ნომერი განისაზღვრება არჩევნებამდე 25 დღით ადრე. პირველად რიგითი ნომრის არჩევის უფლება აქვს იმ პოლიტიკური გაერთიანების მიერ წარდგენილ კანდიდატს, რომელმაც წინა საპარლამენტო არჩევნებში პროპორციული წესით ყველაზე მეტი ხმა მიიღო.

რეგისტრირებული საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატების სიას ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 24-ე დღისა.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატს შეუძლია ნებისმიერ დროს, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა, მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც წერილობითი განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატები და მათი წარმომადგენლები წინასაარჩევნო კამპანიის დროს არ შეიძლება დაითხოვონ სამსახურიდან ანდა გადაიყვანონ სხვა სამუშაოზე ან სხვა თანამდებობაზე მათი თანხმობის გარეშე. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი ცესკოს მიერ არჩევნების საბოლოო შედეგების ოფიციალურად გამოქვეყნებამდე არ შეიძლება დააკავონ, დააპატიმრონ ან გაჩხრიკონ, თუ საქართველოს მთავარი პროკურორის წარდგინებაზე არ იქნა ცესკოს თანხმობა. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს ცესკოს. თუ ცესკო მიიღებს სათანადო განკარგულებას, დაკავებული ან დაპატიმრებული საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება. ცესკო კენჭისყრიდან არაუგვიანეს მე-20 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების შედეგებს საარჩევნო ოლქების მიხედვით და აფორმებს შემაჯამებელ ოქმს, რომელიც მტკიცდება ცესკოს განკარგულებით.

არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 დღის ვადაში ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას არჩევნების შედეგების შესახებ.

არჩეულად ჩაითვლება საქართველოს პრეზიდენტობის ის კანდიდატი, რომელსაც ხმა მისცა არჩევნებში მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

თანამდებობის დაკავების წინ საქართველოს ახლარჩეული პრეზიდენტი სპეციალურად გამართულ ცერემონიაზე წარმოთქვამს საპროგრამო სიტყვას და დებს ფიცს. ცერემონიალი იმართება პრეზიდენტის არჩევის დღიდან მესამე კვირა დღეს.

საქართველოს პრეზიდენტის ფიცი. „მე, საქართველოს პრეზიდენტი, ღვთისა და ერის წინაშე ვაცხადებ, რომ დავიცავ საქართველოს კონსტიტუციას, ქვეყნის დამოუკიდებლობას, ერთიანობასა და განუყოფლობას, კეთილსინდისიერად აღვასრულებ პრეზიდენტის მოვალეობას, ვიზრუნებ ჩემი ქვეყნის მოქალაქეთა უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობისათვის, ჩემი ხალხისა და მამულის აღორძინებისა და ძლევამოსილებისათვის“.

საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური, ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტი. საქართველოს პრეზიდენტი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს პრეზიდენტს უფლება არა აქვს, ეკავოს სხვა თანამდებობა, მათ შორის, პარტიული, ეწეოდეს სამეწარმეო საქმიანობას, იღებდეს ხელფასს ან სხვაგვარ მუდმივ ანაზღაურებას რაიმე სხვა საქმიანობისათვის.

საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების მეორე ტური, ხელახალი და რიგგარეშე არჩევნები. თუ არჩევნების პირველ ტურში საქართველოს პრეზიდენტობის ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა საჭირო რაოდენობა, ცესკოს განკარგულებით ინიშნება არჩევნების მეორე ტური. არჩევნების მეორე ტური ტარდება პირველი ტურის შედეგების ოფიციალურად გამოცხადებიდან ორი კვირის თავზე. არჩევნების მეორე ტურში მონაწილეობის უფლება აქვს პირველ ტურში საუკეთესო შედეგის მქონე 2 კანდიდატს. თუ პირველ ტურში პირველის შემდგომი უკეთესი შედეგის მქონე კანდიდატებს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვთ მიღებული, მეორე ტურში მონაწილის ვინაობა ვლინდება წილისყრით. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. თუ არჩევნების მეორე ტურში კანდიდატებმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში მეტი ხმა მიიღო.

ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნების პირველ ან მეორე ტურში მონაწილე ყველა კანდიდატმა მოხსნა თავისი კანდიდატურა, საერთო არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 თვის ვადაში ტარდება ხელახალი არჩევნები. ხელახალ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პარლამენტი. ცნობა ხელახალი არჩევნების დანიშვნის შესახებ ქვეყნდება პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით. ხელახალი არჩევნები ტარდება ცესკოს მიერ განსაზღვრულ ვადებში.

რიგგარეშე არჩევნები. საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ტარდება რიგგარეშე არჩევნები. რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტიდან არაუგვიანეს 72 საათისა ნიშნავს საქართვე-

ლოს პარლამენტი.³⁴ რიგგარეშე არჩევნები ტარდება საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან 45 დღის ვადაში.

საქართველოს პრეზიდენტის რიგგარეშე არჩევნების ჩატარებას უზრუნველყოფს საქართველოს პარლამენტი ცესკოს მეშვეობით. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით პარტიამ, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფმა განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს მე-40 დღისა.

საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად პარტიის, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკოს უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერი არანაკლებ 25 000 (ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 0,75 პროცენტი) ამომრჩევლის სია. საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატებს რეგისტრაციაში ატარებს ცესკო რიგგარეშე არჩევნებამდე არაუგვიანეს 25-ე დღისა. რიგგარეშე არჩევნების დროს არჩევნები ტარდება უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან 45 დღის ვადაში, მორიგი არჩევნებისთვის დადგენილი წესით.

თავი 17. საქართველოს პარლამენტის არჩევნები

პარლამენტი (ფრანგ. parlement ← parler = ლაპარაკი) არის ხელისუფლების უმაღლესი წარმომადგენლობითი და საკანონმდებლო ორგანო. პირველი პარლამენტი ჯერ კიდევ XIII საუკუნეში ინგლისში ჩამოყალიბდა (1265 წელს შეიქმნა ბრიტანეთის პარლამენტი), როგორც სხვადასხვა ფენის წარმომადგენლობითი ორგანო. თუმცა პარლამენტის საყოველთაო გავრცელება XVIII საუკუნის ბოლოდან დაიწყო (საფრანგეთის დიდი რევოლუცია). ამ დროიდან პარლამენტის ძირითადი ამოცანა მონარქის ხელისუფლების შეზღუდვა იყო. პარლამენტი, როგორც წესი, ცენზების საფუძველზე ირჩეოდა და მასში ძირითადად ბურჟუაზიის წარმომადგენლებს ირჩევდნენ. საარჩევნო უფლებათა თანდათანობით გაფართოებამ და საყოველთაო საარჩევნო უფლების დამკვიდრებამ ამგვარი ვითარება დროთა განმავლობაში შეცვალა.

³⁴ თუ საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტა დაემთხვა საპარლამენტო არდადეგებს ან არასახსიო კვირას, საქართველოს პარლამენტი იკრიბება საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილების შეწყვეტის მომენტიდან არაუგვიანეს 48 საათისა.

XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაიწყო პარლამენტარიზმის აღორძინების ახალი ეტაპი. ეს პროცესი დღემდე გრძელდება. განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობაში პარლამენტი ხელისუფლების წამყვანი ორგანოა. თანამედროვე პარლამენტები სხვადასხვა გზით ყალიბდება. ერთპალატიანი პარლამენტის ფორმირება, თუ რამდენიმე გამონაკლისის არ მივიღებთ მხედველობაში, ყველგან ერთნაირად ხდება – მას უშუალოდ ირჩევს ხალხი. რაც შეეხება ორპალატიან პარლამენტს, მისი ჩამოყალიბება სხვადასხვა ქვეყანაში შეიძლება განსხვავებულად რეგულირდებოდეს. პარლამენტის ფორმირების გზების მრავალფეროვნების მიუხედავად, დემოკრატიულ სახელმწიფოში სრულფასოვანი პარლამენტის უმნიშვნელოვანესი ნიშნებია:

- პარლამენტის რეგულარული არჩევითობა;
- პარლამენტის არჩევა ფარული კენჭისყრით, საყოველთაო, თანასწორი, თავისუფალი არჩევნების გზით.

საქართველოს პარლამენტი. საქართველოს პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრულ ფარგლებში კონტროლს უწევს მთავრობის საქმიანობას და ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებებს.

1919 წლის 14–16 თებერვალს, საყოველთაო, თანასწორი, ფარული და პირდაპირი კენჭისყრით ჩატარებული არჩევნების საფუძველზე საქართველოში არჩეულ იქნა საქართველოს დამფუძნებელი კრება – საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო, რომლის მიზანი იყო, შეემუშაებინა სახელმწიფოს მმართველობის ფორმა და კონსტიტუცია. საქართველოს დამფუძნებელმა კრებამ საქართველოში 1921 წლის 21 თებერვლამდე იარსება. საქართველოს რევკომმა (რევოლუციური კომიტეტი) 1921 წლის 24 მარტს გამოსცა დეკრეტი საქართველოს დამფუძნებელი კრების დათხოვნის შესახებ. 69-წლიანი პაუზის შემდეგ, 1990 წლის 28 ოქტომბრის პირველი მრავალპარტიული არჩევნებით საქართველოში პარლამენტარიზმის განვითარების ახალი ეტაპი დაიწყო.

საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნები. საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნები ტარდება პარლამენტის უფლებამოსილების

ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში.³⁵ არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, არჩევნებამდე არაუგვიანეს 60 დღისა.

საქართველოს პარლამენტის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი). საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს მოქალაქე, რომელსაც უკანასკნელი 2 წლის განმავლობაში არ უცხოვრია საქართველოში და არცერთ ქვეყანაში არ დგას საქართველოს საკონსულო აღრიცხვაზე (ბინადრობის ცენზი).³⁶ საქართველოს პარლამენტის წევრად არ შეიძლება აირჩეს ნარკომანი ან ნარკოტიკების მომხმარებელი³⁷ (მორალური ცენზი). საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატზე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

საქართველოს პარლამენტის არჩევნები ტარდება შერეული საარჩევნო სისტემით (პარალელური კენჭისყრა), რომლის საფუძველზე პროპორციული საარჩევნო სისტემით აირჩევა 77 წევრი, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით - 73 წევრი. შესაბამისად, მაჟორიტარული სისტემით ჩასატარებელი არჩევნებისათვის იქმნება 73 ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი,³⁸ (მათ შორის, თბილისში - 10 ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი), ხოლო პროპორციული სისტემით ჩასატარებელი არჩევნებისთვის მთელი ქვეყანა განიხილება, როგორც ერთი მრავალმანდატიანი (77 მანდატი) საარჩევნო ოლქი.

საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში მონაწილე საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაცია. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვთ ცესკოში რეგისტრირებულ პარტიას, საარჩევნო ბლოკს და შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში რეგისტრირებულ მაჟორიტარ კანდიდატს. საქართველოს პარლამენტის

³⁵ თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

³⁶ იხ. საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ 112-ე მუხლი.

³⁷ თუ ეს პირი შესაბამისმა საარჩევნო კომისიამ არჩეულად გამოაცხადა, საქართველოს პარლამენტს უფლება არა აქვს, ცნოს მისი უფლებამოსილება.

³⁸ საპარლამენტო არჩევნებისას მაჟორიტარული ოლქი არ იქმნება საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიაზე.

არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად პარტიამ სათანადო განცხადებით³⁹ უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს.

თუ არჩევნების დანიშვნის დღისთვის პარტიას **ჰყავს წარმომადგენელი** საქართველოს პარლამენტში (პარტიის წარმომადგენლად მიიჩნევა პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულია შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის, რომელშიც ეს პარტია იყო გაერთიანებული, წარდგენით), ის განცხადებას წარადგენს პარლამენტის არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე **არაუგვიანეს 57-ე დღისა**. ცესკოს სათანადო სამსახური ამოწმებს განცხადებასა და თანდართულ საბუთებს და არა უგვიანეს ცესკოში განცხადების შეტანის მომდევნო დღისა დასკვნას წარუდგენს ცესკოს თავმჯდომარეს.

დასკვნის წარდგენიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა ცესკოს თავმჯდომარე საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს, თუ წარდგენილი განცხადება და თანდართული საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ან წერილობით აცნობებს პარტიის წარმომადგენელს დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებისა და თანდართული საბუთების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით), თუ არსებობს ასეთი შეუსაბამობა, და შემთხვევაში პარტიას მიეცემა 3 დღე განცხადებისა და საბუთების სრულყოფისთვის. შესწორებული განცხადება და საბუთები უნდა შემოწმდეს და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყდეს მათი წარდგენიდან 2 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული განცხადება და საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ცესკოს თავმჯდომარე საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იმავე ვადაში გამოსცემს განკარგულებას საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (განკარგულებაში ზუსტად უნდა აღინიშნოს რეგისტრაციაზე უარის თქმის მიზეზები და კანონის ის ნორმები, რომელთა დაუკმაყოფილებლობამაც გამოიწვია უარის თქმა). ეს განკარგულება პარტიის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ ეცნობება და მოთხოვნისთანავე გადაეცემა.

³⁹ განცხადება ხელმოწერილი უნდა იყოს პარტიის ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ.

თუ პარტიას არ ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში, ის განცხადებას წარადგენს პარლამენტის არჩევნების წლის 1 იანვრიდან 1 აგვისტომდე. განცხადების წარდგენის შემდეგ პარტიას უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები.

პარტია ვალდებულია, მხარდამჭერთა სიის ნიმუშის მიღებიდან 60 დღის ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს 15 აგვისტოსი, ცესკოს წარუდგინოს საქართველოს პარლამენტის არჩევნებში პარტიის მონაწილეობის მხარდამჭერთა სია. პარტია, რომელიც არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი, ვალდებულია წარადგინოს სულ ცოტა 1 000 ამომრჩეველის სია, ხოლო პარტია, რომელიც არ არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი, ვალდებულია წარადგინოს სულ ცოტა 25 000 ამომრჩეველის სია.

თუ განცხადება, თანდართული საბუთები (ან შესწორებული განცხადება და საბუთები) და მხარდამჭერთა სია წარდგენილია საარჩევნო კოდექსით დადგენილ ვადაში და აკმაყოფილებს მოთხოვნებს, ცესკოს თავმჯდომარე სათანადო სამსახურის დასკვნის საფუძველზე, დასკვნის წარდგენიდან 10 დღის ვადაში, მაგრამ არა უგვიანეს არჩევნების დღემდე 59-ე დღისა, საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იმავე ვადაში გამოსცემს განკარგულებას საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (განკარგულებაში ზუსტად უნდა აღინიშნოს რეგისტრაციაზე უარის თქმის მიზეზები და კანონის ის ნორმები, რომელთა დაუკმაყოფილებლობამაც გამოიწვია უარის თქმა). ეს განკარგულება პარტიის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ ეცნობება და მოთხოვნისთანავე გადაეცემა.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა, და ამის მიზეზებს.

საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან საარჩევნო ბლოკი და გავიდნენ ბლოკის შემადგენლობიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთვის მორიგი არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა ცესკოს უნდა წარედგინოს ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირების მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის

პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს. საარჩევნო ბლოკს რეგისტრაციაში ატარებს ცესკოს თავმჯდომარე.

პარტიას, რომელმაც გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია, უფლება აქვს, საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის ვადის ამოწურვამდე გაერთიანდეს რეგისტრირებულ საარჩევნო ბლოკში, რისთვისაც ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარუდგინოს სათანადო განცხადება და საარჩევნო ბლოკის თანხმობა.

საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთანავე ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უფლებამოსილება უწყდებათ ბლოკში გაერთიანებული პარტიების წარმომადგენლებს ყველა საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საარჩევნო ბლოკს შეუძლია დანიშნოს 2 წარმომადგენელი თითოეულ საარჩევნო კომისიაში.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის **ვადის ამოწურვამდე** საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის/პარტიების გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში თითოეულ მათგანს უფლება აქვს, გააგრძელოს არჩევნებში მონაწილეობა. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და მასში ადრე შემავალ პარტიებს უფლება ეძლევათ, გააგრძელონ არჩევნებში მონაწილეობა.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის **ვადის ამოწურვის შემდეგ** საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება ამ პარტიის საარჩევნო რეგისტრაცია. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და დარჩენილი პარტია ხდება ბლოკის უფლებამონაცვლე.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ საარჩევნო ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა.

პარტიული სიების წარდგენა. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიები და საარჩევნო ბლოკები რეგისტრაციის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30 დღისა, ცესკოს თავმჯდომარეს წარუდგენენ პარტიულ სიებს (პარტიული სია საარჩევნო რეგისტრაციაში გატარდება ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით).

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. წარდგენილ სიაში საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს 100-ზე ნაკლები და 200-ზე მეტი. პარტიულ სიას უნდა ერთოდეს საქართველოს პარლამენტის წევრობის თითოეული კანდიდატის მიერ შევსებული და ხელმოწერილი სააღრიცხვო ბარათი და მისი ფოტოსურათი. პარტიულ სიაში შეიძლება შეყვანილ იქნეს მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატი. ასეთ შემთხვევაში პარტიულ სიაში მიეთითება, რომ კანდიდატი წარდგენილია მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში.

პარტიული სიის შედგენის წესს განსაზღვრავენ პარტიები და საარჩევნო ბლოკები. პარტიული სიის შედგენისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს, რომ სქესთა შორის ბალანსის დაცვის უზრუნველყოფა უკავშირდება „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებულ დამატებით დაფინანსებას.

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატების წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატების წარდგენის უფლება აქვთ:

- არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას;
- საარჩევნო ბლოკს;
- ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, ყოველ საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს საქართველოს პარლამენტის წევრობის თითო კანდიდატი, რისთვისაც კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, რის შემდეგაც უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩეველთა ხელმოწერები. განცხადებას, რომელსაც ხელს აწერს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის ყველა წევრი, უნდა ერთოდეს საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატად წარდგენილი პირის წერილობითი თანხმობა არჩევნებში მონაწილეობაზე, მისი პირადობის მოწმობის ასლი და ორი ფოტოსურათი. განცხადების წარდგენიდან არაუგვიანეს მომდევნო დღისა საოლქო

საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე რეგისტრაციაში ატარებს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს.

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერ ამომრჩეველთა სია. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1 პროცენტის ხელმოწერებით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ დასახელებული კანდიდატი ბოლო საპარლამენტო არჩევნებში არჩეული იყო საქართველოს პარლამენტის წევრად.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებში წარდგენილ პარლამენტის წევრობის კანდიდატთა საარჩევნო რეგისტრაცია. შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა, ხოლო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს – არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 25-ე დღისა (თუ თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემები არ შეესაბამება საქართველოს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, პარტიას/საარჩევნო ბლოკს საბუთების სრულყოფისთვის დამატებითი ვადა ეძლევა. შესწორებული მონაცემები მოწმდება და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი წყდება მათი წარდგენიდან 5 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს მე-20 დღისა).

საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატს, აგრეთვე მის წარმდგენ პარტიას, საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვთ, ნებისმიერ დროს, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა, უარი თქვან არჩევნებში მონაწილეობაზე ან წარდგენილ კანდიდატზე, რისთვისაც განცხადებით უნდა მიმართონ შესაბამის საარჩევნო კომისიას. ცესკო საარჩევნო სუბიექტის ან ცალკეული კანდიდატების არჩევნებიდან მოხსნის შესახებ ინფორმაციას დაუყოვნებლივ აქვეყნებს თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე.

საარჩევნო ბიულეტენი. საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისთვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი: პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე პარლამენტის არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე პარლამენტის არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი. ცესკო კენჭისყრის დღემდე არა უგვიანეს 25-ე დღისა თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებულ პარტიულ სიებს, აგრეთვე მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში რეგისტრირებული კანდიდატების შესახებ მონაცემებს, რომლებიც შეიტანება საარჩევნო ბიულეტენში.

საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შედეგების შეჯამება. საუბნო საარჩევნო კომისია აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში. პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი დგება პარტიული სიების მიხედვით, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნების ოქმი – მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატების მიხედვით.

საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების ოქმებისა და რაიონული/საქალაქო სასამართლოების გადაწყვეტილებების საფუძველზე, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში. განცხადების/საჩივრის საფუძველზე საოლქო საარჩევნო კომისია უფლებამოსილია განკარგულებით მიიღოს გადაწყვეტილება საუბნო საარჩევნო კომისიიდან მიღებული პაკეტების გახსნის და საარჩევნო ბიულეტენების ხელახლა დათვლის შესახებ.

ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისგან მიღებული ოქმების და სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებების საფუძველზე, არჩევნების დღიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა, თავის სხდომაზე აჯამებს საქართველოს პარლამენტის არჩევნების შედეგებს და ადგენს ოქმს (ანაწილებს მანდატებს). ოქმის ერთი ცალი ინახება ცესკოში, მეორე ცალი გადაეცემა საქართველოს პარლამენტს, ხოლო კომისიის ბეჭდით დამოწმებული ასლები – საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებს. არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 2 დღის ვადაში ცესკო

თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

მანდატების განაწილება. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩეულად ჩაითვლება საქართველოს პარლამენტის წევრობის ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა მეტ რაოდენობას, მაგრამ არანაკლებ შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 30 პროცენტისა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

პროპორციული საარჩევნო სისტემით საქართველოს პარლამენტის წევრთა მანდატები მიეკუთვნება მხოლოდ იმ პარტიულ სიას, რომელმაც მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 5 პროცენტის. პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად ამ სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა მრავლდება 77-ზე (გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობა) და იყოფა საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი წარმოადგენს პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობას.

თუ პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი 77-ზე ნაკლები აღმოჩნდა, გაუნაწილებელი მანდატები, პირველ რიგში, მანდატების რაოდენობის 6-მდე შესავსებად რიგრიგობით დაემატება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც გადალახეს საარჩევნო ბარიერი და მიღებული მანდატების რაოდენობა 6-ზე ნაკლები აქვთ. თუ ამ შემთხვევაშიც რომელიმე საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა მაინც 6-ზე ნაკლებია, თითო მანდატი 6-მდე შესავსებად რიგრიგობით აკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომელთა მანდატების რაოდენობაც 6 მანდატს აღემატება და ამ მოკლების შემთხვევაში, საარჩევნო სუბიექტს არ დარჩება 7 მანდატზე ნაკლები. თუ გაუნაწილებელი მანდატების გადანაწილების შემდეგ კიდევ დარჩა გადანაწილებელი მანდატები, ისინი რიგრიგობით გადანაწილდება იმ სუბიექტებზე, რომლებმაც შევსების გარეშე მიიღეს არანაკლებ 6 მანდატისა. გადანაწილება გაგრძელდება მანამ, სანამ არ ამოიწურება ყველა გადანაწილებელი მანდატი.

თუ 2 ან 2-ზე მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობები თანაბარი აღმოჩნდა, მანდატი მიეკუთვნება იმ სიას, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია ცესკოში.

პარტიული სიით არჩეულად ჩაითვლებიან საქართველოს პარლამენტის წევრობის ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც ამ სიაში ნაკლებია ან ტოლია სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა.

თუ საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი არჩეულია როგორც მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე, ისე პარტიული სიით, მაშინ იგი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეულად ითვლება. პარტიულ სიაში მის ადგილს იკავებს სხვა კანდიდატი დადგენილი წესით.

საქართველოს ახალარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომა უნდა გაიმართოს არჩევნებიდან 20 დღის განმავლობაში. პირველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი. პარლამენტი მუშაობას შეუდგება, თუ დადასტურებულია დეპუტატთა არანაკლებ ორი მესამედის უფლებამოსილება.

საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩეულ პირთა ნარკოლოგიური შემოწმება. კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-7 დღისა წინასწარი მონაცემებით საარჩევნოზღურბლგადაღებული პარტიების/საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიიდან სავარაუდოდ არჩეულმა საქართველოს პარლამენტის წევრობის ყველა კანდიდატმა უნდა გაიაროს ნარკოლოგიური შემოწმება. ნარკოლოგიური შემოწმების ჩატარების უფლების მქონე დაწესებულება ვალდებულია არჩევნებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა ცესკოს წარუდგინოს ნარკოლოგიური შემოწმების დამადასტურებელი ცნობა და საქართველოს პარლამენტის არჩეულ წევრთა სია, რომლებმაც გაიარეს ნარკოლოგიური შემოწმება.

თუ პარტიული სიით საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩეულმა პირმა არ გაიარა ნარკოლოგიური შემოწმება ან/და უარი განაცხადა ნარკოლოგიურ შემოწმებაზე, საქართველოს პარლამენტი იღებს დადგენილებას საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების არცნობის შესახებ.

ხელახალი კენჭისყრა. თუ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნები ჩატარებულად გამოცხადდა, მაგრამ ვერცერთმა პარტიამ

და საარჩევნო ბლოკმა ვერ მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტი, ცესკო განკარგულებით დანიშნავს ხელახალ კენჭისყრას, რომელიც ტარდება არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 კვირის ვადაში.

ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება აქვთ მხოლოდ იმ პარტიებსა და საარჩევნო ბლოკებს, რომლებმაც საერთო არჩევნებში მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 2 პროცენტი. ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილე პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიები უცვლელი რჩება. მათში ცვლილების შეტანა შეიძლება მხოლოდ საქართველოს საარჩევნო კოდექსი დადგენილი საერთო წესით.

არჩევნების მეორე ტური. თუ მაჟორიტარული არჩევნების პირველ ტურში საქართველოს პარლამენტის წევრი ვერ აირჩა, ცესკო პირველი ტურის შედეგების შეჯამებასთან ერთად ნიშნავს არჩევნების მეორე ტურს, რომელიც იმართება პირველი ტურიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა. მეორე ტურში მონაწილეობს 2 კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ 2-ზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა ან 1 საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა ტოლი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში ყველა ზემოაღნიშნული კანდიდატი მონაწილეობს. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. თუ კანდიდატებმა ხმათა ერთნაირი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში ხმათა მეტი რაოდენობა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, იმართება **ხელახალი არჩევნები**.

ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნები არჩატარებულად გამოცხადდა, მეორე ტურში გამარჯვებული არ გამოვლინდა ან მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგები ბათილად იქნა ცნობილი, იმართება ხელახალი არჩევნები. ხელახალი არჩევნები იმართება არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან, აგრეთვე მათი ბათილად ცნობიდან 2 თვის ვადაში. არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს ცესკო.

შუალედური არჩევნები. მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეული პარლამენტის წევრის გამოკლების შემთხვევაში, საქართველოს საარჩევნო კოდექსი დადგენილი წესით, აპრილში ან ოქტომბერში იმართება საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები. თუ პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 15 თებერვლიდან 15 ივლისამდე,

საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები იმართება იმავე წლის ოქტომბერში, ხოლო თუ პარლამენტის წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 15 ივლისიდან 15 თებერვლამდე, მაშინ – უახლოეს აპრილში.

საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს ცესკო არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 2 თვისა. საქართველოს პარლამენტის შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა, რომელიც რეგისტრირებული იყო ცესკოში ბოლო საპარლამენტო არჩევნებისას, შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად ცესკოს უნდა მიმართოს განცხადებით შუალედური არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა.

საქართველოს პარლამენტის შუალედური არჩევნები არ იმართება საქართველოს პარლამენტის მორიგი არჩევნების წელს.

თუ საქართველოს პარლამენტის გამოკლებული წევრი არჩეული იყო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის პარტიული სიით, შუალედური არჩევნები არ გაიმართება და მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე სიაში რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა საქართველოს პარლამენტის წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში მისი მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი და ა.შ. თუ პარტიულ სიაში ასარჩევი საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი აღარ არის, პარლამენტის წევრის ეს მანდატი გაუქმებულად ჩაითვლება.

თუ საქართველოს პარლამენტის გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა საქართველოს პარლამენტის წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი და ა.შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მისი ადგილმონაცვლე განისაზღვრება ზემოთ აღნიშნული წესით.

რიგგარეშე არჩევნები. საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შემთხვევაში საქართველოს პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნები ტარდება საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების ამოქმედებიდან მე-60 დღეს, ხოლო რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტი ნიშნავს საქართველოს პარლამენტის ვადამდე დათხოვნის შესახებ ბრძანებულების ამოქმედებისთანავე.

თავი 18. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო არის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ახორციელებს საკანონმდებლო საქმიანობას და აკონტროლებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობას. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო შედგება საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 4 წლის ვადით არჩეული 21 წევრისგან.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს მორიგი არჩევნები ტარდება უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის კალენდარული წლის ოქტომბერში. არჩევნების თარიღს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც არჩევნების დღისთვის შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 25 წელი (ასაკობრივი ცენზი). კანდიდატზე ასევე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს არჩევნების დღისთვის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომელიც აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ პირობებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და კანონით შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნები ტარდება შერეული საარჩევნო სისტემით (პარალელური კენჭისყრა), რომლის საფუძველზე პროპორციული საარჩევნო სისტემით აირჩევა 15 წევრი, ხოლო მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით - 6 წევრი. შესაბამისად, მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩასატარებელი არჩევნებისათვის იქმნება 6 ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი, ხოლო პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩასატარებელი არჩევნებისთვის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა განიხილება, როგორც ერთი მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქი.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად **პარტიამ** მისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი სათანადო განცხადებით უნდა მიმართოს უსკოს თავმჯდომარეს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა. პარტიამ, რომელსაც არ გააჩნია რეგისტრაცია ცესკოში, არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად უნდა წარმოადგინოს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე რეგისტრირებული აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე საქართველოს მოქალაქეთა - არანაკლებ 3000 მხარდამჭერის - ხელმოწერები. პარტიას მხარდამჭერთა სიის ბლანკები უნდა გადასცეს უსკოს შესაბამისმა სამსახურმა კომისიაში განცხადების წარდგენისთანავე. მხარდამჭერთა ხელმოწერები უნდა წარედგინოს უსკოს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა.

უსკოს თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებულ პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან **საარჩევნო ბლოკები** და გავიდნენ საარჩევნო ბლოკებიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისათვის არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა უსკოს თავმჯდომარეს უნდა წარედგინოს ბლოკში შემავალი ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირის მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა უსკო პრესიტა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიებისა და ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა, და ამის მიზეზებს.

პარტიული სიების წარდგენა. არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. წარდგენილ პარტიულ სიაში აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს 25-ზე ნაკლები და არ უნდა აღემატებოდეს 35-ს.

პარტიული სია განცხადებით უნდა წარედგინოს უსკოს თავმჯდომარეს პარტიის/საარჩევნო ბლოკის საარჩევნო რეგისტრაციის შემდეგ, არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 30-ე დღისა. პარტიულ სიას უნდა ერთოდეს უმაღლესი საბჭოს წევრობის თითოეული კანდიდატის მიერ შევსებული და ხელმოწერილი სააღრიცხვო ბარათი და მისი ფოტოსურათი.

პარტიულ სიაში შეიძლება შეყვანილ იქნეს მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატი. ასეთ შემთხვევაში, პარტიულ სიაში მიეთითება, რომ კანდიდატი წარდგენილია მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში და კანდიდატის სააღრიცხვო ბარათთან და ფოტოსურათთან ერთად წარდგენილ უნდა იქნეს ცნობა ნარკოლოგიური შემოწმების შესახებ (აღნიშნული დოკუმენტები წარდგენილი უნდა იქნეს 2 ეგზემპლარად, თითო ეგზემპლარი მიღებიდან 2 დღის ვადაში უნდა გადაეცეს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას).

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატთა წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატების წარდგენის უფლება აქვთ:

- არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას;
- საარჩევნო ბლოკს;
- შესაბამის საარჩევნო ოლქში რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, ყოველ საარჩევნო ოლქში, ხოლო ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს – შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში, მაჟორიტარული წესით არჩევის მიზნით წარადგინოს უმაღლესი საბჭო წევრობის თითო კანდიდატი. უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფმა კენჭისყრამდე არა უგვიანეს 57-ე დღისა განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, რის შემდეგაც უფლება აქვს, შეაგროვოს მხარდამჭერ ამომრჩე-

ველთა ხელმოწერები. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერ ამომრჩეველთა სია. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა არანაკლებ 1 პროცენტის ხელმოწერებით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ დასახელებული კანდიდატი ბოლო უმაღლესი საბჭოს არჩევნებში არჩეული იყო უმაღლესი საბჭოს წევრად.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებში წარდგენილი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატთა საარჩევნო რეგისტრაცია. შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა, ხოლო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილ (წარდგენა უნდა განხორციელდეს არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 30-ე დღისა) უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატს – არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 25-ე დღისა (თუ თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემები არ შეესაბამება კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს, პარტიას/საარჩევნო ბლოკს დამატებითი ვადა ეძლევა საბუთების სრულყოფისთვის. შესწორებული მონაცემები მოწმდება და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი წყდება მათი წარდგენიდან 5 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს მე-20 დღისა).

წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატს, აგრეთვე მის წარმდგენ პარტიას, საარჩევნო ბლოკს, 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, ნებისმიერ დროს, კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 10 დღისა, უარი თქვას არჩევნებში მონაწილეობაზე ან წარდგენილ კანდიდატზე, რისთვისაც განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საარჩევნო კომისიას. უსკო საარჩევნო სუბიექტის ან ცალკეული კანდიდატების არჩევნებიდან მოხსნის შესახებ ინფორმაციას დაუყოვნებლივ აქვეყნებს პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით.

საარჩევნო ბიულეტენი. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი

საბჭოს არჩევნებისთვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი: პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისთვის განკუთვნილი საარჩევნო ბიულეტენი.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგების შეჯამება. საუბნო საარჩევნო კომისია აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს ისინი მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში.

საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე საოლქო საარჩევნო კომისია, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევების განხილვის შედეგების გათვალისწინებით, კენჭისყრიდან არაუგვიანეს მე-11 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების კენჭისყრის შედეგებს და ადგენს საარჩევნო ოლქში გამართული კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებს, რომლებსაც არაუგვიანეს მომდევნო დღისა გადასცემს უსკოს.

უსკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმების საფუძველზე, კენჭისყრის ჩატარებიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა თავის სხდომაზე აჯამებს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგებს და შეაქვს ისინი არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმში.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა მეტ რაოდენობას, მაგრამ არანაკლებ შესაბამის მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 30 პროცენტისა. მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

პროპორციული საარჩევნო სისტემით გასანაწილებელი მანდატები მიეკუთვნება მხოლოდ იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 5 პროცენტისა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად მის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა უნდა გამრავლდეს 15-ზე და

გაიყოს ასეთი სუბიექტების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი არის საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა.

თუ საარჩევნო სუბიექტის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი 15-ზე ნაკლებია, გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი, პირველ რიგში, თანამიმდევრულად მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც პირველი განაწილებისას ვერ მოიპოვეს მანდატები, მაგრამ დააგროვეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტზე მეტი, ხოლო შემდეგ – იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მოიპოვეს ერთი მანდატი მაინც. ასეთ შემთხვევაში გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მეტი ხმა მიიღეს.

თუ გაუნაწილებელი მანდატების რაოდენობა ნაკლებია იმ საარჩევნო სუბიექტების რაოდენობაზე, რომლებმაც მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტზე მეტი, მაგრამ ვერ მოიპოვეს მანდატი, ასეთ საარჩევნო სუბიექტებს მანდატი მიენიჭებათ იმ საარჩევნო სუბიექტების ხარჯზე, რომლებმაც მოიპოვეს ერთზე მეტი მანდატი. ასეთ შემთხვევაში, პირველ რიგში, მანდატი მოაკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც მეტი მანდატი მიიღო. იმ შემთხვევაში, თუ საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა თანაბარია, პირველ რიგში, მანდატი დააკლდება იმ საარჩევნო სუბიექტს, რომელმაც ნაკლები ხმა მიიღო.

თუ 15-ზე მეტმა საარჩევნო სუბიექტმა მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტი ან მეტი, ზემოთ აღნიშნული განაწილების წესი არ გამოიყენება. ასეთ შემთხვევაში თითო მანდატი მიეკუთვნება იმ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც მეტი ხმა მიიღეს.

თუ ორი ან მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა თანაბარი აღმოჩნდა, მანდატი მიეკუთვნება იმ სიას, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია უსკოში.

პარტიული სიით არჩეულად ჩაითვლებიან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც ამ სიაში ნაკლებია ან ტოლია სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა.

არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 5 დღის ვადაში უსკო პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით აქვეყნებს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ახალარჩეული უმაღლესი საბჭოს პირველი სხდომა. პირველი სხდომა უნდა გაიმართოს არჩევნების დასრულებიდან არა უგვიანეს ერთი თვისა. პირველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭო მუშაობას შეუდგება, თუ დადასტურებულია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს სრული შემადგენლობის ორი მესამედის უფლებამოსილება.

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად არჩეულ პირთა ნარკოლოგიური შემოწმება. კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-7 დღისა წინასწარი მონაცემებით საარჩევნოზღურბლგადაღებული პარტიების/საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიიდან სავარაუდოდ არჩეულმა ყველა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატმა უნდა გაიაროს ნარკოლოგიური შემოწმება (აღნიშნული არ ვრცელდება იმ კანდიდატზე, რომელიც იმავდროულად იყო წარდგენილი მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში).

ნარკოლოგიური შემოწმების ჩატარების უფლების მქონე დაწესებულება ვალდებულია არჩევნებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა უსკოს წარუდგინოს ნარკოლოგიური შემოწმების დამადასტურებელი ცნობა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს არჩეულ წევრთა სია, რომლებმაც გაიარეს ნარკოლოგიური შემოწმება.

თუ პარტიული სიით აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრად არჩეულმა პირმა არ გაიარა ნარკოლოგიური შემოწმება ან/და უარი განაცხადა ნარკოლოგიურ შემოწმებაზე, უმაღლესი საბჭო იღებს დადგენილებას აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს წევრის უფლებამოსილების არცნობის შესახებ.

ხელახალი კენჭისყრა. თუ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნები ჩატარებულად გამოცხადდა, მაგრამ ვერც ერთმა პარტიამ და საარჩევნო ბლოკმა ვერ მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 5 პროცენტი, უსკოს განკარგულებით, არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 2 კვირის ვადაში ტარდება ხელახალი კენჭისყრა. ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება აქვთ მხოლოდ იმ პარტიებსა და საარჩევნო

ბლოკებს, რომლებმაც საერთო არჩევნებში მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 2 პროცენტი. ხელახალ კენჭისყრაში მონაწილე პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების პარტიული სიები უცვლელი რჩება. მათში ცვლილების შეტანა შეიძლება მხოლოდ კანონით დადგენილი საერთო წესით.

უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მეორე ტური. თუ მაჟორიტარული არჩევნების პირველ ტურში უმაღლესი საბჭოს წევრი ვერ აირჩა, უსკო პირველი ტურის შედეგების შეჯამებასთან ერთად ნიშნავს არჩევნების მეორე ტურს, რომელიც იმართება პირველი ტურიდან არა უგვიანეს მე-14 დღისა. მეორე ტურში მონაწილეობს 2 კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ 2-ზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა ან 1 საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა ტოლი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში ყველა ზემოაღნიშნული კანდიდატი მონაწილეობს. არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. თუ კანდიდატებმა ხმათა ერთნაირი რაოდენობა მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში ხმათა მეტი რაოდენობა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, იმართება ხელახალი არჩევნები.

უმაღლესი საბჭოს ხელახალი არჩევნები. თუ არჩევნები არჩატარებულად გამოცხადდა, აგრეთვე მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობისას იმართება ხელახალი არჩევნები. ხელახალი არჩევნები იმართება არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან, აგრეთვე მისი ბათილად ცნობიდან 2 თვის ვადაში. არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს და საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს განკარგულებით ადგენს უსკო არჩევნების არჩატარებულად გამოცხადებიდან ან ბათილად ცნობიდან არა უგვიანეს 7 დღისა.

მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში ჩასატარებელი ხელახალი არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს და საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს განკარგულებით ადგენს უსკო არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 2 თვისა.

უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნები. მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეული უმაღლესი საბჭოს წევრის გამოკლების შემთხვევაში უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნები იმართება აპრილში ან ოქტომბერში. თუ უმაღლესი საბჭოს წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 1 იანვრიდან 1 ივლისამდე, უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნები

იმართება იმავე წლის ოქტომბერში, ხოლო თუ უმაღლესი საბჭოს წევრს უფლებამოსილება შეუწყდა 1 ივლისიდან 1 იანვრამდე, მაშინ - უახლოეს აპრილში. უმაღლესი საბჭოს მორიგი არჩევნების წელს შუალედური არჩევნები არ იმართება. უმაღლესი საბჭოს შუალედური არჩევნების თარიღს განკარგულებით ნიშნავს და საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს განკარგულებით ადგენს უსკო არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 2 თვისა.

უმაღლესი საბჭოს შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა, რომელიც უსკოში რეგისტრირებული იყო ბოლო უმაღლესი საბჭოს არჩევნებისას, შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად უსკოს თავისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი განცხადებით უნდა მიმართოს შუალედური არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 57-ე დღისა.

თუ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის პარტიული სიით, შუალედური არჩევნები არ გაიმართება და მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე სიაში უმაღლესი საბჭოს რიგით მომდევნო წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა უმაღლესი საბჭოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში მისი მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი და ა.შ. თუ პარტიულ სიაში ასარჩევი უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი აღარ არის, მაშინ უმაღლესი საბჭოს წევრის ეს მანდატი გაუქმებულად ჩაითვლება.

თუ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 1 თვის ვადაში იკავებს იმავე პარტიის რიგით მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 15 დღეში თანხმობა განაცხადა უმაღლესი საბჭოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატი და ა.შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მისი ადგილმონაცვლე განისაზღვრება ზემოთ აღნიშნული წესით.

უმაღლესი საბჭოს რიგგარეშე არჩევნები. უმაღლესი საბჭოს ვადამდე დათხოვნის შემთხვევაში უმაღლესი საბჭოს რიგგარეშე არჩევნები ტარდება უმაღლესი საბჭოს დათხოვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების ამოქმედებიდან მე-60 დღეს, ხოლო რიგგარეშე არჩევნების თარიღს საქართველოს პრეზიდენტი ნიშნავს უმაღლესი საბჭოს ვადამდე დათხოვნის შესახებ ბრძანებულების ამოქმედებისთანავე.

თავი 19. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები

თვითმმართველი ერთეული არის დამოუკიდებელი იურიდიული პირი, რომელსაც ჰყავს თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები, აქვს კანონით დადგენილი უფლებამოსილებანი, საკუთარი ქონება და ბიუჯეტი. თვითმმართველი ერთეული, ანუ მუნიციპალიტეტი შეიძლება იყოს დასახლება (თვითმმართველი ქალაქი) ან დასახლებათა ერთობლიობა (თვითმმართველი თემი).

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა სახელწოდებით ფუნქციონირებენ: ასამბლეა (იაპონია, პორტუგალია), საკრებულო (ბულგარეთი, გერმანია, ესტონეთი), საგრაფოს საბჭო (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, კანადა, ლუქსემბურგი), თემის და საქალაქო საბჭო (ავსტრია, ავსტრალია, ბელგია, ირანი), მუნიციპალური საბჭო (დანია, მექსიკა, ჰოლანდია). მათ ქვეყნების დიდ ნაწილში შესაბამისი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მოსახლეობა პირდაპირი და საყოველთაო არჩევნების საფუძველზე ირჩევა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების უფლებამოსილების ვადა ძირითადად 2-დან 4 წლამდე მერყეობს (ბრაზილია, ბულგარეთი, დანია, ნორვეგია, შვეიცარია). ზოგიერთ შემთხვევაში მათი უფლებამოსილების ვადა 5 ან სულაც 6 წელია. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრთა რაოდენობა დადგენილია ეროვნული კანონმდებლობით, რომელიც ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის ტერიტორიის ფართობისა და მოსახლეობის რაოდენობის პროპორციის გათვალისწინებით მის მაქსიმალურ და მინიმალურ ფარგლებს განსაზღვრავს. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო, როგორც წესი, ერთპალატიანია. სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობით წარმომადგენლო-

ბითი წევრობა საზოგადოებრივ საწყისებზე ხორციელდება, ზოგან კი ანაზღაურებად საქმიანობად არის მიჩნეული და სხავ საქმიანობის შეთავსება აკრძალულია.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს დამხმარე სტრუქტურებია მუდმივი ან დროებითი კომისიები (კომიტეტები), რომლებიც ამ ორგანოს კომპეტენციის ფარგლებში, დარგობრივი პრინციპით იქმნება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობის კონტროლის მიზნით ცალკეულ ქვეყნებში (ესტონეთი, ლატვია) საკრებულოებთან იქმნება სარევიზიო თუ აუდიტორული კომისიები.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ინსტიტუტი საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოებასა და თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში ერთ-ერთი წამყვანი ინსტიტუტია. მისი მეშვეობით მოქალაქეებს აქვთ უფლება და შესაძლებლობა, საკუთარი პასუხისმგებლობით, ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების შესაბამისად მოაწესრიგონ და მართონ ადგილობრივი მნიშვნელობის საკითხები. ამ ინსტიტუტისადმი საზოგადოების ნდობა უფრო და უფრო ძლიერდება.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს არჩევნები. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები ტარდება 4 წელიწადში ერთხელ.⁴⁰ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 60 დღისა⁴¹.

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნების დანიშვნის შესახებ ცნობა ქვეყნდება ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე და პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით, არჩევნების დანიშვნიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა.

⁴⁰ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები არ ტარდება. თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

⁴¹ მორიგი არჩევნები ჩატარდება შესაბამისი ბოლო არჩევნებიდან სრული 3 წლის გასვლის შემდეგ, მე-4 წლის ოქტომბერში.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც კენჭისყრის დღისთვის შეუსრულდა 21 წელი (ასაკობრივი ცენზი) და საქართველოში მუდმივად უცხოვრია სულ ცოტა 5 წლის განმავლობაში, მათ შორის, არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წელს მაინც (ბინადრობის ცენზი). საქართველოს მოქალაქე არ შეიძლება იმავდროულად იყოს სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი ან თვითმმართველი ქალაქის/თემის მერი/გამგებელი. კანდიდატზე ასევე ვრცელდება შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომლის რეგისტრაციის ადგილი მიეკუთვნება შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში არ მონაწილეობენ არჩევნების დანიშვნის დღისთვის საქართველოს საზღვრების გარეთ მუდმივად მცხოვრები ამომრჩევლები, აგრეთვე არჩევნების დღეს საქართველოს საზღვრების გარეთ დროებით მყოფი ამომრჩევლები (რაც გულისხმობს იმას, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისთვის სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უბნება არ იქმნება), ხოლო საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამხედრო მოსამსახურეები ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობენ სამხედრო ნაწილის განლაგების ადგილის მიხედვით.

საარჩევნო ოლქები და საარჩევნო უბნები. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის ყოველი დამოუკიდებელი თვითმმართველი ერთეული წარმოადგენს ერთ საარჩევნო ოლქს, რაც შეეხება ქალაქ თბილისს, თბილისის საკრებულოს პროპორციული წესით ჩასატარებელი არჩევნებისათვის, აქ იქმნება 10 საარჩევნო ოლქი (მთაწმინდის, ვაკის, საბურთალოს, კრწანისის, ისნის, სამგორის, ჩუღურეთის, დიდუბის, ნაძალადევის, გლდანის).

ცესკო არჩევნების დანიშვნის დღიდან 2 დღის ვადაში თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას საარჩევნო ოლქების შესახებ, მათი საზღვრების მითითებით. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის ადგილობრივ მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქებს ქმნიან და მათ საზღვრებს აზუსტებენ შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიები არჩევნების დანიშვნის დღიდან 2 დღის ვადაში, თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიული და ადმინისტრაციული თავისებურებების გათვალისწინებით.

საოლქო საარჩევნო კომისიები ადგილობრივი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქების შესახებ ცნობას, მათი საზღვრების მითითებით, ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებენ არჩევნების დანიშვნის დღიდან 3 დღის ვადაში.

საარჩევნო სისტემა. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები ტარდება შერეული საარჩევნო სისტემით (პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების საფუძველზე).

თვითმმართველი თემის საკრებულო შედგება პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული 15 წევრისა და შესაბამის ტერიტორიაზე არსებული ყველა თემიდან და ქალაქიდან მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული თითო წევრისაგან. რაც შეეხება თვითმმართველი ქალაქის საკრებულოს შემადგენლობას (თბილისის გარდა), იგი დამოკიდებულია მუნიციპალიტეტში რეგისტრირებული ამომრჩევლების საერთო რაოდენობაზე. შესაბამისად, თუ თვითმმართველ ქალაქში ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა 75 000-ს აღემატება, მაშინ საკრებულოს წევრთა რაოდენობა იქნება 25. ამ 25 წევრიდან მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე აირჩევა 10, ხოლო პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე - 15 წევრი. თუ თვითმმართველ ქალაქში ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა 75 000-ს არ აღემატება, მაშინ საკრებულოს წევრთა რაოდენობა 15 იქნება. ამ 15 წევრიდან მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე აირჩევა 5, ხოლო პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე - 10 წევრი.

რაც შეეხება თბილისის საკრებულოს, იგი შედგება 50 წევრისაგან, რომელთაგან 25 წევრი აირჩევა ადგილობრივი ერთმანდატიანი მაჟორიტა-

რული საარჩევნო ოლქების ტერიტორიაზე, ხოლო 25 წევრი – პროპორციული წესით თბილისის მთელ ტერიტორიაზე.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება აქვს:

- საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას;
- საარჩევნო ბლოკს;
- პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/ამომრჩეველთა 5-კაციანი საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ კანდიდატს, რომელიც რეგისტრირებულია შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში.⁴²

ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი ადგილობრივი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა 1 პროცენტის (არანაკლებ 50 ამომრჩევლის) ხელმოწერებით.

პარტიების/საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაცია. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად პარტიამ, რომელიც რეგისტრირებული იყო ბოლო საპარლამენტო არჩევნებისას, ან რომელსაც არჩევნების დანიშვნის დღისთვის ჰყავს წარმომადგენელი საქართველოს პარლამენტში⁴³ თავისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი განცხადებით უნდა მიმართოს ცესკოს თავმჯდომარეს არჩევნების დანიშვნის შემდეგ, მაგრამ არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 57-ე დღისა. სხვა შემთხვევაში, პარტიამ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მისაღებად, თავისი ხელმძღვანელი პირის (პირების) მიერ ხელმოწერილი განცხადებით, ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა მიმართოს არჩევნების წლის 1 იანვრიდან 1 აგვისტომდე. ამ შემთხვევაში ცესკოს სათანადო სამსახური განცხადების მიღებისთანავე პარტიის წარმომადგენელს გადასცემს მხარდამჭერთა სიის ნიმუშებს. პარტია ვალდებულია მხარდამჭერთა სიის ნიმუშის მიღებიდან 60 დღის ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს 15 აგვისტოს, ცესკოს წარუდგინოს საკრებულოს არჩევნებში პარტიის მონაწილეობის

⁴² ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის და მის მიერ წარდგენილი კანდიდატის რეგისტრაცია, მისთვის რიგითი ნომრის მინიჭება რეგულირდება საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისთვის დადგენილი ნორმების შესაბამისად.

⁴³ პარტიის წარმომადგენლად მიიჩნევა პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულია შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის (რომელშიც ეს პარტია იყო გაერთიანებული) წარდგენით.

მხარდამჭერი სულ ცოტა 1 000 ამომრჩევლის სია, თუ იგი კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტია, ხოლო თუ იგი არ არის კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი – სულ ცოტა 25 000 (ეს რიცხვი არ უნდა აღემატებოდეს ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის 1%-ს) ამომრჩევლის სია. ცესკოს სათანადო სამსახური მხარდამჭერთა სიას ამოწმებს 10 დღის ვადაში, ხოლო საარჩევნო პერიოდში – წარდგენიდან 2 დღის ვადაში და დასკვნას წარუდგენს ცესკოს თავმჯდომარეს.

ცესკოს თავმჯდომარე დასკვნის წარდგენიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს, თუ წარდგენილი განცხადება და თანდართული საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ან წერილობით აცნობებს პარტიის წარმომადგენელს დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებისა და თანდართული საბუთების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით ასეთის არსებობის შემთხვევაში) და პარტიას მიეცემა 2 დღე განცხადებისა და საბუთების სრულყოფისთვის. შესწორებული განცხადება და საბუთები უნდა შემოწმდეს და საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყდეს მათი წარდგენიდან არაუგვიანეს მომდევნო დღისა.

თუ შესწორებული განცხადება და საბუთები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, ცესკოს თავმჯდომარე საარჩევნო რეგისტრაციაში გაატარებს პარტიასა და მის წარმომადგენელს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი იმავე ვადაში გამოსცემს განკარგულებას საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ. განკარგულება პარტიის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ ეცნობება და მოთხოვნისთანავე გადაეცემა.

პარტიის/პარტიების რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

ცესკოს თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებულ პარტიებს უფლება აქვთ, შექმნან საარჩევნო ბლოკი და გავიდნენ ბლოკიდან. საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთვის არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 43-ე დღისა ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარედგინოს ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი ხელმძღვანელი პირების მიერ ხელმოწერილი განცხადება და საარჩევნო ბლოკის წესდება. საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის პროცედურა მთავრდება არჩევნების დღემდე 37-ე დღეს.

პარტიას, რომელმაც გაიარა საარჩევნო რეგისტრაცია, უფლება აქვს, საარჩევნო ბლოკების რეგისტრაციის ვადის ამოწურვამდე გაერთიანდეს რეგისტრირებულ საარჩევნო ბლოკში, რისთვისაც ცესკოს თავმჯდომარეს უნდა წარუდგინოს სათანადო განცხადება და საარჩევნო ბლოკის თანხმობა.

საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაციისთანავე ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უფლებამოსილება უწყდებათ ბლოკში გაერთიანებული პარტიების წარმომადგენლებს ყველა საარჩევნო კომისიაში, ხოლო საარჩევნო ბლოკს შეუძლია დანიშნოს 2 წარმომადგენელი თითოეულ საარჩევნო კომისიაში.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვამდე საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის/პარტიების გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში, თითოეულ მათგანს უფლება აქვს გააგრძელოს არჩევნებში მონაწილეობა. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და მასში ადრე შემავალ პარტიებს უფლება ექნებათ, გააგრძელონ არჩევნებში მონაწილეობა.

პარტიული სიების/კანდიდატების წარდგენის ვადის ამოწურვის შემდეგ საარჩევნო ბლოკიდან პარტიის გასვლის ან გარიცხვის შემთხვევაში ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება ამ პარტიის საარჩევნო რეგისტრაცია. თუ ამის გამო ბლოკში მხოლოდ ერთი პარტია დარჩა, ცესკოს თავმჯდომარის განკარგულებით უქმდება საარჩევნო ბლოკის რეგისტრაცია და დარჩენილი პარტია ხდება ბლოკის უფლებამონაცვლე.

არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა ცესკო თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს რეგისტრირებული პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას განცხადებების წარდგენის რიგის მიხედვით, აგრეთვე იმ პარტიებისა და საარჩევნო ბლოკების სიას, რომელთაც უარი ეთქვათ რეგისტრაციაზე ან რომელთა რეგისტრაციაც გაუქმდა.

პარტიული სიების წარდგენა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიები და საარჩევნო ბლოკები რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 30 დღისა, შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს წარუდგენენ პარტიულ სი-

ებს, ხოლო თბილისის საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად პარტიული სიებს წარუდგენენ ცესკოს.

არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე ყოველ პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, წარადგინოს თითო პარტიული სია. პარტიული სია დამოწმებული უნდა იყოს არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის ხელმძღვანელის, ხოლო საარჩევნო ბლოკის შემთხვევაში – ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის ხელმძღვანელთა ხელმოწერებით. პარტიულ სიას უნდა ერთოდეს ყოველი კანდიდატის ორი ფოტოსურათი და მის მიერ ხელმოწერილი საადრიცხო ბარათი (ორ ცალად) შევსების თარიღის მითითებით. წარდგენილ პარტიულ სიაში საკრებულოს წევრობის კანდიდატთა რაოდენობა არ უნდა იყოს პროპორციული სისტემით ასარჩევ წევრთა რაოდენობაზე ნაკლები და არ უნდა აღემატებოდეს ამ რაოდენობის სამმაგ ოდენობას. რაც შეეხება თბილისის საკრებულოს არჩევნებისთვის წარდგენილ პარტიულ სია, იგი უნდა შედგებოდეს არანაკლებ 50 და არა უმეტეს 100 კანდიდატისაგან.

პარტიული სიის შედგენის წესს განსაზღვრავენ პარტიები და საარჩევნო ბლოკები. პარტიული სიის შედგენისას გათვალისწინებული უნდა იყოს, რომ არჩევნების შედეგების მიხედვით პარტიის, საარჩევნო ბლოკის მიერ მიღებული მანდატები ნაწილდება თანამიმდევრობით, სიის დასაწყისიდან რიგის მიხედვით, და გენდერული ბალანსის დაცვა უკავშირდება „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებულ დამატებით დაფინანსებას.

კანდიდატთა წარდგენა მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრის არჩევნებში შესაბამის საარჩევნო ოლქში კანდიდატთა წარდგენის უფლება აქვთ:

- არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიას;
- საარჩევნო ბლოკს;
- ამომრჩეველთა 5-კაციან საინიციატივო ჯგუფს.

საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარი კანდიდატის წარდგენის მიზნით არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა სათანადო განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას

კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 30-ე დღისა,⁴⁴ ხოლო საკრებულოს წევრობის კანდიდატის წარდგენის მიზნით ამომრჩეველთა 5 კაციანმა საინიციატივო ჯგუფმა განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას კენჭისყრამდე არა უგვიანეს 57-ე დღისა. განცხადების წარდგენისთანავე საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელს გადაეცემა კანდიდატის მხარდამჭერთა სიის ბლანკები. განცხადების წარდგენიდან არაუგვიანეს მომდევნო დღისა საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე რეგისტრაციაში ატარებს ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს. წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გასატარებლად ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენელმა კენჭისყრამდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას უნდა წარუდგინოს კანდიდატის მხარდამჭერ ამომრჩეველთა სია. ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ კანდიდატის წარდგენა დადასტურებული უნდა იყოს შესაბამისი ადგილობრივი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე რეგისტრირებულ მხარდამჭერ ამომრჩეველთა 1 პროცენტის (არანაკლებ 50 ამომრჩევლის) ხელმოწერით.

პარტიული სიებისა და მაჟორიტარი კანდიდატების რეგისტრაცია. საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილ საკრებულოს წევრობის კანდიდატს განკარგულებით რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 30-ე დღისა.

საკრებულოს არჩევნებისას პარტიის/საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილი პარტიული სიის და ადგილობრივ მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი საკრებულოს წევრობის კანდიდატის რეგისტრაციისათვის წარდგენილ საბუთებს ამოწმებს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე. იგი საბუთების წარდგენიდან 2 დღის ვადაში, მაგრამ არაუგვიანეს არჩევნების დღემდე 28-ე დღისა საარჩევნო რეგისტრაციაში ატარებს პარტიულ სიას, საარჩევნო სუბიექტის მიერ წარდგენილ საკრებულოს წევრობის კანდიდატებს, თუ წარდგენილი პარტიული სია და თანდართული საბუთები, აგრეთვე საკრებულოს წევრობის მაჟორიტარი კანდიდატის სარეგისტრაციო დოკუმენტაცია აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში წერილობით აცნობებს საარჩევნო

⁴⁴ განცხადება დამოწმებული უნდა იყოს პარტიის ან საარჩევნო ბლოკში გაერთიანებული ყველა პარტიის უფლებამოსილი პირების ხელმოწერებით.

სუბიექტის წარმომადგენელს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებთან განცხადებასა და თანდართულ საბუთებში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით) და საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დოკუმენტაციის სრულყოფისთვის განუსაზღვრავს დამატებით ვადას (2 დღე). შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, შესწორებული მონაცემების წარდგენის შემთხვევაში, საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს დოკუმენტაციის წარდგენიდან 3 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული მონაცემები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, საარჩევნო რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს საკრებულოს წევრობის მაჟორიტარი კანდიდატი, პარტიულ სია ან მისი ის ნაწილი, რომელიც შეესაბამება დადგენილ მოთხოვნებს (თუ სიის ამ ნაწილში კანდიდატთა რაოდენობა დადგენილ მინიმუმზე ნაკლები არ არის). თუ შესწორებული მონაცემები არ შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ იმავე ვადაში უნდა გამოსცეს განკარგულება საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განკარგულება და მოთხოვნისთანავე უნდა გადაეცეს).

საკრებულოს წევრობის კანდიდატის/კანდიდატების რეგისტრაციის შემდეგ, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ 3 დღის ვადაში უნდა გასცეს კანდიდატის მოწმობები.

საკრებულოს წევრობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. პარტიას/საარჩევნო ბლოკს/ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს, რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა გააუქმოს თავისი გადაწყვეტილება კანდიდატის წარდგენის შესახებ. აღნიშნული უფლებით აღჭურვილია თავად კანდიდატიც, მას შეუძლია კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც სათანადო განცხადებით უნდა მიმართოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას. კანდიდატის რეგისტრაციის, კანდიდატის წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე შესაბამისი საარჩევნო კომისია დაუყოვნებლივ აქვეყნებს ცნობას ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე.

საარჩევნო ბიულეტენი. ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომად-

გენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებისათვის მზადდება ორი სხვადასხვა სახის საარჩევნო ბიულეტენი. პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოს არჩევნებისათვის განკუთვნილ საარჩევნო ბიულეტენში შეიტანება პარტიების/საარჩევნო ბლოკების სახელწოდებები (ბლოკის სახელწოდების შემდეგ მითითებული უნდა იყოს მასში გაერთიანებულ პარტიათა სახელწოდებები) დადგენილი რიგითობის შესაბამისად. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოს არჩევნებისათვის განკუთვნილ საარჩევნო ბიულეტენში შეიტანება შესაბამის ადგილობრივ მაჟორიტარულ ოლქში ასარჩევად წარდგენილი ყველა კანდიდატის რიგითი ნომერი, სახელი და გვარი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის მიერ წარდგენილი კანდიდატის გვართან მიეთითება შესაბამისი პარტიის ან საარჩევნო ბლოკის სახელწოდება, ხოლო ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილი კანდიდატის გვარის გასწვრივ მიეთითება „დამოუკიდებელი“.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოთა არჩევნების შედეგების შეჯამება. საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ საჩივრების განხილვის შედეგების გათვალისწინებით ადგენს და აჯამებს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული არჩევნების შედეგებს. თბილისის საკრებულოს პროპორციული წესით ჩატარებული არჩევნების შემაჯამებელი საარჩევნო კომისიის ფუნქციებს ახორციელებს ცესკო, ხოლო თბილისის საკრებულოს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნების შედეგებს აჯამებს და ადგენს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც შესაბამის ადგილობრივ მაჟორიტარულ ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქში სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს. თუ არჩევნებში მონაწილე ორმა კანდიდატმა მიიღო ხმათა თანაბარი რაოდენობა, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში უფრო ადრე იყო რეგისტრირებული. თბილისის საკრებულოს არჩევნების შემთხვევაში კი საარჩევნო კოდექსი ითვალისწინებს შემდეგ დათქმას: „თუ არჩევნებში მონაწილე ორმა კანდიდატმა მიიღო ხმათა თანაბარი რაოდენობა, არჩეულად

ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში უფრო ადრე წარადგინა განცხადება რეგისტრაციის შესახებ“.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე ჩატარებული არჩევნების შედეგების დადგენა. პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა უნდა გამრავლდეს საარჩევნო ოლქში პროპორციული წესით გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე და უნდა გაიყოს იმ პარტიების/საარჩევნო ბლოკების მიერ მიღებული ხმების რაოდენობათა ჯამზე, რომლებმაც მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 4 პროცენტისა. მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი არის პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობა. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი საარჩევნო ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა.

თუ საარჩევნო ოლქში პარტიული სიების მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობათა ჯამი მანდატების საერთო რაოდენობაზე ნაკლები აღმოჩნდება, გაუნაწილებელი მანდატებიდან თითო მანდატი, პირველ რიგში, თანამიმდევრობით მიეკუთვნება უკეთესი შედეგის მქონე იმ პარტიულ სიებს, რომლებმაც ვერ მოიპოვეს მანდატი, მაგრამ მიიღეს არჩევნებში მონაწილეთა ხმების არანაკლებ 4%-ისა. თუ ამის შემდეგ კიდევ დარჩება გაუნაწილებელი მანდატი (მანდატები), თითო მანდატი თანამიმდევრობით მიეკუთვნება იმ პარტიულ სიებს, რომლებსაც ერთი მანდატი მაინც ჰქონდათ მოპოვებული და სხვებზე დიდი ნაშთი აქვთ.

თუ მანდატების განაწილების პირველივე ეტაპზე ვერცერთმა პარტიულმა სიამ ვერ მოიპოვა მანდატი, თითო მანდატი მიეკუთვნება პროპორციული წესით გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის შესაბამის იმ სუბიექტებს, რომლებმაც სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს.

თუ იმ 2 ან 2-ზე მეტი პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობები, რომელთაც უნდა გადაეცეთ ერთი მანდატი თანაბარი აღმოჩნდება, მანდატი იმ პარტიულ სიას მიეკუთვნება, რომელმაც საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია.

პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე საკრებულოში არჩეულად ჩაითვლებიან ის კანდიდატები, რომელთა რიგითი ნომრებიც

პარტიულ სიაში ნაკლებია ან ტოლია ამ პარტიული სიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობისა.

თუ საკრებულოს წევრობის კანდიდატი არჩეულია როგორც ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან, ისე პარტიული სიით, მაშინ იგი ითვლება ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქიდან არჩეულად, ამოიღება პარტიული სიიდან და სიაში კანდიდატის წანაცვლება განხორციელდება ორგანული კანონით დადგენილი წესით.

არჩევნების შედეგების შეჯამებიდან 10 დღის ვადაში შესაბამისი საარჩევნო კომისია ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე აქვეყნებს ცნობას შესაბამის საარჩევნო ოლქში გამართული არჩევნების შედეგების შესახებ.

განმეორებითი და ხელახალი კენჭისყრები. თუ საარჩევნო უბანში ბათილად იქნა ცნობილი კენჭისყრა, შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია ნიშნავს განმეორებით კენჭისყრას, რომელიც უნდა გაიმართოს კენჭისყრის დღიდან 2 კვირის ვადაში. განმეორებითი კენჭისყრა იმართება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობით ორგანოში – საკრებულოში ასარჩევ შესაბამისი რაოდენობის კანდიდატთაგან ბოლო საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატსა და მომდევნო შედეგის მქონე კანდიდატს შორის სხვაობა ნაკლებია ამ საარჩევნო უბნის (ან გაბათილებული უბნების) ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობაზე. განმეორებითი კენჭისყრისას საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების გაბათილების შემთხვევაში შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ოლქში ჩატარებული არჩევნების შედეგებს აჯამებს ამ უბნის გაუთვალისწინებლად. თუ საარჩევნო ოლქში ბათილად იქნა ცნობილი არჩევნები, 2 კვირის ვადაში იმართება ხელახალი კენჭისყრა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად არჩეულთა რეგისტრაცია. არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 5 დღის ვადაში შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე რეგისტრაციაში ატარებს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრად არჩეულ პირებს და გადასცემს მათ შესაბამის მოწმობებს.

საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს პირველ სხდომას იწვევს ცესკო არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებიდან 30 დღის ვადაში.

შუალედური არჩევნები. თუ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით არჩეულ საკრებულოს წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ტარდება შუალედური არჩევნები.

შუალედური არჩევნები ტარდება უახლოეს მაისში ან ოქტომბერში, იმ პირობით, რომ შესაბამისი თვის ბოლომდე 60 დღე მაინც არის დარჩენილი. შუალედური არჩევნები არ ტარდება, თუ საკრებულოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი. არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 50-ე დღისა ცესკო განკარგულებით ნიშნავს შუალედური არჩევნების თარიღს და განკარგულებითვე ადგენს საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს. შუალედურ არჩევნებში გამარჯვებული კანდიდატი იკავებს შესაბამისი საკრებულოს მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით არჩეული გამოკლებული წევრის ადგილს საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით.

თუ საკრებულოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიის პარტიული სიით, შუალედური არჩევნები არ გაიმართება და შესაბამის საკრებულოში მის ადგილს 2 კვირის ვადაში დაიკავებს მისი ადგილმონაცვლე, იმავე პარტიულ სიაში რიგით მომდევნო კანდიდატი, თუ მან ცესკოს შეტყობინებიდან 10 დღეში თანხმობა განაცხადა საკრებულოს წევრობაზე. თუ წარდგენილ პარტიულ სიაში კანდიდატი აღარ არის, მანდატი უქმდება.

თუ საკრებულოს გამოკლებული წევრი არჩეული იყო საარჩევნო ბლოკის პარტიული სიით და პარტიულ სიაში აღნიშნული იყო, რომ იგი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს 2 კვირის ვადაში იკავებს პარტიულ სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო საკრებულოს წევრობის კანდიდატი, თუ მან ვაკანსიის წარმოშობიდან 10 დღეში თანხმობა განაცხადა საკრებულოს წევრობაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვაკანტურ ადგილს დაიკავებს პარტიულ სიაში იმავე პარტიის რიგით მომდევნო კანდიდატი და ა.შ. თუ პარტიულ სიაში აღნიშნული არ იყო, რომ საკრებულოს გამოკლებული წევრი საარჩევნო ბლოკის სუბიექტი ერთ-ერთი პარტიის წევრია, მის ადგილს იკავებს სიაში რიგით მომდევნო კანდიდატი.

რიგგარეშე არჩევნები. საკრებულოს ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ტარდება შესაბამისი საკრებულოს რიგგარეშე არჩევნები. რიგგარეშე არჩევნები არ ტარდება, თუ საკრებულოს

ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის მომენტში შესაბამისი საკრებულოს უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი.

საკრებულოს რიგგარეშე არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, საკრებულოს ვადამდე დათხოვნის/უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შესახებ შესაბამისი სამართლებრივი აქტის ამოქმედებიდან არაუადრეს მე-8 და არაუგვიანეს მე-10 დღისა. არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშნიდან არაუგვიანეს 50-ე დღისა, არჩევნების ჩატარების ვადებს არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 49-ე დღისა განკარგულებით ადგენს ცესკო. რიგგარეშე არჩევნებში საკრებულო აირჩევა შესაბამისი საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით.

თავი 20. თვითმმართველი ქალაქის მერის (თვითმმართველი თემის გამგებლის) არჩევნები

არჩევნების დანიშვნა. თვითმმართველი ქალაქის მერი, თვითმმართველი თემის გამგებელი ირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით 4 წელიწადში ერთხელ.⁴⁵ არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 60 დღისა.

ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელ ორგანოთა არჩევნების დანიშვნის შესახებ ცნობა ქვეყნდება ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე და პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით, არჩევნების დანიშნიდან არა უგვიანეს მომდევნო დღისა.

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება. ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერად, თვითმმართველი თემის გამგებლად შეიძლება აირჩეს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც კენჭისყრის დღისთვის შეუსრულდა 25 წელი

⁴⁵ საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნები არ ტარდება. თუ არჩევნების ვადა ემთხვევა საგანგებო ან საომარ მდგომარეობას, არჩევნები ტარდება ამ მდგომარეობის გაუქმებიდან არაუგვიანეს 60 დღისა.

(ასაკობრივი ცენზი) და რომელსაც საქართველოში უცხოვრია 5 წელსი მაინც და არჩევნების დანიშვნის დღემდე ბოლო 2 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობს საქართველოში (ბინადრობის ცენზი).

საქართველოს მოქალაქე არ შეიძლება იმავდროულად იყოს სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი ან თვითმმართველი ქალაქის/თემის მერი/გამგებელი (შეუთავსებლობის ცენზი). კანდიდატზე ასევე ვრცელდება კანდიდატის სტატუსთან შეუთავსებლობის ცენზი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომლის რეგისტრაციის ადგილი მიეკუთვნება შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება. ამასთანავე, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში არ მონაწილეობენ არჩევნების დანიშვნის დღისთვის საქართველოს საზღვრების გარეთ მუდმივად მცხოვრები ამომრჩევლები, აგრეთვე არჩევნების დღეს საქართველოს საზღვრების გარეთ დროებით მყოფი ამომრჩევლები (რაც გულისხმობს იმას, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა არჩევნებისთვის სხვა სახელმწიფოში საარჩევნო უბნება არ იქმნება), ხოლო საქართველოს თავდაცვისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების სამხედრო (გასამხედროებული) ძალებისა და შენაერთების ვადიანი და საკონტრაქტო სამხედრო მოსამსახურეები ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობენ სამხედრო ნაწილის განლაგების ადგილის მიხედვით.

საარჩევნო ოლქები. ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს – თვითმმართველი ქალაქის მერის, თვითმმართველი თემის გამგებლის არჩევნებისთვის ყოველი დამოუკიდებელი თვითმმართველი ერთეული წარმოადგენს ერთ საარჩევნო ოლქს (თბილისის მერის არჩევნებისათვის თბილისი არის ერთი საარჩევნო ოლქი, რომლის საზღვრები ემთხვევა თბილისის თვითმმართველი ერთეულის ადმინისტრაციულ საზღვრებს).

არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. მერობის/გამგებლობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს საარჩევნო რეგისტრაციის მქონე პარტიას/საარჩევნო ბლოკს. მერის/გამგებლის არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე პარტიამ/საარჩევნო ბლოკმა კენჭისყრის დღემდე არა უგვიანეს 30 დღისა მერობის/გამგებლობის კანდიდატი უნდა წარუდგინოს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას, გამონაკლისია ქალაქ თბილისის მერობის კანდიდატი, რომლის საბუთებიც წარედგინება ცესკოს.

მერობის/გამგებლობის კანდიდატის რეგისტრაციისათვის წარდგენილ განცხადებასა და თანდართულ დოკუმენტებს, საბუთების წარდგენიდან 2 დღის ვადაში, მაგრამ არჩევნების დღემდე არა უგვიანეს 28-ე დღისა, ამოწმებს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, რომელიც საარჩევნო რეგისტრაციაში ატარებს მერობის/გამგებლობის კანდიდატს, თუ წარდგენილი სარეგისტრაციო დოკუმენტაცია აკმაყოფილებს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში წერილობით აცნობებს საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებთან სარეგისტრაციო დოკუმენტაციაში არსებული მონაცემების შეუსაბამობის შესახებ (შეუსაბამობის მითითებით) და საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დოკუმენტაციის სრულყოფისთვის განუსაზღვრავს დამატებით ვადას (2 დღე). შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, შესწორებული მონაცემების წარდგენის შემთხვევაში, საარჩევნო რეგისტრაციის საკითხი უნდა გადაწყვიტოს დოკუმენტაციის წარდგენიდან 2 დღის ვადაში.

თუ შესწორებული მონაცემები შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ, საარჩევნო რეგისტრაციაში უნდა გაატაროს მერობის/გამგებლობის კანდიდატი. თუ შესწორებული მონაცემები არ შეესაბამება საარჩევნო კოდექსით დადგენილ მოთხოვნებს, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ იმავე ვადაში უნდა გამოსცეს განკარგულება საარჩევნო რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ (საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს განკარგულება და მოთხოვნისთანავე უნდა გადაეცეს).

მერობის/გამგებლობის კანდიდატის/კანდიდატების რეგისტრაციის შემდეგ, შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ 3 დღის ვადაში უნდა გასცეს კანდიდატის მოწმობები. მერობის/გამგებლობის კანდიდატს

მიეკუთვნება მისი წარმდგენი საარჩევნო სუბიექტის რიგითი ნომერი.

მერობის/გამგებლობის კანდიდატად წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება. პარტიას/საარჩევნო ბლოკს უფლება აქვს, რეგისტრაციის შემდეგ, კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა, გააუქმოს თავისი გადაწყვეტილება კანდიდატის წარდგენის შესახებ. ასევე, კანდიდატს აქვს უფლება კენჭისყრის დღემდე არაუგვიანეს 10 დღისა მოხსნას თავისი კანდიდატურა, რისთვისაც სათანადო განცხადებით მიმართავს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას (არ ვრცელდება არჩევნების მეორე ტურზე).

შესაბამისი საარჩევნო კომისია ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე დაუყოვნებლივ აქვეყნებს ცნობას კანდიდატის რეგისტრაციის, აგრეთვე კანდიდატის წარდგენის შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე.

მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგების შეჯამება. მერის/გამგებლის არჩევნების შედეგებს ადგენს და აჯამებს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია, ხოლო ქალაქ თბილისის მერის არჩევნების შედეგებს აჯამებენ შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიები, არჩევნების შედეგებს კი ადგენს ცესკო.

მერის/გამგებლის არჩევნებში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 50%-ზე მეტი მიიღო. არჩევნებში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი საარჩევნო ბიულეტენები.

არჩევნების მეორე ტური. თუ მერის/გამგებლის არჩევნებში კანდიდატმა ვერ მიიღო საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული ხმათა საჭირო რაოდენობა, ინიშნება არჩევნების მეორე ტური.

მეორე ტურში მონაწილეობს 2 კანდიდატი, რომლებმაც პირველ ტურში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ ორზე მეტ კანდიდატს ერთნაირი საუკეთესო შედეგი აღმოაჩნდა, ან ერთი საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატის მომდევნო რამდენიმე კანდიდატმა თანაბარი რაოდენობის ხმები მიიღო, მეორე ტურში ყველა ეს კანდიდატი მონაწილეობს.

მერის/გამგებლის არჩევნების მეორე ტურს ნიშნავს ცესკო შესაბამისი არჩევნების შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გასაჩივრების ვადის ამოწურვიდან 3 დღის ვადაში, თუ ოქმი არ გასაჩივრდა, ხოლო ოქმის გასაჩივრების შემთხვევაში – სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 3 დღის ვადაში, სასამართლოს გადაწყვეტილების

გათვალისწინებით. არჩევნების მეორე ტური ტარდება ცესკოს მიერ მისი დანიშვნის შესახებ განკარგულების მიღებიდან არაუგვიანეს მე-14 დღისა.

არჩევნების მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა მიიღო. თუ კანდიდატებმა თანაბარი რაოდენობის ხმები მიიღეს, არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში მეტი ხმა მიიღო. თუ ხმათა ეს რაოდენობებიც ტოლი აღმოჩნდა, გამარჯვებულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც უფრო ადრე გაიარა რეგისტრაცია.

თუ არჩევნების მეორე ტურში გასულ ერთ-ერთ ან ორივე კანდიდატს გაუუქმდა რეგისტრაცია, ან კანდიდატი გარდაიცვალა, 2 თვის თავზე ტარდება **ხელახალი არჩევნები**. არჩევნების თარიღს ნიშნავს ცესკო ზემოაღნიშნული ფაქტის დადგომიდან 3 დღის ვადაში.

რიგგარეშე არჩევნები. მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში რიგგარეშე არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციით, მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან არაუადრეს მე-8 და არაუგვიანეს მე-10 დღისა. არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშვნიდან არაუგვიანეს 50-ე დღისა. არჩევნების დღემდე არაუგვიანეს 49-ე დღისა ცესკო განკარგულებით ადგენს საარჩევნო ღონისძიებათა ვადებს. რიგგარეშე არჩევნებში მერი/გამგებელი აირჩევა შესაბამისი მუნიციპალიტეტის საკრებულოს უფლებამოსილების დარჩენილი ვადით. თუ მერის/გამგებლის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისას ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საერთო არჩევნებამდე 1 წელზე ნაკლებია დარჩენილი, მერის/გამგებლის რიგგარეშე არჩევნები არ ტარდება.

თავი 21. რეფერენდუმი, პლებისციტი

დემოკრატიის ფორმებში იგულისხმება საზოგადოების სხვადასხვა ფენებისა და ინტერესების გამოხატვის ისტორიულად ჩამოყალიბებული მეთოდები და საშუალებები. ამ მეთოდებისა და საშუალებების მიხედვით განასხვავებენ: წარმომადგენლობით დემოკრატias, რომლის დროსაც ხალხი ხელისუფლებას თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით ახორციელებს (სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოები, საზოგადოებრივი და პარტიული წარმომადგენლობითი ორგანოები), და

პირდაპირ დემოკრატია, როდესაც სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ცხოვრების ძირითად საკითხებს უშუალოდ ხალხი წყვეტს (რეფერენდუმი, პლებისციტი, სახალხო კრება).

პირდაპირი დემოკრატიის ერთ-ერთი ძირითადი სახეა რეფერენდუმი. მისი დემოკრატიულობა იმაში მდგომარეობს, რომ ხალხი საყოველთაო კენჭისყრის გზით აცნობებს სახელმწიფოს თავის გადაწყვეტილებას ამა თუ იმ მნიშვნელოვან სახელმწიფო საკითხზე (ლათ. Referendum – „ის, რაც უნდა ეცნობოს“).

რეფერენდუმი. რეფერენდუმს საკმაოდ დიდი ისტორია აქვს. დღესაც შეინიშნება მისი გამოყენების სფეროს გაფართოება და მისი მნიშვნელობის ზრდის ტენდენცია. არსებობს ქვეყნები, სადაც ერისა და სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვანი საკითხები უპირატესად რეფერენდუმის ან პლებისციტის გზით წყდება (ამის მაგალითია შვეიცარიის კონფედერაცია, სადაც მხოლოდ საერთო-ეროვნულ დონეზე წელიწადში საშუალოდ 5–10 რეფერენდუმი ტარდება). ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა არ იცნობს რეფერენდუმს (ასეთია აშშ, სადაც რეფერენდუმი ფედერალურ დონეზე არ ჩატარებულა), თუმცა არსებობს ისეთი ქვეყნები, რომელთა კანონმდებლობა ითვალისწინებს რეფერენდუმსა თუ პლებისციტს, მაგრამ იგი იშვიათად ტარდება (მაგალითად, დიდი ბრიტანეთი).

არჩევნებისაგან განსხვავებით, რთული და მრავალფეროვანია რეფერენდუმის დანიშვნის პროცედურა. ზოგადად, საერთო-ეროვნული რეფერენდუმის დანიშვნის უფლებამოსილება აქვს სახელმწიფოს მეთაურს (საფრანგეთი, სლოვაკეთი, სომხეთი, ყირგიზეთი) ან პარლამენტს (ბულგარეთი, პოლონეთი, მაკედონია, ტაჯიკეთი, უნგრეთი, ყაზახეთი), ზოგიერთ შემთხვევაში კი – ორივეს (ალბანეთი, ხორვატია).

სახელმწიფოთა დიდ ნაწილში რეფერენდუმის დანიშვნის პროცედურაში ინიციატორის სახით აქტიურად არიან ჩართულნი არა მხოლოდ ამომრჩევლები, არამედ ფედერაციის სუბიექტები (შვეიცარია) ან ავტონომიური ფორმირებები (იტალია).

რეფერენდუმის დემოკრატიული პოტენციალის სრული გახსნა იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, როდესაც კენჭსაყრელი საკითხი გასაგებია საზოგადოებისთვის. ამ მიზნით რეფერენდუმის ჩატარებას წინ უსწრებს სააგიტაციო კამპანია, რომელშიც აქტიურად არიან ჩართული მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. იმავდროულად, განსაკუთრებულ მნიშვნე-

ლობას იძენს სარეფერენდუმო საკითხის ფორმულირება. პრაქტიკაში დამკვიდრებულია საკითხის ფორმულირების ორი ვარიანტი: პირველი ვარიანტია საკითხის მარტივი ფორმულა, რომელზედაც პოზიციის დადასტურება ხდება თანხმობის („დიახ“) ან უარყოფის („არა“) ფორმით; მეორე ვარიანტია საკითხის რთული ფორმულა, როდესაც საკითხზე პოზიციის დადასტურება ხდება ე.წ. სახალხო არჩევანის ფორმით, ანუ ამომრჩეველი სარეფერენდუმო საკითხთან დაკავშირებით შემოთავაზებული ალტერნატიული პასუხების ჯგუფიდან ირჩევს ერთ-ერთს. რეფერენდუმის შედეგების განსაზღვრისას, როგორც წესი, არჩევნებისთვის დამახასიათებელი ტექნოლოგია მეორდება. რაც შეეხება რეფერენდუმის განხილვის საგანს, ის არ შეიძლება იყოს განუსაზღვრელი. ამიტომ საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ რეფერენდუმის განხილვის საგანი არ შეიძლება უკავშირდებოდეს ამნისტიას, შეწყალებას და ზოგიერთ სხვა საკითხს.

პლებისციტად მეტწილად იწოდება მოსახლეობის საზოგადოებრივი აზრის გასარკვევად ჩატარებული გამოკითხვა იმ ტერიტორიის პოლიტიკური ბედის თაობაზე, რომელზედაც იგი ცხოვრობს (ლათ. plebiscitum – „ის, რაც თქვა ხალხმა“). პლებისციტის პროცედურული ორგანიზება რეფერენდუმისაგან არ განსხვავდება. ორივე შემთხვევაში მათ ასამოქმედებლად ქვეყანაში არსებული საარჩევნო სამართლის ნორმები და საარჩევნო სისტემა გამოიყენება.

რეფერენდუმის/პლებისციტის მომზადების, ჩატარებისა და შედეგების დადგენის წესი საქართველოში. რეფერენდუმისა და პლებისციტის მომზადების, ჩატარებისა და შედეგების დადგენის წესები რეგულირდება საქართველოს ორგანული კანონით „რეფერენდუმის შესახებ“ და საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“. რეფერენდუმი შეიძლება მოეწყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე, მათ შორის, საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს კანონებით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით გათვალისწინებული საკითხებისა და პრინციპების შესახებ.

რეფერენდუმი შეიძლება ასევე მოეწყოს საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის ახალი სახის შემოღების, გარდა აქციზისა, ან საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადის სახის მიხედვით არსებული განაკვეთის

ზედა ზღვრის გაზრდის მიზნით (ამ შემთხვევაში რეფერენდუმის დანიშვნის ინიცირების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს მთავრობას).

რეფერენდუმის მოწყობა არ შეიძლება: კანონის მისაღებად ან გასაუქმებლად; ამნისტიისა და შეწყალების გამო; საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა რატიფიცირებისა და დენონსირების შესახებ; ისეთ საკითხებზე, რომლებიც ზღუდავს ადამიანის ძირითად კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

რეფერენდუმი მზადდება და იმართება ღიად და საჯაროდ, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. რეფერენდუმი ეწყობა საყოველთაო, თანასწორი და ნების პირდაპირი გამოვლენის მიზნით, ფარული კენჭისყრით. მოქალაქეები რეფერენდუმში მონაწილეობენ უშუალოდ და პირადად. რეფერენდუმის ყოველ მონაწილეს აქვს ერთი ხმა. რეფერენდუმში მონაწილეობა თავისუფალია, მოქალაქეების ნება-სურვილის გამოვლინებისადმი კონტროლი დაუშვებელია.

რეფერენდუმის მოწყობის მატერიალური უზრუნველყოფა ხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე. ადგილობრივი მმართველობის ორგანოები უზრუნველყოფენ რეფერენდუმის მომზადებისა და მოწყობისათვის საჭირო შენობების, მოწყობილობების გამოყოფასა და მომზადებას.

რეფერენდუმის მომზადება და დანიშვნა. საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ საკითხებზე საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს მთავრობის ან არანაკლებ 200 000 ამომრჩევლის მოთხოვნით ნიშნავს რეფერენდუმს მისი ჩატარების მოთხოვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში. რეფერენდუმს ამზადებს და აწყობს ცესკო. რეფერენდუმი მზადდება და იმართება ქართულ ენაზე, ხოლო აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზურ ენაზე.

თუ რეფერენდუმის გამართვის ინიციატივა ამომრჩევლებს ეკუთვნით, იქმნება საინიციატივო ჯგუფი (საინიციატივო ჯგუფის სიაში მითითებული უნდა იყოს მისი თითოეული წევრის სახელი, გვარი და საცხოვრებელი ადგილი). სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებული საკითხი საინიციატივო ჯგუფმა მკაფიოდ და კონკრეტულად უნდა ჩამოაყალიბოს და სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებული საკითხის რეგისტრაციაში გატარების მიზნით, უნდა მიმართოს ცესკოს (სარეფერენდუმო საკითხის ფორმულირება უნდა დაზუსტდეს საინიციატივო ჯგუფთან შეთანხმებით).

ცესკო სარეფერენდუმოდ შემოთავაზებულ საკითხს და საინიციატივო ჯგუფის შემადგენლობას რეგისტრაციაში ატარებს მიმართვიდან ერთი თვის ვადაში და გასცემს მოწმობას საინიციატივო ჯგუფის რეგისტრაციის შესახებ (რეგისტრაციის მოწმობა). აღნიშნულ ინფორმაციას ცესკო აქვეყნებს თავის ოფიციალურ ვებგვერდზე. რეგისტრაციაში გატარებაზე უარის თქმა დასაშვებია, თუ დარღვეულია საარჩევნო კოდექსის მოთხოვნები⁴⁶.

რეგისტრაციის მოწმობის მიღების დღიდან საინიციატივო ჯგუფი იწყებს ხელმოწერების შეგროვებას. ხელმოწერები უნდა შეგროვდეს საინიციატივო ჯგუფთან შეთანხმებული და ცესკოს მიერ დადგენილი ნიმუშის ფურცლებზე. ყოველ ასეთ ფურცელზე ხელი უნდა მოაწეროს არაუმეტეს 50-მა მოქალაქემ, რომლებმაც თავად უნდა ჩაწერონ სახელი, გვარი, დაბადების წელი, პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ნომერი, მისამართი და ხელმოწერის თარიღი. ზემოაღნიშნული მონაცემებით შევსებულ ყოველ ფურცელს საკუთარი მისამართის მითითებით ხელს აწერს ხელმოწერების შეგროვებაზე პასუხისმგებელი პირი. მისი ხელმოწერა უნდა დამოწმდეს სანოტარო ბიუროში ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოში. შევსებული ხელმოწერების ფურცლების საფუძველზე საინიციატივო ჯგუფი ადგენს შეჯამებულ მონაცემებს ხელმოწერების შეგროვების შედეგების შესახებ და ხელმოწერების ფურცლებთან ერთად უგზავნის ცესკოს რეგისტრაციის მოწმობის მიღების დღიდან არაუგვიანეს 3 თვისა. რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნას ცესკო წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს მასალების შემოსვლიდან არა უგვიანეს 1 თვისა.

საქართველოს პრეზიდენტი რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნასთან დაკავშირებით იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას: რეფერენდუმის თარიღის დანიშვნის შესახებ ან რეფერენდუმის მოწყობის მოთხოვნაზე მოტივირებული უარის თქმის შესახებ. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება ქვეყნდება მის მიერ რეფერენდუმის მოწყობის თაობაზე მოთხოვნის/ცესკოდ დასკვნის მიღებიდან 30 დღის განმავლობაში (საქართველოს პრეზიდენტის აღნიშნული ბრძანებულება

⁴⁶ საინიციატივო ჯგუფს შეუძლია რეგისტრაციაში გატარებაზე უარის მიღებიდან 5 დღის ვადაში გაასაჩივროს იგი შესაბამის რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, რომელიც 5 დღის ვადაში განიხილავს საჩივარს და იღებს გადაწყვეტილებას, რომელიც შეიძლება გასაჩივრდეს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საჭიროებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც რეფერენდუმი ინიშნება საქართველოს მთავრობის მოთხოვნით).

რეფერენდუმის გამართვის შესახებ ბრძანებულებაში მოცემული უნდა იყოს მისი მოწყობის თარიღი და სარეფერენდუმოდ გამოტანილი საკითხის ზუსტი ფორმულირება. ეს ბრძანებულება მოსახლეობას ეცნობება ოფიციალური პრესითა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით, ბრძანებულების გამოცემიდან არაუგვიანეს 3 დღისა.

რეფერენდუმის თარიღის დანიშვნის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების გამოქვეყნებიდან 7 დღის ვადაში საქართველოს მთავრობა იღებს დადგენილებას რეფერენდუმის მოწყობის უზრუნველყოფის შესახებ, რომლითაც განისაზღვრება დაფინანსებისა და რეფერენდუმის მოწყობასთან დაკავშირებული სხვა საკითხები.

რეფერენდუმი იმართება არა უადრეს 2 თვისა და არაუგვიანეს 6 თვისა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ რეფერენდუმის მოწყობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დღიდან. გამონაკლის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტს შეუძლია დაადგინოს რეფერენდუმის გამართვის სხვა ვადა.

რეფერენდუმის მოწყობის შესახებ გადაწყვეტილება შეიძლება გამოითხოვოს საქართველოს პარლამენტმა, საქართველოს მთავრობამ, საინიციატივო ჯგუფმა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე.

რეფერენდუმის გამართვა არ შეიძლება:

- საქართველოზე შეიარაღებული თავდასხმის შემთხვევაში;
- ქვეყნის საომარ მდგომარეობაში ყოფნისას;
- მასობრივი არეულობის, სამხედრო გადატრიალების, შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფების და ეპიდემიების დროს ან სხვა შემთხვევებში, როდესაც სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს არ აქვთ კონსტიტუციური უფლებამოსილებების ნორმალურად განხორციელების შესაძლებლობა.

რეფერენდუმის მოწყობის წესი. რეფერენდუმის მომზადებასა და გამართვას უზრუნველყოფენ: ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისია, საოლქო სარეფერენდუმო კომისიები, საუბნო სარეფერენდუმო კომისიები.

ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისიისა და საოლქო სარეფერენდუმო კომისიების მოვალეობების შესრულება ეკისრებათ შესაბამისად საქართველოს ცენტრალურ და საოლქო საარჩევნო კომისიებს. საუბნო სარეფერენდუმო კომისიები იქმნება საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ შესაბამისად, საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნისათვის დადგენილი წესით (თუ რეფერენდუმის გამართვის დღე ემთხვევა საერთო არჩევნების ჩატარების დღეს, საუბნო სარეფერენდუმო კომისიების ფუნქციები ეკისრებათ ამ არჩევნებისათვის შექმნილ საუბნო საარჩევნო კომისიებს). სარეფერენდუმო კომისიები მუშაობას წყვეტენ რეფერენდუმის შედეგების ოფიციალურად გამოცხადებისთანავე.

თუ რეფერენდუმი დანიშნულია ამომრჩეველთა მოთხოვნის საფუძველზე, საინიციატივო ჯგუფს უფლება აქვს დანიშნოს მეთვალყურე ყველა ან რომელიმე რგოლის საარჩევნო კომისიაში. კანონით დადგენილი წესით რეგისტრირებულ პოლიტიკურ პარტიას და საზოგადოებრივ გაერთიანებას უფლება აქვს დანიშნოს ერთი მეთვალყურე ყველა ან რომელიმე რგოლის სარეფერენდუმო კომისიაში.

ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისია რეფერენდუმის მოწყობამდე 40 დღით ადრე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით (პრესა, ტელევიზია, რადიო) აქვეყნებს იმ საოლქო სარეფერენდუმო კომისიების სიას, რომლებსაც დაევალათ შესაბამის ტერიტორიებზე უხელმძღვანელონ რეფერენდუმის მომზადებასა და გამართვას, ხოლო საოლქო საარჩევნო კომისიები რეფერენდუმის გამართვამდე ერთი თვით ადრე ადგილობრივ პრესაში აქვეყნებენ შესაბამის ტერიტორიაზე შექმნილ სარეფერენდუმო უბნების სიას საზღვრების, კომისიების ადგილსამყოფლისა და კენჭისყრის ადგილების მითითებით. საოლქო საარჩევნო კომისიები აუცილებლობის შემთხვევაში ცვლიან საზღვრებს სარეფერენდუმო უბნებს შორის ან ქმნიან ახალ უბნებს და საუბნო სარეფერენდუმო კომისიებს.

რეფერენდუმის მოსაწყობად გამოიყენება საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ მოთხოვნათა შესაბამისად შექმნილი ამომრჩეველთა ერთიანი სია. საუბნო საარჩევნო კომისიებს მოქალაქეთა სიები საჯარო გაცნობისათვის გამოაქვთ რეფერენდუმის გამართვამდე 10 დღით ადრე.

ცენტრალური საარჩევნო კომისია ადგენს სარეფერენდუმო ბიულეტენების ფორმას, უზრუნველყოფს საჭირო რაოდენობით მათ დამზადებას და

კენჭისყრამდე არა უგვიანეს მე-2 დღისა საოლქო საარჩევნო კომისიებს გადასცემს სარეფერენდუმო ბიულეტენებს. თავის მხრივ, საოლქო საარჩევნო კომისია ბიულეტენებს კენჭისყრის დაწყებამდე არა უგვიანეს 12 საათისა გადასცემს საუბნო საარჩევნო კომისიებს. შესაბამისი კომისიები-სათვის ბიულეტენების გადაცემის შესახებ მიღება-ჩაბარების აქტი დგება 2 ცალად საარჩევნო კანონმდებლობით დადგენილი წესით. სარეფერენდუმო ბიულეტენი და ოქმები საჭიროების შემთხვევაში იბეჭდება ადგილობრივი მოსახლეობისათვის გასაგებ სხვა ენაზედაც. სარეფერენდუმო ბიულეტენში აღნიშნული უნდა იყოს მოქალაქეებისადმი მიმართული კითხვა სარეფერენდუმოდ გამოტანილ საკითხთან დაკავშირებით და ამ კითხვაზე პასუხის შესაძლო ვარიანტები: "დიახ" - "არა". რეფერენდუმის დღეს კენჭისყრა წარმოებს 8 საათიდან 20 საათამდე.

რეფერენდუმის შედეგების შეჯამება და გადაწყვეტილების ძალაში შესვლა. კენჭისყრის შედეგების დათვლა ხდება საარჩევნო უბნების მიხედვით საუბნო საარჩევნო კომისიის მიერ. საოლქო საარჩევნო კომისიები თავიანთ სხდომებზე ადგენენ რეფერენდუმის შედეგებს საუბნო საარჩევნო კომისიებიდან მიღებული ოქმების საფუძველზე, რის შესახებაც საოლქო საარჩევნო კომისიები ადგენენ ოქმს. ცენტრალური საარჩევნო კომისია თავის სხდომაზე საოლქო საარჩევნო კომისიებიდან მიღებული ოქმების საფუძველზე ადგენს რეფერენდუმის შედეგებს.

სარეფერენდუმო საკითხი დადებითად გადაწყვეტილად ჩაითვლება, თუ მას ხმა მისცა რეფერენდუმში მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა. რეფერენდუმში მონაწილეთა ხმების რაოდენობაში არ ჩაითვლება ბათილად ცნობილი ბიულეტენებით გათვალისწინებული ხმების რაოდენობა. რეფერენდუმის დანიშნვიდან რეფერენდუმის შედეგების გამოქვეყნებამდე დაუშვებელია სარეფერენდუმო საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება. რეფერენდუმის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება ძალაში შედის მისი გამოქვეყნების დღიდან, რეფერენდუმის შედეგებს აქვს პირდაპირი მოქმედების ძალა, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქართველოს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლება ვალდებულია, რეფერენდუმის შედეგებიდან გამომდინარე, 1 თვეში შესაბამისობაში მოიყვანოს საქართველოს კანონმდებლობა და სხვა აქტები. რეფერენდუმის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლა ან გაუქმება შეიძლება მხოლოდ რეფერენდუმით. რეფერენდუმის შედეგების ბათილად ცნობის უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონით დადგენილი წესით.

პლებისციტის დანიშვნა და მისი ჩატარების წესი. პლებისციტი არის კენჭისყრით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად.

პლებისციტს ნიშნავს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი. პლებისციტის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა. პლებისციტის მომზადებას, ჩატარებას და მისი შედეგების დადგენას უზრუნველყოფს საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია საქართველოს ორგანული კანონით „რეფერენდუმის შესახებ“ და საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ დადგენილი წესების შესაბამისად.

პრეზიდენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკის პრეზიდენტი. ბრაზილია ე.წ. სუპერსაპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. მის პრეზიდენტს უაღრესად ფართო უფლებამოსილებები აქვს.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტი აირჩევა 4 წლის ვადით, პირდაპირი არჩევნებით. ამასთანავე, ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ. არჩევნები ტარდება პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის წინა წლის ოქტომბრის პირველ კვირა დღეს (პირველი ტური), ხოლო საჭიროების შემთხვევაში – ოქტომბრის ბოლო კვირა დღეს (მეორე ტური). არჩეულად ითვლება პოლიტიკური პარტიის მიერ წარდგენილი ის კანდიდატი, რომელმაც მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ბათილი და შეუვსებელი ბიულეტენების გარეშე.

არჩევნების მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, არჩევნების შედეგების გამოცხადებიდან არაუგვიანეს მე-20 დღისა ტარდება მეორე ტური. მასში მონაწილეობენ ის კანდიდატები, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვეს. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ მეორე ტურის ჩატარებისას კანდიდატი გარდაიცვალა, მოხსნა საკუთარი კანდიდატურა ან სამართლებრივი წინააღმდეგობები წარმოიქმნა, მეორე ტურში მონაწილეობენ ის კანდიდატები, რომლებმაც დარჩენილ კანდიდატთა შორის ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ რამდენიმე კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, მეორე ტურში მონაწილეობს მათ შორის უხუცესი.

პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ათვლა იწყება არჩევნების მომდევნო წლის 1 იანვარს.

პრეზიდენტის არჩევა გულისხმობს მასთან ერთად დარეგისტრირებული ვიცე-პრეზიდენტის არჩევას. ამდენად, თუ პრეზიდენტს ვადაზე ადრე შეუწყდა უფლებამოსილება, პრეზიდენტის ადგილს ვიცე-პრეზიდენტი

იკავებს, რაც გამორიცხავს ე.წ. შუალედური არჩევნების დანიშვნის აუცილებლობას.

ე.წ. შუალედური არჩევნები ინიშნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პრეზიდენტსა და ვიცე-პრეზიდენტს ერთდროულად შეუწყდათ უფლებამოსილება. არჩევნები ტარდება ბოლო ვაკანსიის წარმოშობიდან 90 დღის ვადაში. არჩეული პრეზიდენტი ასრულებს წინამორბედის უფლებამოსილების ვადას.

ლიტვის რესპუბლიკა

ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. ის წარმოადგენს ლიტვის რესპუბლიკას და ასრულებს პრეზიდენტისათვის კონსტიტუციითა და კანონებით განსაზღვრულ ყველა ვალდებულებას.

პრეზიდენტი არ არის აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელი, რაც, ზოგადად, საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელის ნიშან-თვისებაა, მაგრამ მას საკმაოდ ფართო უფლებამოსილებები აქვს და იგი აქტიურად მონაწილეობს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. განსაკუთრებით ფართოა პრეზიდენტის უფლებამოსილება აღმასრულებელი ხელისუფლების – მთავრობის ჩამოყალიბების პროცესში. მას ფართო უფლებამოსილება ენიჭება საგარეო პოლიტიკის სფეროშიც, ვინაიდან პრეზიდენტი წყვეტს საგარეო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს და მთავრობასთან ერთად ახორციელებს საგარეო პოლიტიკას.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს დაბადებით ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 40 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი) და რომელიც ლიტვაში ცხოვრობს უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში (ბინადრობის ცენზი) და შეიძლება არჩეულ იქნეს სეიმის (საკანონმდებლო ხელისუფლება) წევრად.

პრეზიდენტს ირჩევენ ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქეები 5 წლის ვადით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

პრეზიდენტობის კანდიდატი უნდა აკმაყოფილებდეს ზემოაღნიშნულ მოთხოვნებს და მან უნდა წარადგინოს არანაკლებ 20 ათასი ამომრჩევლის

ხელმოწერები. პრეზიდენტის თანამდებობაზე ასარჩევ კანდიდატთა რაოდენობა შეზღუდული არ არის.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 2 თვით ადრე, ბოლო კვირა დღეს.

პრეზიდენტის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტს. ამასთან, არჩევნები ჩატარებულად ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ მასში მონაწილეობას მიიღებს ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ ნახევრისა.

არჩევნების მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ორი კვირის შემდეგ ტარდება მეორე ტური საუკეთესო შედეგის მქონე ორ კანდიდატს შორის. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს.

განმეორებითი არჩევნები. თუ პირველ ტურში მონაწილეობა მიიღო ორმა კანდიდატმა და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ტარდება განმეორებითი არჩევნები.

პრეზიდენტის ფიცი. არჩეული პრეზიდენტი ხალხის წინაშე დებს ფიცს, რომ იქნება ლიტვის რესპუბლიკისა და კონსტიტუციის ერთგული, კეთილსინდისიერად შეასრულებს თავის მოვალეობებს და ყველას მიმართ ერთნაირად სამართლიანი იქნება.

პრეზიდენტის თანამდებობიდან ვადამდე გადაყენება შეიძლება მხოლოდ კონსტიტუციის ან ფიცის უხეში დარღვევის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხს წყვეტს სეიმი იმპიჩმენტის პროცედურით.

სომხეთის რესპუბლიკა

სომხეთის რესპუბლიკის სახელმწიფოს მეთაურია რესპუბლიკის პრეზიდენტი. იგი უზრუნველყოფს კონსტიტუციის დაცვას, საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა ნორმალურ ფუნქციონირებას.

პასიური საარჩევნო უფლება. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 35 წლის ასაკს მიღწეული სომხეთის მოქალაქე (რომელიც უკანასკნელი 10 წლის

მანძილზე არის სომხეთის მოქალაქე), რომელიც მუდმივად ცხოვრობს რესპუბლიკაში და ფლობს საარჩევნო უფლებას.

მორიგი არჩევნები. პრეზიდენტი აირჩევა სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეთა მიერ 5 წლის ვადით. პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 50 დღით ადრე. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ხმათა უმეტესობას მიიღებს. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, კენჭისყრიდან მე-14 დღეს ტარდება მეორე ტური, რომელშიც მონაწილეობს საუკეთესო შედეგის მქონე ორი კანდიდატი. მეორე ტურში არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება არჩეულ იქნეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

ხელახალი არჩევნები. თუ რესპუბლიკის პრეზიდენტი ვერ აირჩა, ინიშნება ხელახალი არჩევნები, ხოლო კენჭისყრა ტარდება ხელახალი არჩევნების დანიშნიდან მე-40 დღეს.

რიგგარეშე არჩევნები. რესპუბლიკის პრეზიდენტის გადადგომის, გარდაცვალების, უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობის შემთხვევაში ან მისი თანამდებობიდან გადაყენებისას ვაკანსიის გამოცხადებიდან მე-40 დღეს ტარდება რესპუბლიკის პრეზიდენტის რიგგარეშე არჩევნები.

რესპუბლიკის პრეზიდენტი თანამდებობას იკავებს კანონით დადგენილი წესით ეროვნული კრების სპეციალურ სხდომაზე ფიცის დადებით.

ლატვია

ლატვია საპარლამენტო რესპუბლიკაა. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. მას ირჩევს პარლამენტი (სეიმი) ფარული კენჭისყრით, არანაკლებ 51 წევრის ხმათა უმრავლესობით, 4 წლის ვადით. პრეზიდენტი წარმოადგენს ქვეყანას საერთაშორისო ურთიერთობებში, არის ლატვიის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი.

არ შეიძლება ერთსა და იმავე პირს ეკავოს პრეზიდენტის თანამდებობა ზედიზედ 8 წელზე მეტი ხნით.

პრეზიდენტის უფლებამოსილება. პრეზიდენტს აქვს საკანონმდებლო ინიციატივის, შეწყალების, აგრეთვე სეიმის დათხოვნის უფლება, თუმცა სეიმის დათხოვნის შემდეგ ტარდება რეფერენდუმი და, თუ

რეფერენდუმში მონაწილეთა ნახევარზე მეტი მისი დათხოვნის წინააღმდეგია, მაშინ პრეზიდენტი თანამდებობიდან გადაყენებულად ითვლება და სეიმი მისი უფლებამოსილების ვადით ირჩევს ახალ პრეზიდენტს. პრეზიდენტს დამოუკიდებლად არ აქვს ვეტოს უფლება (ინიციატივა სეიმის თავმჯდომარისგან უნდა მომდინარეობდეს).

პრეზიდენტის ყველა აქტს იმავდროულად ხელს აწერს პრემიერ-მინისტრი ან შესაბამისი მინისტრი, რომელსაც ეკისრება პასუხისმგებლობა.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული, ლატვიის მოქალაქის ყველა უფლებით აღჭურვილი პირი (პრეზიდენტად არ შეიძლება აირჩეს ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირი). პრეზიდენტის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან (მათ შორის, სეიმის წევრობასთან).

პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენების - იმპიჩმენტის აღძვრის უფლება აქვს სეიმის წევრთა არანაკლებ ნახევარს, ხოლო გადაწყვეტილება მიიღება სეიმის სრული შემადგენლობის არანაკლებ 2/3-ით. სეიმის წევრთა იმავე რაოდენობის თანხმობით პრეზიდენტი შეიძლება სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნეს მიცემული.

პრეზიდენტის გადადგომის, გარდაცვალების ან თანამდებობიდან გადაყენების შემთხვევაში მის მოვალეობას ასრულებს სეიმის თავმჯდომარე.

პოლონეთის რესპუბლიკა

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის პოლონეთის რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენელი და სახელმწიფო ხელისუფლების ურღვევობის გარანტი. იგი ხელს უწყობს კონსტიტუციის დაცვას, დგას ქვეყნის სუვერენიტეტისა და უსაფრთხოების დაცვის, აგრეთვე მისი ტერიტორიის ურღვევობისა და განუყოფლობის სადარაჯოზე.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტს ირჩევს ხალხი საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი არჩევნების გზით, ფარული კენჭისყრით, 5 წლის ვადით. პრეზიდენტის არჩევნებს ნიშნავს სეიმის მარშალი (თავმჯდომარე) მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არანაკლებ 100 და არაუმეტეს 75 დღისა, ხოლო პრეზიდენტის თანამდებობიდან გათავისუფლების შემთხვევაში – მისი თანამდებობიდან გათავისუფლების

დღიდან არაუმეტეს 14 დღისა, არასამუშაო დღეს, არჩევნების დანიშვნის დღიდან 60 დღის ვადაში.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 35 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი) და რომელიც სრულად სარგებლობს სეიმის (საკანონმდებლო ხელისუფლება) არჩევნებში საარჩევნო უფლებით. კანდიდატის წამოყენების უფლება აქვს სეიმის არჩევნებში აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე არანაკლებ 100 000 მოქალაქეს.

არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ნამდვილი ხმების არანაკლებ ნახევარს მიიღებს (50%+1 ხმა). თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, პირველი კენჭისყრიდან მე-14 დღეს ტარდება **მეორე ტური**.

მეორე ტურში მონაწილეობს ის ორ კანდიდატი, რომელმაც პირველ ტურში ყველაზე მეტი ხმა მიიღო. თუ ამ ორი კანდიდატიდან ერთ-ერთმა უარი თქვა კენჭისყრაზე, დაკარგა საარჩევნო უფლება ან გარდაიცვალა, მის ადგილს დაიკავებს პირველ ტურში მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატი. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს.

პრეზიდენტის არჩევნების ნამდვილობას ამტკიცებს უზენაესი სასამართლო. ამომრჩეველს უფლება აქვს, პრეზიდენტის არჩევნების ნამდვილობის წინააღმდეგ საჩივრით მიმართოს უზენაეს სასამართლოს. პრეზიდენტის არჩევნების ბათილად ცნობის შემთხვევაში პრეზიდენტის თანამდებობიდან გათავისუფლების შედეგ დადგენილ ვადებში (იხ. ზემოთ) ტარდება ხელახალი არჩევნები.

პრეზიდენტის ფიცი. პრეზიდენტი თანამდებობას იკავებს ფიცის დადებით: „ვიკავებ რა ერის ნებით პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტის თანამდებობას, საზეიმოდ ვფიცავ, რომ დავიცავ კონსტიტუციის დებულებებს, ურყევად დავიცავ ერის პატივს, სახელმწიფოს დამოუკიდებლობასა და უსაფრთხოებას, ხოლო მამულისა და მოქალაქეთა კეთილდღეობა ჩემთვის ყოველთვის უზენაესი ვალდებულება იქნება“.

ჩეხეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა.

პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური. მას ირჩევს პარლამენტი პალატების ერთობლივ სხდომაზე, 5 წლის ვადით. პრეზიდენტობის კანდიდატის წარდგენის უფლება აქვს არანაკლებ 10 დეპუტატს და არანაკლებ 10 სენატორს. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელსაც მხარი დაუჭირა დეპუტატთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტმა და სენატორთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტმა. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, საუკეთესო შედეგის მქონე 2 კანდიდატს შორის იმართება მეორე ტური, ხოლო თუ საჭირო გახდება, იმართება მესამე ტური. არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელსაც ხმა მისცა დამსწრე დეპუტატთა და სენატორთა ნახევარზე მეტმა.

თუ პრეზიდენტი ვერც მესამე ტურში აირჩა, ტარდება ხელახალი არჩევნები. პრეზიდენტი ფიცს დებს პალატების ერთობლივ სხდომაზე.

პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქე. დაბადებით ჩეხეთის მოქალაქეობა სავალდებულო არ არის. არ შეიძლება ერთი და იმავე პირის პრეზიდენტის თანამდებობაზე ზედიზედ 2-ზე მეტჯერ არჩევა.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება მოქმედი პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 30 დღეში. პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისას ახალი პრეზიდენტის არჩევნები იმართება 30 დღეში.

პრეზიდენტის უფლებამოსილება. პრეზიდენტი არის ჩეხეთის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი. იგი ნიშნავს არჩევნებს, წყვეტს დეპუტატთა პალატის დათხოვნასთან დაკავშირებულ საკითხებს. პრეზიდენტს შეუძლია დანიშნოს და გაათავისუფლოს მთავრობის წევრები, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეები და ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრები.

პრეზიდენტი ფართო იმუნიტეტით სარგებლობს – არ შეიძლება მისი დაკავება, სისხლის-სამართლებრივი დევნა, აგრეთვე გადაცდომის ან სხვა ადმინისტრაციული სამართალ-დარღვევისთვის დევნა.

ამერიკის შეერთებული შტატები

აშშ საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. პრეზიდენტის რეზიდენცია მდებარეობს ვაშინგტონში (თეთრი სახლი).

პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაური. იგი აირჩევა 4 წლის ვადით, არაპირდაპირი არჩევნებით. პრეზიდენტი არის აშშ-ის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი თანამდებობის პირი (მთავარსარდალი).

პასიური საარჩევნო უფლება. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 35 წლის ასაკს მიღწეული, დაბადებით (და არა ნატურალიზაციით) აშშ-ის მოქალაქე, რომელსაც აშშ-ში მუდმივად უცხოვრია არანაკლებ 14 წლის განმავლობაში. ერთი და იგივე პირი პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს მხოლოდ ორჯერ. პრეზიდენტობის კანდიდატი სახელდება ეროვნულ პარტიულ ყრილობაზე (იმავე დროს შეირჩევა ვიცე-პრეზიდენტობის კანდიდატი).

პირველადი არჩევნები, ანუ **პრაიმერიზი**, ტარდება 36 შტატში, კოლუმბიის ფედერალურ ოლქსა და პუერტო-რიკოში.

პრეზიდენტის საარჩევნო კოლეგიის ასარჩევად შტატები კოლუმბიის ფედერალურ ოლქთან ერთად მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქებია. პრეზიდენტს (ვიცე-პრეზიდენტს) ხმა უნდა მისცეს კვალიფიციურმა უმრავლესობამ. არჩევნები ჩატარებულად ითვლება ნებისმიერი რაოდენობის ამომრჩევლის მონაწილეობისას და ხმათა დადგენილი ნორმაც აქედან ითვლება.

პრეზიდენტის არჩევნები ტარდება არაპირდაპირი საარჩევნო სისტემით. ამომრჩევლები ხმას აძლევენ დელეგატებს (პრეზიდენტის ამომრჩევლებს) შტატებში. მთელ ქვეყანაში აირჩევა 538 დელეგატი. ყოველი შტატიდან აირჩევა იმდენი დელეგატი, რამდენი წარმომადგენელიც ჰყავს ამ შტატს კონგრესში (კოლუმბიის ფედერალურ ოლქში ასეთი პირი სამია). შემდეგ ეს დელეგატები ხმას აძლევენ პრეზიდენტობის კანდიდატს. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც დელეგატების ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ანუ 270 ან მეტი ხმა, მიიღო.

იმ შემთხვევაში, თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, საუკეთესო შედეგის მქონე სამი კანდიდატიდან წარმომადგენელთა პალატა ერთ-ერთს (პარლამენტი –

კონგრესი: სენატი და წარმომადგენელთა პალატა) ირჩევს პრეზიდენტად (ამ შემთხვევაში თითოეული შტატის დეპუტაციას აქვს ერთი ხმა), ხოლო სენატი – ვიცე-პრეზიდენტად.

პრეზიდენტის არჩევნების ჩატარების ვადა კონსტიტუციაში პირდაპირ არ არის მითითებული. არჩევნები რეგულარულად ტარდება.

პრეზიდენტის ფიცი. ახალი პრეზიდენტის არჩევის შემთხვევაში უფლებამოსილების გადასვლისათვის ძველიდან ახალზე საჭიროა 3 თვის ვადა, ანუ ნოემბერში არჩეული პრეზიდენტი ფიცს დებს იანვარში.

პრეზიდენტის უფლებამოსილების სრულად განხორციელებას კონგრესში უმრავლესობის არსებობა განაპირობებს.

პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენება. კონგრესს უფლება აქვს, თანამდებობიდან გადააყენოს პრეზიდენტი იმპიჩმენტის წესით, სახელმწიფოს ღალატისთვის, მექრთამეობისთვის და სხვა მნიშვნელოვანი დანაშაულისთვის. პრეზიდენტის ბრალეულობის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება დამსწრე სენატორთა 2/3-ის თანხმობით. პრეზიდენტის თანამდებობიდან გადაყენება ერთადერთი სანქციაა.

გადადგომის, გარდაცვალების ან უფლებამოსილების შესრულების შეუძლებლობის სხვა შემთხვევაში პრეზიდენტს ვიცე-პრეზიდენტი ენაცვლება.

იტალიის რესპუბლიკა

იტალიის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური და ერის ერთიანობის სიმბოლო. ის ასრულებს ბევრ ისეთ მოვალეობას, რომლებიც წინათ მეფეს ჰქონდა დაკისრებული. პრეზიდენტი ხელისუფლების სამი შტოს დამაკავშირებელია: აირჩევა კანონმდებლების მიერ, ნიშნავს აღმასრულებელ ხელისუფლებას და მეთაურობს სასამართლო სისტემას. პრეზიდენტი იტალიის შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალიცაა.

პრეზიდენტის რეზიდენცია მდებარეობს რომში (კვირინალის სასახლე). გადადგომის შემდეგ პრეზიდენტი იღებს მუდმივი სენატორის თანამდებობას.

პრეზიდენტის არჩევნები. პრეზიდენტად შეიძლება აირჩეს 50 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე, რომელიც სარგებლობს სამოქალაქო და

პოლიტიკური უფლებებით. პრეზიდენტის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან.

პრეზიდენტს ირჩევს პარლამენტისა და რეგიონების დელეგატთა ერთობლივი სხდომა (სესია) (თითოეულ რეგიონს ჰყავს სამი წარმომადგენელი, გამონაკლისია ვალე დ'აოსტა, რომელსაც მხოლოდ ერთი წარმომადგენელი ჰყავს). პრეზიდენტის არჩევა ხდება ფარული კენჭისყრით კრების წევრთა 2/3-ს უმრავლესობით. პირველივე კენჭისყრით იტალიის რესპუბლიკის მხოლოდ ორი პრეზიდენტი იქნა არჩეული, ესენი იყვნენ ფრანჩესკო კოსიგა და კარლო აძელიო ჩამპი. არცერთი პრეზიდენტი ზედიზედ ორჯერ არ არჩეულა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კანონით აკრძალული არ არის.

პრეზიდენტი 7 წლით აირჩევა. ამ ვადის გასვლამდე 30 დღით ადრე დეპუტატთა პალატის თავმჯდომარე იწვევს პარლამენტისა და რეგიონების დელეგატებს ერთობლივ სხდომაზე (სესია) ახალი პრეზიდენტის ასარჩევად.

რიგგარეშე არჩევნები. პრეზიდენტის მუდმივი ქმედუნარობის, გარდაცვალების ან გადადგომის შემთხვევაში დეპუტატთა პალატის თავმჯდომარე 15 დღის ვადაში ნიშნავს ახალი პრეზიდენტის არჩევნებს.

პარლამენტის არჩევნები – პრაქტიკული მაგალითები

ბრაზილიის ფედერაციული რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. საკანონმდებლო ხელისუფლებას ახორციელებს ეროვნული კონგრესი, რომელიც შედგება დეპუტატთა პალატისა და ფედერალური სენატისაგან.

დეპუტატთა პალატა შედგება ხალხის წარმომადგენლებისაგან, რომლებიც აირჩევიან თითოეულ შტატში, ტერიტორიაზე და ფედერალურ ოლქში პროპორციული საარჩევნო სისტემით.

დეპუტატთა რაოდენობა, ისევე როგორც შტატებისა და ფედერალური ოლქის წარმომადგენლობა განისაზღვრება დამატებითი კანონით, მოსახლეობის რაოდენობის გათვალისწინებით, ამასთან ფედერაციის არცერთ ერთეულს არ უნდა ჰყავდეს 8-ზე ნაკლები და 70-ზე მეტი წარმომადგენელი (2007 წლის მონაცემებით დეპუტატთა პალატის შემადგენლობაში იყო 513 წევრი).

ფედერაციული სენატი აირჩევა შტატისა და ფედერალური ოლქის წარმომადგენლებისგან ხმათა უმრავლესობით. ყოველი შტატი და ფედერალური ოლქი ირჩევს 3-3 სენატორს 8 წლის ვადით. ყოველი სენატორი აირჩევა 2 შემცვლელით. თითოეული შტატის წარმომადგენელთა განახლება ხორციელდება მორიგეობით ყოველ ოთხ წელიწადში 1/3-ით და 2/3-ით.

პასიური საარჩევნო უფლება. დეპუტატად/სენატორად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე ბრაზილის მოქალაქე (21 წლის ასაკიდან, ხოლო სენატორად - საარჩევნო უფლების მქონე ბრაზილის მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან), რომელიც ცხოვრობს შესაბამის ოლქში, რეგისტრირებულია ამომრჩეველთა სიაში და არის რომელიმე პარტიის წევრი. ამასთან, არ შეიძლება დეპუტატად არჩეულ იქნეს წერა-კითხვის უცოდინარი და საარჩევნო სიაში არ მყოფი პირი. დეპუტატები და სენატორები სარგებლობენ ხელშეუხებლობით.

ლიტვის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. ლიტვის რესპუბლიკის პარლამენტი ერთპალატიანია (სეიმი). 141 დეპუტატიდან 71 აირჩევა ერთმანდატიანი ოლქებიდან, მაჟორიტარული სისტემით, 70 კი – პროპორციული სიით, 5%-იანი ბარიერის გადალახვის შედეგად.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. სეიმის წევრები – ხალხის წარმომადგენლები – აირჩევიან საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, 4 წლის ვადით.

სეიმის წევრად შეიძლება აირჩეს ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელიც ფიცით ან სხვა ვალდებულებით არ არის დაკავშირებული უცხო სახელმწიფოსთან, არის 25 წლის (ასაკობრივი ცენზი) და მუდმივად ცხოვრობს ლიტვაში (ბინადრობის ცენზი).

სეიმის წევრად არ შეიძლება აირჩეს პირი, რომელსაც არა აქვს მოხდილი სასამართლოს მიერ დანიშნული სასჯელი, აგრეთვე სასამართლოს მიერ ქმედუწაროდ აღიარებული პირი.

სეიმის მორიგი არჩევნები ტარდება სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის წლის ოქტომბრის მეორე კვირა დღეს.

სეიმის ვადამდელი არჩევნები შეიძლება ჩატარდეს სეიმის წევრების არანაკლებ 3/5-ის ხმათა უმრავლესობით მიღებული დადგენილების საფუძველზე.

სეიმის ვადამდელი არჩევნები შეიძლება რესპუბლიკის პრეზიდენტმაც გამოაცხადოს:

1. თუ მთავრობის ახალი პროგრამის წარდგენიდან 30 დღის განმავლობაში სეიმი არ დაამტკიცებს მთავრობის პროგრამას ან 60 დღის განმავლობაში ორჯერ იტყვის უარს მისი დამტკიცების თაობაზე;
2. მთავრობის წინადადებით, თუ სეიმი უშუალოდ უცხადებს მთავრობას უნდობლობას.

ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტს არ უშეძლია გამოაცხადებს სეიმის ვადამდელ არჩევნებს, თუ პრეზიდენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე 6 თვეა დარჩენილი, აგრეთვე თუ სეიმის ვადამდელი არჩევნებიდან არ გასულა 6 თვე.

სეიმის ვადამდელი არჩევნების შესახებ სეიმის დადგენილებაში ან ლიტვის რესპუბლიკის პრეზიდენტის განკარგულებაში მიეთითება ხელახალი არჩევნების დღე. სეიმის ხელახალი არჩევნები ტარდება არჩევნების დანიშვნის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან არაუგვიანეს 3 თვისა.

სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადა იწყება ახალარჩეული სეიმის პირველი სხდომის დღიდან. ამ სხდომის გახსნისას იწურება წინა მოწვევის სეიმის წევრთა უფლებამოსილების ვადა.

სეიმის არჩეული წევრი ხალხის წარმომადგენლის ყველა უფლებას მხოლოდ სეიმში ლიტვის რესპუბლიკისადმი ერთგულების ფიცის დადების შემდეგ იძენს. სეიმის წევრი, რომელმაც არ დადო ფიცი კანონის შესაბამისად ან ფიცი პირობითად დადო, კარგავს სეიმის წევრის მანდატს. ამასთან დაკავშირებით სეიმი იღებს დადგენილებას.

სეიმის წევრი თავისი მოვალეობების შესრულების დროს ხელმძღვანელობს ლიტვის რესპუბლიკის კონსტიტუციით, სახელმწიფო ინტერესებით, საკუთარი სინდისით და დაუშვებელია მისი მანდატით შეზღუდვა.

სომხეთის რესპუბლიკა

სომხეთი შერეული მმართველობის რესპუბლიკაა.

პარლამენტი (ეროვნული კრება) ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. იგი 131 დეპუტატისაგან შედგება, რომელთაგან 41 აირჩევა მაჟორიტარული წესით, ხოლო - 90 პარტიული სიით. ეროვნული კრება აირჩევა 5 წლის ვადით. ეროვნული კრების მორიგი არჩევნები ტარდება მისი უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე არაუადრეს 40 და არაუგვიანეს 30 დღისა, რიგგარეშე არჩევნები კი - ეროვნული კრების დათხოვნიდან არაუადრეს 30 და არაუგვიანეს 40 დღისა. ეროვნული კრების არჩევნებს ნიშნავს სომხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი. ახალარჩეული ეროვნული კრების პირველი სესია მოიწვევა დეპუტატთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 2/3-ის არჩევიდან მეხუთე შაბათს. დეპუტატი სარგებლობს ფართო იმუნიტეტით. ეროვნული კრების სხდომა ღიაა.

საარჩევნო უფლება. დეპუტატად შეიძლება აირჩეს 25 წლის ასაკს მიღწეული სომხეთის მოქალაქე, (რომელიც უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეა), რომელიც უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში მუდმივად ცხოვრობს სომხეთში და სარგებლობს საარჩევნო უფლებით. იგი არ შეიძლება ეწეოდეს სხვა ანაზღაურებად საქმიანობას.

უფლებამოსილების შეწყვეტა. დეპუტატი თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს მუდმივ საფუძველზე. ეს უფლებამოსილება წყდება ეროვნული კრების უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის, ეროვნული კრების დათხოვნის, სომხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეობის დაკარგვის, ქმედუწაროდ აღიარების, თავისუფლების აღკვეთის მისჯის და სხვა შემთხვევებში.

ლატვია

ლატვია საპარლამენტო რესპუბლიკაა. პარლამენტის (სეიმი) რეზიდენცია მდებარეობს რიგაში.

სეიმი ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. იგი შედგება 100 წევრისაგან - ხალხის წარმომადგენლებისაგან. სეიმი აირჩევა 4 წლის ვადით, საყოველთაო, თანასწორო, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით, პროპორციული წარმომადგენლობის საფუძველზე.

სეიმის მორიგი არჩევნები ტარდება ოქტომბრის პირველ შაბათს.

ოლქები და სეიმის დაკომპლექტება. სეიმის არჩევნების დროს ქვეყანა იყოფა ოლქებად. ოლქიდან ასარჩევ დეპუტატთა რაოდენობა თითოეული ოლქის ამომრჩეველთა რაოდენობის პროპორციულად განისაზღვრება. სეიმის წევრი მანდატს ფიცის საჯაროდ დადების შემთხვევაში მიიღებს. სეიმი თვითონ ამოწმებს თავის წევრთა უფლებამოსილებას. ამომრჩევლებს არ შეუძლიათ სეიმის წევრთა გამოწვევა (აღიარებულია თავისუფალი მანდატი).

სეიმი ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც ფუნქციონირებს მუდმივად, სეიმის უფლებამოსილების მთელი ვადით. სეიმი ქმნის კომიტეტებს. მას შეუძლია შექმნას საგამოძიებო კომიტეტიც (სეიმის წევრთა არანაკლებ 1/3-ის მოთხოვნით).

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს ლატვიის მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან, ხოლო **პასიური** – 21 წლის ასაკიდან (ასაკობრივი ცენზი).

უფლებამოსილება. სეიმის სხდომა საჯაროა. სეიმი ადგენს საკუთარ რეგლამენტს, ირჩევს პრეზიდენტს, აყალიბებს მთავრობას, ნიშნავს მოსამართლეებს და საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებს, ამტკიცებს ბიუჯეტს, აცხადებს ამნისტიას. სეიმი პრემიერ-მინისტრსა და მინისტრებს წარუდგენს კითხვებს და შეუძლია მათ მოსთხოვოს დოკუმენტაცია. სეიმის სხდომა იმართება, თუ მასში მონაწილეობს სეიმის დამსწრე წევრთა არანაკლებ ნახევარი, ხოლო გადაწყვეტილება მიიღება სხდომაზე დამსწრე წევრთა აბსოლუტური უმრავლესობით.

სეიმის წევრი სარგებლობს ფართო იმუნიტეტით. სეიმის უფლებამოსილების ვადა იწურება ახალარჩეული სეიმის პირველი შეკრებისას (ნოემბრის პირველი სამშაბათი).

პოლონეთის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. პარლამენტი შედგება ორი პალატისაგან – ქვედა პალატა სეიმი და ზედა პალატა სენატი. სენატის შემადგენლობაშია მაჟორიტარული სისტემით არჩეული 100 წევრი, ხოლო სეიმის – პროპორციული სისტემით არჩეული 460 დეპუტატი.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. სეიმის არჩევნები საყოველთაო, თანასწორი, პირდაპირი და პროპორციულია. არჩევნები ტარდება ფარული კენჭისყრით. დეპუტატები აირჩევიან დ'ჰონტის მეთოდის გამოყენებით. სეიმის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე

პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 21 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი). არჩეულად ითვლებიან იმ პარტიათა კანდიდატები, რომლებმაც ამომრჩეველთა ხმების 5% მიიღეს. პარტიული კოალიციის შემთხვევაში პროცენტული ბარიერი 8%-ია. ყოველი საარჩევნო ოლქიდან 7-19 დეპუტატი აირჩევა.

სენატის არჩევნები ტარდება საყოველთაო, პირდაპირი და ფარული კენჭისყრით. სენატის არჩევნებისას პოლონეთი იყოფა მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებად. სენატორთა რაოდენობა ამომრჩეველთა რაოდენობაზეა დამოკიდებული. სენატის წევრად შეიძლება აირჩეს საარჩევნო უფლების მქონე პოლონეთის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 30 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი).

სეიმი და სენატი აირჩევიან 4 წლის ვადით. სეიმისა და სენატის უფლებამოსილების ვადა იწყება სეიმის პირველი სხდომის დღეს და გრძელდება მომდევნო მოწვევის სეიმის შეკრების წინა დღემდე.

დეპუტატთა და სენატორთა კანდიდატურები შეიძლება დაასახელონ პოლიტიკურმა პარტიებმა, აგრეთვე ამომრჩეველებმა.

ერთდროულად სეიმსა და სენატში კენჭისყრა დაუშვებელია. სეიმისა და სენატის არჩევნების ნამდვილობას ამტკიცებს უზენაესი სასამართლო. ამომრჩეველებს უფლება აქვთ კანონით განსაზღვრული პრინციპების თანახმად მიმართონ უზენაეს სასამართლოს არჩევნების ნამდვილობის წინააღმდეგ საჩივრით.

სეიმისა და სენატის არჩევნებს ნიშნავს პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი სეიმისა და სენატის უფლებამოსილების ვადის დაწყებიდან 4 წლის გასვლამდე არაუგვიანეს 90 დღისა.

სეიმს შეუძლია თავისი უფლებამოსილება შეწყვიტოს დეპუტატების არანაკლებ 2/3-ის ხმათა უმრავლესობით მიღებული დადგენილებით. სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტა იმავდროულად ნიშნავს სენატის უფლებამოსილების შეწყვეტას.

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტს სეიმისა და სენატის მარშლების (თავმჯდომარეების) აზრის მოსმენის შემდეგ, კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევებში, შეუძლია გამოსცეს ბრძანება სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ.

პოლონეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ ბრძანებით იმავდროულად ბრძანებს სეიმისა და სენატის არჩევნების ჩატარებას და ნიშნავს არჩევნების თარიღს სეიმის უფლებამოსილების შეწყვეტის შესახებ ბრძანების გამოცემის დღიდან არაუგვიანეს 45 დღისა. პრეზიდენტი არჩევნების ჩატარებიდან არაუგვიანეს 15 დღისა იწვევს ახალარჩეულ სეიმის პირველ სხდომას.

ჩეხეთის რესპუბლიკა

ჩეხეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა.

პარლამენტი ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას. ის შედგება ორი პალატისაგან – სენატისაგან (ზედა პალატა) და დეპუტატთა პალატისაგან (ქვედა პალატა).

დეპუტატთა პალატის შემადგენლობაშია ფარული კენჭისყრით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, პროპორციული წარმომადგენლობის პრინციპის შესაბამისად, 4 წლის ვადით არჩეული 200 დეპუტატი, ხოლო **სენატის** – ფარული კენჭისყრით, საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე, მაჟორიტარული სისტემით, 6 წლის ვადით არჩეული 81 სენატორი (ყოველ 2 წელიწადში ხდება სენატორთა 1/3-ის განახლება).

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან, ხოლო **პასიური** – დეპუტატთა პალატაში – ჩეხეთის მოქალაქეს 21 წლის ასაკიდან, სენატში კი – 40 წლის ასაკიდან. არ შეიძლება ერთი და იგივე პირი ერთდროულად ორივე პალატის წევრი იყოს.

მორიგი არჩევნები ტარდება თითოეული პალატის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 30-ე დღიდან უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე პერიოდში.

დეპუტატები და სენატორები დებენ ფიცს შესაბამისი პალატის პირველი შეკრებისთანავე. პარლამენტის წევრის მანდატი თავისუფალია. დეპუტატები, სენატორები სარგებლობს იმუნიტეტით.

დეპუტატთა პალატა და სენატი თვითონ ირჩევენ და გამოიწვევენ შესაბამისი პალატის თავმჯდომარეს და მის მოადგილეებს.

ჩეხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტს შეუძლია დაითხოვოს მხოლოდ დეპუტატთა პალატა. ეს ხდება კონსტიტუციით განსაზღვრულ შემთხვევებში (არ შეიძლება ქვედა პალატის დათხოვნა მისი უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე 3 თვის განმავლობაში). დეპუტატთა პალატის დათხოვნის შემთხვევაში არჩევნები ტარდება მისი დათხოვნიდან 60 დღის ვადაში. ამ პერიოდში, რათა არ მოხდეს საკანონმდებლო პროცესის სრული შეჩერება, საკანონმდებლო უფლებამოსილება გადაეცემა სენატს, იმ საკითხებზე, რომელთა დაყოვნებაც შეუძლებელია.

ამერიკის შეერთებული შტატები

აშშ საპრეზიდენტო რესპუბლიკაა. აშშ-ში მოქმედებს ორპალატიანი პარლამენტი – კონგრესი, რომელიც შედგება სენატისაგან (ზედა პალატა) და წარმომადგენელთა პალატისაგან (ქვედა პალატა). ისინი აირჩევიან საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი არჩევნების საფუძველზე, ფარული კენჭისყრით, ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემით.

კონსტიტუციის თანახმად, კონგრესს უფლება აქვს, განკარგოს აშშ ტერიტორიები (მათ შორის, აღმოსავლეთის სამოა, ვირჯინის, მარშალის, მარიანას და კაროლინის კუნძულები).

კონგრესი ქმნის კომიტეტებს, რომლებსაც ფართო საგამოძიებო უფლებამოსილება აქვთ.

წარმომადგენელთა პალატა. შედგება 435 დეპუტატისაგან, რომლებიც აირჩევიან 2 წლის ვადით. **პასიური საარჩევნო უფლება.** დეპუტატად შეიძლება აირჩეს 25 წლის ასაკს მიღწეული პირი, რომელიც არანაკლებ 7 წლის განმავლობაში აშშ-ის მოქალაქეა და ცხოვრობს იმ შტატში, სადაც მდებარეობს მისი საარჩევნო ოლქი (დეპუტატთა რაოდენობა მოსახლეობის რაოდენობაზეა დამოკიდებული – 530 000 მოსახლეზე 1 დეპუტატი მოდის). წარმომადგენელთა პალატის თავმჯდომარეა სპიკერი.

სენატი. შედგება 100 სენატორისაგან. ყოველი შტატი ირჩევს 2-2 სენატორს 6 წლის ვადით (ყოველ 2 წელიწადში ხდება სენატორთა 1/3-ის განახლება).

პასიური საარჩევნო უფლება. სენატორად შეიძლება აირჩეს 30 წლის ასაკს მიღწეული პირი, რომელიც არანაკლებ 9 წლის განმავლობაში აშშ-ის

მოქალაქეა და ცხოვრობს იმ შტატში, სადაც მდებარეობს მისი საარჩევნო ოლქი. სენატს აშშ-ის ვიცე-პრეზიდენტი ხელმძღვანელობს.

საარჩევნო ოლქები. წარმომადგენელთა პალატის არჩევისას ერთმანდატიანია, ხოლო სენატის არჩევისას – ორმანდატიანი.

აქტიური საარჩევნო უფლება აქვს 18 წლის ასაკს მიღწეულ აშშ-ის მოქალაქეს, რომელიც შესაბამის საარჩევნო ოლქში ცხოვრობს არანაკლებ 20–30 დღის განმავლობაში და რომელსაც შეზღუდული არ აქვს ქმედუნარიანობა.

კანდიდატის დასახელების ფორმა. კანდიდატის დასახელების ყველაზე გავრცელებულ ფორმად აშშ-ში პირველადი არჩევნები ანუ ე.წ. პრაიმერიზმის ითვლება, როდესაც ამომრჩეველი ხმას აძლევს კანდიდატს კანდიდატობისთვის, რომ შემდეგ ის გახდეს დეპუტატობის კანდიდატი და მისი გვარი შეიტანონ საარჩევნო ბიულეტენში.

კონგრესის უფლებამოსილება. კონგრესს ეკუთვნის მთელი საკანონმდებლო უფლებამოსილება. დეპუტატები და სენატორები სარგებლობენ თავისუფალი მანდატით და მათი გამოწვევა დაუშვებელია. ისინი სარგებლობენ შეზღუდული იმუნიტეტით (დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში მათი დაკავება და დაპატიმრება ხდება საერთო საფუძველზე).

კონგრესის წევრებს ფიცის დადებამდე უფლება არა აქვთ, შეუდგნენ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას. კონგრესის წევრთა 1/3-ის მანდატების მოქმედების ვადა აითვლება კონგრესის ახალი შემადგენლობის მოწვევის დღიდან. კონგრესი მუშაობას იწყებს არჩევნების ჩატარების მომდევნო წლის 3 იანვარს.

ხელახალი არჩევნები. კონგრესის წევრის მანდატის მოქმედების ვადამდე შეწყვეტა ხდება მისი გარდაცვალების, გადადგომის ან შესაბამისი პალატიდან გარიცხვის შემთხვევაში (ამისთვის საჭიროა პალატის წევრთა 2/3-ის თანხმობა). წარმომადგენელთა პალატაში ვაკანსიის არსებობისას ტარდება ხელახალი არჩევნები, ხოლო სენატში ვაკანტურ ადგილზე სენატორს ნიშნავს შტატის გუბერნატორი.

იტალიის რესპუბლიკა

საკანონმდებლო ხელისუფლება. იტალიის პარლამენტი არის ორპალატიანი, შედგება სენატისა და დეპუტატთა პალატისაგან.

არჩევნები და უფლებამოსილების ვადა. პალატების არჩევნები ტარდება წინა მოწვევის პალატების უფლებამოსილების ვადის გასვლიდან 70 დღეში. პალატების პირველი სხდომები იმართება არჩევნებიდან არაუგვიანეს 20 დღის ვადაში.

ქვედა პალატა - დეპუტატთა პალატა აირჩევა საყოველთაო და პირდაპირი კენჭისყრით. 630 დეპუტატიდან 475 აირჩევა ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, 155 – რეგიონული პროპორციული წარმომადგენლობით, ხოლო 20 – საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქში. დეპუტატად შეიძლება აირჩეს იტალიის რესპუბლიკის მოქალაქე, რომელმაც არჩევნების დღეს მიაღწია 25 წლის ასაკს (ასაკობრივი ცენზი).

საარჩევნო ოლქებს შორის ადგილები, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა, ნაწილდება მოსახლეობის ბოლო აღწერის შედეგად განსაზღვრული რესპუბლიკის მოსახლეობის რაოდენობის 608-ზე გაყოფით, ყოველი ოლქის მოსახლეობაზე, შიდა საარჩევნო კოეფიციენტისა და უმეტესი ნაშთის წესის საფუძველზე.

ზედა პალატა - სენატი აირჩევა საყოველთაო და პირდაპირი კენჭისყრით, 21 წლის ასაკს მიღწეული ამომრჩევლის მიერ. სენატორად შეიძლება აირჩეს 40 წლის ასაკს მიღწეული პირი (ასაკობრივი ცენზი).

სენატორები აირჩევიან რეგიონების მიხედვით, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა. 315 სენატორიდან 232 აირჩევა ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, 83 – რეგიონული პროპორციული წარმომადგენლობით, ხოლო 6 – საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქში. როგორც წესი, რეგიონს არ შეიძლება ჰყავდეს 7 სენატორზე ნაკლები. თუმცა მოლიზეს რეგიონი ირჩევს 2 სენატორს, ხოლო ვალე დ'ოსტა – 1 სენატორს.

რეგიონებს შორის ადგილები, გარდა საზღვარგარეთის საარჩევნო ოლქისთვის განკუთვნილი ადგილებისა, ნაწილდება მოსახლეობის ბოლო აღწერის შედეგად განსაზღვრული რესპუბლიკის მოსახლეობის რაოდენობის პროპორციულად, შიდა საარჩევნო კოეფიციენტისა და უმეტესი ნაშთის წესის საფუძველზე.

იტალიის რესპუბლიკის ყველა ყოფილი პრეზიდენტი საკუთარი უფლებით და სიცოცხლის ვადით არის სენატორი, თუ თვითონ არ იტყვის ამაზე უარს. ასევე შესაძლებელია, პრეზიდენტმა სიცოცხლის ვადით სენატორად დანიშნოს 5 მოქალაქე, რომელთაც სამშობლოს სახელი

გაუთქვეს გამორჩეული მიღწევებით სოციალურ, სამეცნიერო, შემოქმედებით თუ ლიტერატურულ სფეროში.

დეპუტატთა პალატა და სენატი აირჩევინ 5 წლის ვადით. თითოეული პალატის უფლებამოსილება შეიძლება გაგრძელდეს მხოლოდ კანონის საფუძველზე და მხოლოდ ომის შემთხვევაში. არ შეიძლება ერთი და იგივე პირი ერთდროულად იყოს ორივე პალატის წევრი. პარლამენტის წევრი არის ხალხის წარმომადგენელი და თავის ფუნქციებს ასრულებს იმპერატიული მანდატის გარეშე.

ქვეყნები, სადაც დიდ ქალაქებში მერები პირდაპირი არჩევნების გზით აირჩევიან, – პრაქტიკული მაგალითები

ბულგარეთის რესპუბლიკა

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ლეგიტიმური ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ პირველ ტურში გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, იმართება მეორე ტური პირველი ტურის ჩატარებიდან 7 დღის ვადაში, უქმე დღეს. თუ საარჩევნო რეგიონში ორზე მეტი კანდიდატი დარეგისტრირდა და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, მეორე ტურში კენჭს იყრის მხოლოდ ის ორი კანდიდატი, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. თუ სამმა ან მეტმა კანდიდატმა მიიღო ხმების ყველაზე მეტი, მაგრამ თანაბარი რაოდენობა, მეორე ტურზე ყველა დაიშვება. თუ ერთმა კანდიდატმა მიიღო ყველაზე მეტი ხმა, მომდევნო ორმა ან მეტმა კანდიდატმა კი ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, მეორე ტურზე ყველა დაიშვება.

მეორე ტურში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა უბრალო უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ მეორე ტურში კანდიდატებმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს და გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, ბულგარეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წინადადების საფუძველზე ნიშნავს **ახალ არჩევნებს**.

თუ მეორე ტურზე ორი კანდიდატი იქნა დაშვებული და ერთ-ერთი მათგანი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში განსაკუთრებული

შემთხვევის (გარდაცვალება, ავადმყოფობა და სხვ.) გამო ჩამოშორდა არჩევნებს, იმართება **ახალი არჩევნები**.

თუ მეორე ტურზე დაშვებული ორი კანდიდატიდან ერთ-ერთი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში თავისი ნებით ჩამოშორდა არჩევნებს პირველი ტურის შედეგების გამოცხადებიდან 24 საათის განმავლობაში, მეორე ტურში მონაწილეობს მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატი.

დიდი ბრიტანეთი

2000 წელს 37 ქალაქში ჩატარებული რეფერენდუმის შედეგების გათვალისწინებით, დიდი ბრიტანეთის 12 ქალაქში მერი პირდაპირი წესით აირჩევა.

პროცედურა. ამომრჩეველს საშუალება აქვს, ხმა ორ სასურველ კანდიდატს მისცეს. იგი აკეთებს პირველი რიგის არჩევანს და მეორე რიგის არჩევანს (ალტერნატიული კენჭისყრა).

ხმების დათვლის პროცედურები. ხმების დათვლა იწყება საარჩევნო უბნებზე.

საუბნო საარჩევნო კომისიის ანგარიშში მიეთითება შემდეგი მაჩვენებლები:

1. გამოყენებული ბიულეტენების საერთო რაოდენობა;
2. გაუქმებული ბიულეტენების საერთო რაოდენობა;
3. პირველი რიგის არჩევანთა საერთო რაოდენობა;
4. პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით თითოეულ კანდიდატზე ხმათა გადანაწილება (რაოდენობები);
5. მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით თითოეულ კანდიდატზე ხმათა გადანაწილება (რაოდენობები), პირველი რიგის არჩევანით ხმების გადანაწილების გათვალისწინებით (ეს მონაცემი გამოიყენება ხმების დათვლის მეორე ეტაპზე).

ამის შემდეგ ხმებს აჯამებს ცენტრალური საარჩევნო კომისია. თავდაპირველად ჯამდება პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით გადანაწილებული ხმები.

თუ პირველი რიგის არჩევანის მიხედვით ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ გადალახა 50%-იანი ბარიერი, გამარჯვებულის გამოსავლენად ითვლება

ორი (ან შესაძლებელია სამი ან მეტი) დაწინაურებული კანდიდატის მიერ მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით მიღებული ხმები:

1. ხმების დათვლის მეორე ეტაპზე არ გაითვალისწინება ის ბიულეტენები, რომლებითაც პირველი რიგის არჩევანი ამ დაწინაურებულ კანდიდატებს შორის არის გაკეთებული.
2. დარჩენილი ბიულეტენებით გაკეთებული მეორე რიგის არჩევანის მიხედვით ითვლება მეორე ტურში გასულ კანდიდატებზე გადანაწილებული ხმები;
3. კანდიდატების მიერ მიღებული ხმათა რაოდენობები ემატება ხმების დათვლის პირველი ეტაპის შედეგებს.

გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა მიიღო. თუ ხმების დათვლის შედეგად კანდიდატებს ხმების თანაბარი რაოდენობა აღმოაჩნდათ, გამარჯვებულს ცენტრალური საარჩევნო კომისია წილისყრით გამოავლენს.

ხმების დათვლის აღნიშნული სისტემა გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ არჩევნებში ორზე მეტი კანდიდატი მონაწილეობს. თუ კენჭს ორი კანდიდატი იყრის, ითვლება მხოლოდ მათ შორის ხმების გადანაწილების პროცენტი. თუ მხოლოდ ერთი მერობის კანდიდატია წარდგენილი, იგი პირდაპირ ითვლება არჩეულად.

არჩევის ეს წესი გამოიყენება ინგლისის ყველა ქალაქში, სადაც მერის თანამდებობა არჩევითია.

ისრაელი

პროცედურა. თუ მერის ან ადგილობრივი საბჭოს თავმჯდომარის არჩევნებზე ერთზე მეტი კანდიდატია წარდგენილი, გამარჯვებულად ითვლება ის, ვინც მეტი ხმა მიიღო. ამ ხმების რაოდენობა უნდა აჭარბებდეს ლეგიტიმური ხმების 40%-ს.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, იმართება **მეორე ტური** იმ ორ კანდიდატს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს.

მაკედონია

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მოიპოვა ხმათა უბრალო უმრავლესობა იმ შემთხვევაში, თუ

არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო ამომრჩეველთა 1/3-ზე მეტმა. თუ დასახელებულია ერთი კანდიდატი და მან პირველ ტურში ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, კენჭისყრის პროცედურები მეორდება.

მეორე ტური. თუ არჩევნებში მონაწილეობა რამდენიმე კანდიდატმა მიიღო და ვერცერთმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, იმართება მეორე ტური იმ ორ კანდიდატს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა დააგროვა.

მოლდოვის რესპუბლიკა

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა, ტარდება მეორე ტური. მასში მონაწილეობს საუკეთესო შედეგის მქონე ორი კანდიდატი. არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მეტი ხმა დააგროვა, მიუხედავად იმისა, რამდენმა ამომრჩეველმა მიიღო მონაწილეობა კენჭისყრაში.

არჩევნები არჩატარებულად ითვლება, თუ ცალკეული ოლქების მიხედვით არჩევნებში მონაწილეობა მიიღო საარჩევნო სიებში შეყვანილი ამომრჩეველების 1/4-ზე ნაკლებმა.

პოლონეთის რესპუბლიკა

პროცედურა. კომუნის თავმჯდომარის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი, პირველი ტურის ჩატარებიდან მე-14 დღეს იმართება მეორე ტური. მასში მონაწილეობს ის ორი კანდიდატი, რომელთაც ყველაზე მეტი ხმა მიიღეს.

თუ პირველ ტურში ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, მათ უფლება აქვთ, მონაწილეობა მიიღონ **განმეორებით არჩევნებში**. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვა.

განმეორებით არჩევნებში კანდიდატების მიერ ხმათა თანაბარი რაოდენობის მიღების შემთხვევაში გამარჯვებულს კომუნის საარჩევნო კომისია წილისყრით გამოავლენს.

რუმინეთი

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ინიშნება მეორე ტური.

სლოვენია

პროცედურა. მერი აირჩევა ორტურიანი მაჟორიტარული სისტემის საფუძველზე. გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

მეორე ტური. თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მოიპოვა ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, იმართება მეორე ტური იმ კანდიდატებს შორის, რომლებმაც ყველაზე მეტი ხმა დააგროვეს.

თუ მეორე ტურში ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, გამარჯვებული წილისყრით ვლინდება.

ხორვატია

პროცედურა. თუ მერის არჩევნების პირველ ტურში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ დააგროვა ხმათა საჭირო რაოდენობა – 50%-ზე მეტი, პირველი ტურის ჩატარებიდან მე-14 დღეს იმართება **განმეორებითი არჩევნები** (არჩევნების **მეორე ტური**). მეორე ტურში მონაწილეობს ორი საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატი.

თუ სიაში არსებულმა მეორე და მესამე კანდიდატებმა პირველ ტურში ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღეს და ვერ დადგინდა, რომელ კანდიდატს აქვს მეორე ტურში მონაწილეობის უფლება, ინიშნება **ხელახალი არჩევნები**.

თუ ერთი ან ორივე კანდიდატი, რომელმაც/რომელთაც პირველ ტურში ყველაზე მეტი ხმა მიიღო/მიიღეს, უარს ამბობს/ამბობენ მეორე ტურზე, მასში მონაწილეობის უფლება ენიჭება მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატს.

მეორე ტურის დატოვების შესახებ წერილობით განცხადებას კანდიდატი წარუდგენს შესაბამის საარჩევნო კომისიას მეორე ტურის ჩატარების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებიდან ორი დღის ვადაში. კომისია ვალდებულია დაუყოვნებლივ შეატყობინოს მოპოვებული ხმების რაოდენობის მიხედვით მომდევნო კანდიდატს, რომ მას უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს მეორე ტურში. ასეთი კანდიდატის ვინაობას საარჩევნო კომისია 24 საათის განმავლობაში აცხადებს.

მეორე ტურში გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც კენჭისყრაში მონაწილე ამომრჩეველთა ხმების ნახევარზე მეტი მიიღო.

თუ მეორე ტურში მონაწილე ერთ-ერთი კანდიდატი პირველ და მეორე ტურებს შორის პერიოდში გარდაიცვალა, ინიშნება **ხელახალი არჩევნები**.

თუ მეორე ტურში ორმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, იმართება არჩევნების **მესამე ტური** მეორე ტურისთვის გათვალისწინებული მეთოდებისა და პროცედურების გამოყენებით.

თუ მესამე ტურშიც ორმა კანდიდატმა მიიღო ხმათა თანაბარი რაოდენობა და გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა, ტარდება **ხელახალი არჩევნები**.

ალბანეთი

პროცედურა. მერის თანამდებობაზე არჩეულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც ხმათა უბრალო უმრავლესობა მოიპოვა.

თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, გამარჯვებული წილისყრით ვლინდება.

ავსტრალია – ვიქტორიას შტატი, მელბურნი

პროცედურა. ამომრჩეველს შეუძლია ხმა მისცეს ერთზე მეტ მისთვის სასურველ მერობის კანდიდატს. ამომრჩეველი კანდიდატების გვარებს ციფრებით აღნიშნავს (პრეფერენციული სისტემა). ციფრების რიგითობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ კანდიდატს ანიჭებს ამომრჩეველი უფრო მეტ უპირატესობას. ფაქტობრივად, ამომრჩეველი კანდიდატების რეიტინგს ადგენს. მერი აირჩევა ალტერნატიული კენჭისყრის სისტემით.

ვიქტორიას შტატის მცირე ქალაქებში მერები არაპირდაპირი არჩევნებით აირჩევიან.

ბოსნია-ჰერცეგოვინა, თურქეთი, სლოვაკეთი, ჩილე

პროცედურა. მერის არჩევნებში გამარჯვებისთვის საჭიროა ხმათა უბრალო უმრავლესობის მოპოვება.

უნგრეთი

პროცედურა. მერის არჩევნებში მონაწილეობის მიღება შეუძლია იმ კანდიდატს, რომელსაც:

1. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა სულ ცოტა 3% იმ დასახლებაში, სადაც 10 000 ან ნაკლები მოსახლეა;
2. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 2%, მაგრამ სულ ცოტა 300 ამომრჩეველი იმ დასახლებაში, სადაც 100 000 ან ნაკლები მოსახლეა;
3. მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 1%, მაგრამ სულ ცოტა 2 000 ამომრჩეველი იმ დასახლებაში, სადაც 100 000-ზე მეტი მოსახლეა.

იმ კანდიდატს, რომელსაც მხარს უჭერს ამომრჩეველთა 0,5% დედაქალაქში, შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს დედაქალაქის მერის არჩევნებში.

გამარჯვებულად ითვლება ის კანდიდატი, რომელმაც მიიღო ყველაზე მეტი ხმა, მინიმუმ ერთი ხმით მეტი, ვიდრე მისმა ოპონენტმა.

მეორე ტური. თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა მიიღო, ინიშნება **მეორე ტური**.

უკრაინა

პროცედურა. ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქში მერობის კანდიდატი არჩევნებში გამარჯვებულად ითვლება, თუ მას ამომრჩეველთა უმრავლესობამ დაუჭირა მხარი.

თუ ორმა ან მეტმა კანდიდატმა ხმათა თანაბარი რაოდენობა დააგროვა, საოლქო საარჩევნო კომისია იღებს გადაწყვეტილებას, დანიშნოს **განმეორებითი არჩევნები** აღნიშნულ კანდიდატებს შორის გამარჯვებულის გამოსავლენად. განმეორებითი არჩევნები ტარდება არჩევნების დღიდან არაუგვიანეს 2 კვირისა.

საარჩევნო სისტემები

საარჩევნო სისტემა, ფართო გაგებით, სახელმწიფოს არჩევითი (წარმომადგენლობითი) ორგანოს ფორმირების წესია, ვიწრო გაგებით – კენჭისყრის შედეგების საფუძველზე არჩევით ორგანოში ადგილების განაწილების წესი (სისტემა), საარჩევნო ფორმულა.

იდეალური საარჩევნო სისტემა არ არსებობს. ამა თუ იმ სისტემის არჩევა ქვეყანასა და პარლამენტში პოლიტიკურ ძალთა თანაფარდობაზეა დამოკიდებული. მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ მიზანი, რომლის მიღწევაც უნდა უზრუნველყოს საარჩევნო სისტემამ. ეს მიზანი მოსახლეობის სამართლიანი წარმომადგენლობის არჩევის უზრუნველყოფაა. სამართლიანი წარმომადგენლობა კი შეიძლება სხვადასხვა გზით იქნეს მიღწეული, მათ შორის გეოგრაფიული, პარტიულ-პოლიტიკური და იდეოლოგიური, ასევე ასახვითი.

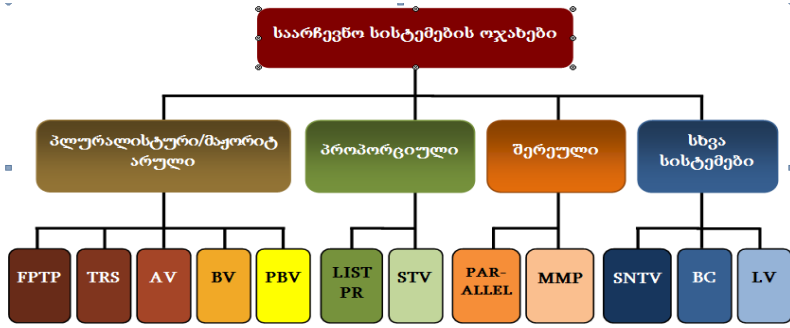
გეოგრაფიული წარმომადგენლობა უზრუნველყოფლია, როდესაც დეპუტატები არჩეულები არიან ცალკეული რეგიონებიდან, შესაბამისი რეგიონის ამომრჩევლების მიერ. არჩეული წარმომადგენლები ანგარიშვალდებულები არიან საკუთარი რეგიონის წინაშე.

პარტიულ-პოლიტიკური და იდეოლოგიური წარმომადგენლობა უზრუნველყოფილია, როდესაც წარმომადგენლობით ორგანოში წარმოდგენილია სხვადასხვა პარტიულ-პოლიტიკური სპექტრი და განსხვავებული იდეოლოგიის მქონე ჯგუფები.

ასახვითი (ადეკვატური) წარმომადგენლობა უზრუნველყოფილია, როდესაც საკანონმდებლო ორგანო არის „ერის/ხალხის ანარეკლი“, რომელიც ფიქრობს, გრძნობს და მოქმედებს ისე, როგორც ერი/ხალხი. ასახვითი საკანონმდებლო ორგანო მოიცავს მოსახლეობის ყოველი ფენისა და სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელს (ქალს და მამაკაცს, ახალგაზრდას და ხანდაზმულს, მდიდარს და ღარიბს, და ასახავს სხვადასხვა რელიგიის მიმდევრებს, ენობრივ თემებს და ეთნიკურ ჯგუფებს).

ძირითადი საარჩევნო სისტემები. საარჩევნო სისტემები ორ ძირითად – **მაჟორიტარულ** და **პროპორციულ** საარჩევნო სისტემების ოჯახებად იყოფა. მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების ნაკლოვანებების აღმოფხვრის მიზნით შეიქმნა ე.წ. **შერეული** საარჩევნო სისტემების ოჯახი, რომელიც აერთიანებს მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების ელემენტებს. გარდა ამ კლასიფიკაციისა

არსებობს ე.წ. „სხვა საარჩევნო სისტემების ოჯახი“, რომელშიც ერთიანდებიან ის საარჩევნო სისტემები, რომელებიც ერთი ნიშნით (მრავალმანდატიანი ოლქი) პროპორციული საარჩევნო სისტემებს გვანან, მაგრამ, მეორე მხრივ (კენჭისყრის პროცესი), მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის მსგავსად მიმდინარეობენ.⁴⁷

საარჩევნო სისტემები რამდენიმე საკვანძო ნიშნით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ეს ნიშნებია:

- საარჩევნო ოლქების მასშტაბი (ერთმანდატიანი/მრავალმანდატიანი);
- საარჩევნო ბიულეტენის სტრუქტურა (კატეგორიული/პრეფერენციული);
- საარჩევნო ზღუდრული (ბარიერი);
- საარჩევნო სისტემის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელია საარჩევნო ფორმულა, რომელიც განსაზღვრავს მიღებული ხმების მიხედვით მოპოვებული მანდატების რაოდენობას.

პლურალისტური/მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების ოჯახი. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა უმეტესად ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში გამოიყენება, თუმცა შესაძლებელია მისი მრავალმანდატიან ოლქებში გამოყენებაც. მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის გამოყენებისას მანდატს მხოლოდ ის კანდიდატი მოიპოვებს, რომელმაც კანონით დადგენილი ხმების უმრავლესობა მიიღო. გამოიყოფა 5 ძირითადი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემა:

- ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემა (FPTP);
- ბლოკური კენჭისყრა (BV);

⁴⁷ Electoral System Design: The New International IDEA Handbook. 2005 – International Institute for Democracy and Electoral Assistance; „საარჩევნო სისტემები“ – საქართველოს პარლამენტის აპარატის კვლევითი დეპარტამენტი, კანონშემოქმედებითი საქმიანობის საინფორმაციო უზრუნველყოფის განყოფილების განყოფილების კვლევითი მასალები.

- პარტიულ-ბლოკური კენჭისყრა (PBV);
- ალტერნატიული კენჭისყრა (AV);
- ორტურიანი სისტემა (TRS).

ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში გამარჯვებულად ის კანდიდატი მიიჩნევა, რომელიც სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს. შედეგის დასადგენად საკმარისია ერთი ტურის გამართვა. როდესაც ამ სისტემის გამოყენებით იმართება კენჭისყრა მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებში, იგი ბლოკურ კენჭისყრად გარდაიქმნება. **ბლოკური კენჭისყრით** ჩატარებულ არჩევნებში თითოეულ ამომრჩეველს აქვს იმდენი ხმა, რამდენი კანდიდატიც არის საარჩევნო მოცემულ საარჩევნო ოლქში. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები მიიღებენ მანდატებს, მიუხედავად მათი ხმების პროცენტული მაჩვენებლებისა.

თუ ამომრჩევლები მრავალმანდატიან ოლქში ხმას არა კანდიდატებს, არამედ, პარტიებს/საარჩევნო ბლოკებს აძლევენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ არჩევნები **პარტიულ-ბლოკური კენჭისყრით** ტარდება. ამ სისტემით გამართულ არჩევნებში გამარჯვებულად ის პარტია მიიჩნევა, რომელიც სხვებზე მეტ ხმას მიიღებს (ესაა სისტემა, რომლის დროსაც „გამარჯვებული ისაკუთრებს ყველა მანდატს“).

ალტერნატიული კენჭისყრისა და ორტურიანი სისტემაში არჩეულად ის კანდიდატი მიიჩნევა, რომელიც ხმათა აბსოლუტურ უმრავლესობას, ანუ ხმების საერთო რაოდენობის ნახევარზე მეტს ($50\% + 1$) მიიღებს (მაგ. 10-ის აბსოლუტური უმრავლესობაა $10/2+1=6$; 11-ის აბსოლუტური უმრავლესობა ასევე არის 6 ($11/2=5.5$, მიღებული განაყოფი მრგვალდება მეტობით)).

ორტურიანი სისტემაში ამომრჩევლები ხმას მხოლოდ ერთ კანდიდატს აძლევენ. ალტერნატიული კენჭისყრის დროს ამომრჩეველი ხმას ერთ კანდიდატს აძლევს, მაგრამ სხვებსაც მიუთითებს (შეუძლია არც მიუთითოს), უპირატესობის რიგითობის მინიჭებით (კანდიდატების მონაცემების გასწვრივ შესაბამისი ციფრების დაწერით. მაგალითად, ამომრჩეველი მისთვის ყველაზე სასურველი კანდიდატის გვარის გასწვრივ წერს ციფრს 1, შემდეგი სასურველი კანდიდატის (ანუ ვის ისურვებდა იმ შემთხვევაში, თუ მის მიერ პირველად შერჩეული კანდიდატი არჩევნების შედეგად ვერ გაიმარჯვებდა) გასწვრივ წერს ციფრს 2 და ა.შ.).

ხმათა დათვლის დროს საარჩევნო ბიულეტენები ამა თუ იმ კანდიდატის პირველი ხმების მიხედვით ლაგდება.

თუ ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, გამარჯვებულის გამოსავლენად ორტურიან სისტემაში გამოიყენება მეორე ტური (კენჭი ეყრება საუკეთესო შედეგის მქონე ორ კანდიდატს, რომელთაგან გამარჯვებული ფარდობითი უმრავლესობის პრინციპით განისაზღვრება), ხოლო ალტერნატიული კენჭისყრის დროს, თუ პირველი დათვლით ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა, ის კანდიდატი, რომელმაც ყველაზე ნაკლები ხმა მიიღო, სიიდან ამოიღება. ამასთანავე, მისი მეორე ხმები დარჩენილ კანდიდატებზე გადანაწილდება. ეს პროცესი მანამდე გრძელდება, სანამ ხმათა ასეთი გადანაწილებით რომელიმე კანდიდატი მათ აბსოლუტურ უმრავლესობას არ მიიღებს⁴⁸.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის დადებითი მხარეები:

- ის გასაგებად მარტივია (ამომრჩეველი ხმას კონკრეტულ კანდიდატს აძლევს და ნათლად ჩანს, სხვებს ვინ აჯობა);
- შედარებით მცირეა იმის ალბათობა, რომ არჩეული ორგანო პოლიტიკურად „ჭრელი“ აღმოჩნდეს.

მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის უარყოფითი მხარეები:

- ე.წ. დაკარგული ხმების რაოდენობა (იმ ამომრჩეველთა რაოდენობა, რომლებმაც სხვა კანდიდატებს, ანუ გამარჯვებულის წინააღმდეგ, მისცეს ხმა) შეიძლება საგრძნობი აღმოჩნდეს – გამარჯვებულის მიერ მიღებულ ხმებზე მეტიც კი (ეს სისტემის მოდიფიკაციაზეა დამოკიდებული);
- მხარდამჭერთა რაოდენობით მეორე პარტიამ, თუნდაც ის ამ მაჩვენებლით პირველ ადგილზე მყოფ პარტიას უმნიშვნელოდ ჩამორჩებოდეს, შეიძლება ვერცერთი (ან ძალიან ცოტა) მანდატი მიიღოს – თუ ორივე პარტიის მხარდამჭერები თანაბრად არიან განაწილებული საარჩევნო ოლქებში;
- მხარდამჭერთა რაოდენობით პირველმა პარტიამ შეიძლება უფრო ნაკლები მანდატი მიიღოს, ვიდრე გავლენით მეორე პარტიამ, თუ მის მხარდამჭერთა დიდი რაოდენობა რამდენიმე მსხვილ საარჩევნო

⁴⁸ https://www.youtube.com/watch?v=wA3_t-08Vr0

ოლქშია კონცენტრირებული, უფრო მეტ ოლქში კი მის მხარდამჭერთა რაოდენობა ოდნავ ნაკლებია მეორე პარტიისაზე.

ამრიგად, შეიძლება ისე მოხდეს, რომ არჩეულ ორგანოში მანდატების უმრავლესობა მოსახლეობის უმცირესობის (შესაძლოა, მნიშვნელოვანი უმცირესობის) წარმომადგენელთა ხელში აღმოჩნდეს. ეს კი ეწინააღმდეგება დემოკრატიის ერთ-ერთ მთავარ პრინციპს – ხალხის უმრავლესობის მმართველობის პრინციპს. საკმაოდ დიდია იმის ალბათობა, რომ გაურკვეველი პოლიტიკური შეხედულებების, მაგრამ საარჩევნო ოლქის ამომრჩევლებისთვის კარგად ცნობილმა ან დიდი ფინანსური შესაძლებლობის მქონე (თუნდაც სათანადო განათლების, გამოცდილებისა და უნარის არმქონე) პირმა გაიმარჯვოს, თანაც შეიძლება მას მხოლოდ პირადი ინტერესები ამომრავებდეს (ასეთი მდგომარეობა ე.წ. „ახალი დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი).

პროპორციული საარჩევნო სისტემების ოჯახი. პროპორციული საარჩევნო სისტემის გამოყენებისას საარჩევნო ოლქი ყოველთვის მრავალმანდატიანია და პარტიებს შორის მანდატები ოლქში⁴⁹ მათ მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება. პროპორციული საარჩევნო სისტემები ერთმანეთისგან იმით განსხვავდება, თუ როგორ აძლევს ხმას ამომრჩეველი; მთელი ქვეყანა ერთი მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქია თუ რამდენიმე მრავალმანდატიან ოლქად არის დაყოფილი, როგორია საარჩევნო ზღურბლი და როგორ ნაწილდება მანდატები პარტიებს შორის. პროპორციული საარჩევნო სისტემის ძირითადი სახეობებია:

- სიითი პროპორციული წარმომადგენლობა (List PR);
- ერთი გადაცემადი ხმის სისტემა (STV).

პროპორციულ საარჩევნო სისტემაზე საუბრისას აუცილებლად უნდა აღინიშნოს საარჩევნო ზღურბლის (ბარიერის) მნიშვნელობა. პროპორციული საარჩევნო სისტემის შეუზღუდავი გამოყენება ხშირად არჩევით ორგანოში მრავალი პატარა პარტიის ნაკლებად გავლენიანი, მაგრამ ამბიციური წარმომადგენლების მოხვედრას იწვევს. საარჩევნო ზღურბლი არის პარტიული სიის მიერ მიღებულ ხმათა მინიმალური პროცენტული

⁴⁹ საარჩევნო ოლქის შექმნის ორი მეთოდი არსებობს: პირველი (უფრო გავრცელებული) – როდესაც საარჩევნო ოლქის საზღვრები ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულის საზღვრებს ემთხვევა; მეორე (უფრო იშვიათი; ძირითადად პრეზიდენტის არჩევისას გამოიყენება) – როდესაც მთელი ქვეყნის ტერიტორია ერთი საარჩევნო ოლქია.

რაოდენობა (არჩევნების ან კენჭისყრის მონაწილეთა რაოდენობიდან), რომელიც პარტიას უფლებას აძლევს, მონაწილეობა მიიღოს მანდატების განაწილებაში. მისი დაწესება ხელს უშლის წარმომადგენლობით ორგანოში ძალიან სუსტ პარტიათა წარმომადგენლების მოხვედრას, რომლებიც, ცხადია, ამ ორგანოში ამინდს ვერ შექმნიან, მაგრამ შეიძლება პრობლემები შეუქმნან არა მარტო უმრავლესობის ჩამოყალიბებას, მთავრობის შექმნას და შემდგომ საჭირო გადაწყვეტილებათა მიღებას, არამედ ძლიერი ოპოზიციის ჩამოყალიბებასაც. თუმცა საარჩევნო ზღურბლის დაწესებისას დიდი სიფრთხილეა საჭირო, ვინაიდან მაღალი ზღურბლის შემთხვევაში შეიძლება ზღურბლგადალახულ პარტიათა მიერ მიღებული ხმების ჯამური რაოდენობა მათ მოწინააღმდეგეთა რაოდენობაზე ნაკლები აღმოჩნდეს და არჩეულ ორგანოში მხოლოდ უმცირესობის წარმომადგენლები მოხვდნენ; მით უმეტეს, რომ ზღურბლის მიღმა დარჩენილი პარტიების მიერ მიღებული ხმები გამარჯვებულ პარტიებზე ნაწილდება.⁵⁰

სიითი პროპორციული წარმომადგენლობის (List PR) დროს იქმნება ერთი მრავალმანდატიანი ოლქი (ქვეყნის მასშტაბით). ამომრჩეველი ხმას აძლევს ერთ პარტიულ სიას (პარტიას). გამარჯვებულად მიიჩნევა ის ერთი ან რამდენიმე პარტია, რომლებიც საარჩევნო ბარიერს გადალახავენ. ბარიერ-გადალახული პარტიები მანდატებს მიღებული ხმების პროპორციულად მოიპოვებენ.

მანდატების განაწილების მეთოდები. საერთაშორისო პრაქტიკაში მანდატების განაწილების მეთოდთა ორი ძირითადი ჯგუფი გამოიყენება:

- კვოტირების მეთოდი;
- გამყოფთა მეთოდი.

კვოტირების მეთოდით დათვლისას თითოეული სია მანდატებს საარჩევნო კვოტის მიხედვით იღებს. ეს ორსაფეხურიანი პროცესია: ჯერ განისაზღვრება საარჩევნო კვოტა – ერთი მანდატის მისაღებად საჭირო ხმათა ყველაზე მცირე რაოდენობა (ე. ი. მანდატის „კუთრი წონა“) – და

⁵⁰ დამკვიდრებული დემოკრატიის ქვეყნებში, სადაც პოლიტიკური (პარტიული) სისტემა ჩამოყალიბებულია და არჩევნებში ძირითადად ორი-სამი ძლიერი პარტია მონაწილეობს, საარჩევნო ბარიერი მნიშვნელოვან გავლენას არ ახდენს ამომრჩეველთა წარმომადგენლობაზე; გარდამავალი დემოკრატიის ქვეყნებისათვის კი სასურველია, რომ საარჩევნო ზღურბლის სიდიდე 3–5%-ს არ აღემატებოდეს.

შემდეგ კვოტის საშუალებით მიღებული ხმების პროპორციულად ნაწილდება მანდატები.

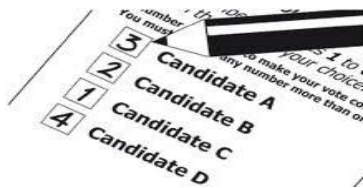
საარჩევნო კვოტა სხვადასხვა ფორმულის მეშვეობით განისაზღვრება. მარტივი, ანუ **ჰარეს კვოტის** მეთოდით კანდიდატის არჩევისთვის აუცილებელი კვოტა სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობის გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე გაყოფით გამოითვლება. მაგალითად, თუ საერთო ჯამში 100 (მოქმედი) ხმა მიცემული და 20 დეპუტატის ადგილი უნდა შეივსოს, ცხადია, ერთი მანდატის მისაღებად სიამ არანაკლებ 5 ($100:20=5$) ხმა უნდა დააგროვოს. ზოგიერთი ექსპერტის აზრით, ამ გამოთვლით ყველაზე პროპორციული შედეგის მიღება შესაძლებელი.

გამყოფთა მეთოდის არსი ისაა, რომ ყოველი სიის მიერ მიღებულ ხმათა რაოდენობა რიცხვთა ზრდად მწკრივზე იყოფა. მიღებული განაყოფები კლებადობით ლაგდება. ის განაყოფი, რომლის რიგითი ნომერი გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის ამსახველ რიცხვს ემთხვევა, იქნება საარჩევნო კვოტა. ფაქტობრივად, კვოტა განაყოფთა მიღებულ მწკრივში უმცირესი რიცხვია. მისი ტოლი და მასზე მეტი განაყოფების მქონე სიები პროპორციულად ინაწილებენ მანდატებს. მანდატების განაწილების პროცესი პრაქტიკულად ერთ ეტაპად ხორციელდება. გამყოფთა მეთოდები ერთმანეთისგან მხოლოდ გამყოფთა მწკრივის ტიპით განსხვავდება: **დ'ჰონტის ფორმულის** გამოყენებისას თითოეული პარტიული სიის მიერ მიღებული ხმების რაოდენობა იყოფა გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობის შესაბამის ნატურალურ რიცხვთა მწკრივზე (1, 2, 3, 4 და ა.შ.).

გასანაწილებელია 4 მანდატი	პარტიული სიების მიერ მიღებული ხმები			
გამყოფი	I პარტია 12 000	II პარტია 10 000	III პარტია 7 000	IV პარტია 5 000
1	12 000	10 000	7 000	5 000
2	6 000	5 000	3 500	2 500
3	4 000	3 333,3	2 333,3	1 666,6
4	3 000	2 500	1 750	1 250
მიღებული მანდატები	2 მანდატი	1 მანდატი	1 მანდატი	მანდატი ვერ მიიღო

ერთი გადაცემადი ხმის სისტემა (STV) მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქებში გამოიყენება. ამომრჩეველს რამდენიმე ხმა აქვს, მაგრამ

ფაქტობრივად მათ იყენებს, როგორც ერთ გადაცემად ხმას. ამომრჩევლები ახდენენ საარჩევნო ბიულეტენებში კანდიდატთა რანგირებას უპირატესობების მიხედვით. ეს სისტემა ითვალისწინებს არა მხოლოდ პირველ, არამედ მეორე და მესამე უპირატესობებსაც.

ხმების დათვლის პირველ ეტაპზე შემოწმდება კანდიდატთა პირველი უპირატესობები და კანდიდატები განლაგდებიან მიღებული ხმების რაოდენობის მიხედვით (პირველი უპირატესობების შესაბამისად). შემდეგ დადგინდება პირველი უპირატესობების საერთო რაოდენობა და გამოითვლება საარჩევნო კვოტა.

აღნიშნული სისტემით კანდიდატი არჩეულად მიიჩნევა, თუ იგი საარჩევნო კვოტის საშუალებით მიღებულ ხმათა რაოდენობას დააგროვებს (კვოტის გამოსათვლელად ძირითადად **დრუპის კვოტა** გამოიყენება. არჩევისთვის საჭიროა კანდიდატმა მიიღოს იმ განაყოფზე თუნდაც ერთი მთელი ხმით მეტი, რომელიც ამომრჩეველთა საერთო ხმების რაოდენობის ერთი ერთეულით გაზრდილ მანდატების რაოდენობაზე გაყოფით მიიღება. მაგალითად, თუ საერთო ჯამში 105 (მოქმედი) ხმა მიცემული და 20 დეპუტატის ადგილი უნდა შეივსოს, ცხადია, ერთი მანდატის მისაღებად კანდიდატმა არანაკლებ 5 $(105/(20+1)+1=5)$ ხმა უნდა დააგროვოს). ჩვეულებრივ, პირველი დათვლის შემდეგ რამდენიმე გაუნაწილებელი მანდატი რჩება. ასეთ შემთხვევაში არჩეული კანდიდატის ზედმეტი/ჭარბი საარჩევნო ბიულეტენები/ხმები სხვებს გადაუნაწილდება. ამისთვის გადამწყვეტია ამ კანდიდატის საარჩევნო ბიულეტენებში არსებული მეორე უპირატესობები⁵¹.

ზოგადად, პროპორციული საარჩევნო სისტემის დადებითი და უარყოფითი მხარეები შეიძლება მოკლედ ასე ჩამოყალიბდეს:

დადებითი მხარეები:

- უზრუნველყოფილია სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულების მქონე მოსახლეობის სამართლიანი წარმომადგენლობის არჩევა. სახელდობრ, პარტიის მიერ მოპოვებულ მანდატთა რაოდენობა მიღებულ ხმათა რაოდენობის პროპორციულია;

⁵¹ https://www.youtube.com/watch?v=y-4_yuK-K-k

- „დაკარგული“ ხმების რაოდენობა ძალიან მცირეა;
- პარტიას შეუძლია პარტიული სიის მეშვეობით უზრუნველყოს სათანადო განათლების, გამოცდილებისა და უნარის მქონე, მაგრამ ამომრჩეველებისთვის ნაკლებად ცნობილი პირის არჩევა.

უარყოფითი მხარეები:

- ამომრჩევლისთვის რთულია პარტიული სიებით წარდგენილი კანდიდატების ვინაობის გარკვევა. გადაწყვეტილებას იგი, ჩვეულებრივ, პარტიის ლიდერთა მიმართ თავისი დამოკიდებულების მიხედვით იღებს. ამის გამო კი, არცთუ იშვიათად, არჩეულ პირთა შორის ისეთებიც ხვდებიან, რომელთა ფუნქციაც ფაქტობრივად, მხოლოდ კვორუმის შექმნა და კენჭისყრაში მონაწილეობაა (ასეთი მდგომარეობა ე.წ. „ახალი დემოკრატიის“ ქვეყნებისთვის არის დამახასიათებელი);
- იმ პირობებში, როდესაც პარტიების შიგა მოწყობა საკმაოდ ხშირად არადემოკრატიულია, პარტიულ სიებს მხოლოდ პარტიის ხელმძღვანელები (და არა პარტიის წევრები) ადგენენ. გამორიცხული არაა, რომ მათ ეს სიები პირადი ერთგულების პრინციპით შეადგინონ (თუმცა ეს შინაპარტიული პრობლემაა და დემოკრატიულ საზოგადოებაში ასეთი რამ იშვიათად ხდება);
- თუ ქვეყანაში პოლიტიკური სიჭრელეა, წარმომადგენლობითი ორგანოც ძალიან „ჭრელი“ გამოვა, რაც, როგორც წესი, პოლიტიკურ არასტაბილურობას იწვევს. თუმცა არსებობს მეთოდი, რომლითაც „სიჭრელის“ თავიდან აცილება ხდება. ესაა ე.წ. საარჩევნო ზღურბლის შემოღება.

შერეული საარჩევნო სისტემების ოჯახი. არაერთ ქვეყანაში სხვადასხვა საარჩევნო სისტემის დადებით მხარეთა გაერთიანების და ნაკლოვანებათა შემცირების მიზნით გამოიყენება შერეული საარჩევნო სისტემა, რომელიც მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების უზრალო გაერთიანებით ან ამ სისტემათა ცალკეული ელემენტების გაერთიანებით მიიღება. შერეულ საარჩევნო სისტემაში სხვადასხვა ეტაპზე გამოიყენება როგორც მაჟორიტარული, ისე პროპორციული საარჩევნო სისტემის ელემენტები.

შერეული საარჩევნო სისტემის ყველაზე მარტივი ფორმაა **პარალელური კენჭისყრა (Parallel)**. ამ სისტემით წარმომადგენლობითი ორგანო სანახევროდ მაჟორიტარული, სანახევროდ კი – პროპორციული საარჩევნო სისტემით არჩეული დეპუტატებით კომპლექტდება. პარალელური კენჭისყრის სისტემა ითავსებს პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემების

დადებით ნიშნებს. ის იმ საარჩევნო სისტემების ვარიანტია, რომლებშიც წარმომადგენლები აირჩევიან როგორც გეოგრაფიული საარჩევნო ოლქებიდან, ისე მთელი ქვეყნის მასშტაბით პროპორციული საარჩევნო სისტემით, პარტიული სიებით. ამომრჩეველს აქვს ორი ხმა – ერთი პარტიული სიისთვის და მეორე – საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატისთვის. საარჩევნო ოლქში წარდგენილი კანდიდატი ძირითადად ფარდობითი უმრავლესობის პრინციპით აირჩევა. პარტიული სიით წარდგენილ კანდიდატებს პარტიის მიერ მიღებული ხმებიდან გამომდინარე ირჩევენ. ეს კანდიდატები მანდატებს იმ რიგითობის მიხედვით მიიღებენ, რომელიც პოლიტიკურმა პარტიამ არჩევნების დაწყებამდე წარადგინა.

შერეული წევრობის სისტემა (MMP). ეს სისტემა გამოიყენება გერმანიაში. იგი ცდილობს მაჟორიტარული და პროპორციული წარმომადგენლობების დადებითი ასპექტები გააერთიანოს. აღნიშნული სისტემა სტრუქტურით პარალელური კენჭისყრის მსგავსია, თუმცა მისი გამორჩეული მახასიათებელი არის ის, რომ სიითი პროპორციულობით მიღებული მანდატები ერთმანდატიანი მაჟორიტარული არჩევნებით გამოწვეული ნებისმიერი დისპროპორციის კომპენსირებას ახდენს.

მაგალითი: გასანაწილებელია 100 მანდატი, მათ შორის, 50 მაჟორიტარული

საარჩევნო სუბიექტი	მაჟორიტ. საარჩ. სისტ. მიღებული ხმები	პროპორც. საარჩ. სისტ. მიღებული ხმების %	მანდატებში გამოსახული პროპორცია	მანდატები პარტიული სიიდან	მიღებული მანდატების საერთო რაოდ.
ა	9	25	25	16 (25–9)	25
ბ	9	10	10	1 (10–9)	10
გ	19	23	23	4 (23–19)	23
დ	2	22	22	20 (22–2)	22
ე	5	13	13	8 (13–5)	13
ვ	6	7	7	1 (7–6)	7
სულ	50				100

სხვა საარჩევნო სისტემები

ამ სისტემების თავისებურება ისაა, რომ ისინი ერთი ნიშნით (მრავალმანდატიანი ოლქი) პროპორციული საარჩევნო სისტემის მსგავსია, მაგრამ, მეორე მხრივ, კენჭისყრის პროცესი მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემის მსგავსად მიმდინარეობს. აღნიშნულ სისტემებს განეკუთვნება: ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა (SNTV), შეზღუდული კენჭისყრა (LV), **ბორდას დათვლა (BC)**.

ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა მრავალმანდატიან ოლქში გამოიყენება. ამომრჩეველს ერთი ხმა აქვს და, ამდენად, ხმას მხოლოდ ერთ კანდიდატს აძლევს. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები მიიღებენ მანდატებს მოცემულ საარჩევნო ოლქში.

შეზღუდულ კენჭისყრას მრავალმანდატიან ოლქში იყენებენ. ამომრჩეველს შეუძლია ხმა რამდენიმე კანდიდატს მისცეს. ხმების რაოდენობა შეზღუდულია – იგი გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე ნაკლები უნდა იყოს. გამარჯვებულია ის კანდიდატი, რომელიც ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს.

ბორდას დათვლა არის პრეფერენციული სისტემა, რომელიც გამოიყენება როგორც ერთმანდატიან, ისე მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქში. ამომრჩეველი კანდიდატებს პრეფერენციებს (უპირატესობებს) (1, 2, 3, 4 და ა.შ.) ანიჭებს. დათვლის დროს კანდიდატებს ქულები ენიჭებათ, მაგალითად, ვინც პირველი პრეფერენცია მიიღო – 1 ქულა, ვინც მეორე პრეფერენცია მიიღო – 2 ქულა და ა.შ. ყველა ქულა ჯამდება და გამარჯვებულად ყველაზე ნაკლები ქულების მქონე კანდიდატები ცხადდებიან.

ტერმინთა განმარტება

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის მიზნებისათვის მასში გამოყენებულ ტერმინებს აქვს შემდეგი მნიშვნელობა:

1. **რეფერენდუმი** – საერთო-სახალხო გამოკითხვა საყოველთაო, თანასწორი და ნების პირდაპირი გამოვლენის მიზნით, ფარული კენჭისყრით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საკითხების საბოლოოდ გადასაწყვეტად, რომელიც იმართება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე;
2. **პლებისიტი** – ფარული კენჭისყრის გზით საერთო-სახალხო გამოკითხვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად, რომლის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა;
3. **არჩევნები** – საარჩევნო პროცესი, რომლის დანიშნულება და შედეგია საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოებისა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირთა არჩევა;
4. **საერთო არჩევნები** – მორიგი ან რიგგარეშე არჩევნები:
 - 4.1. მორიგი არჩევნები – არჩევნები, რომელიც ტარდება საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოს ან საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების ვადის გასვლის გამო საქართველოს კონსტიტუციით, საარჩევნო კოდექსით, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციებითა და სათანადო კანონებით დადგენილ ვადებში;
 - 4.2. რიგგარეშე არჩევნები – არჩევნები, რომელიც ტარდება საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოს ან საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის გამო;
 - 4.3. შუალედური არჩევნები – შესაბამის საარჩევნო ოლქში მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით, საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ჩატარებული არჩევნები, რომელიც ტარდება ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოს შემადგენლობის შესავსებად;
5. **ხელახალი არჩევნები** – არჩევნები, რომლებიც მორიგი არჩევნებისათვის დადგენილი წესით ხელახლა ტარდება;

- 5.1. თუ მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილეობდა ერთი კანდიდატი და საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით მოიხსნა მისი კანდიდატურა;
- 5.2. თუ პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებულ არჩევნებში მონაწილე ვერც ერთმა საარჩევნო სუბიექტმა ვერ გადალახა საარჩევნო ბარიერი, ან არჩევნები არჩატარებულად გამოცხადდა საარჩევნო ოლქების ნახევარზე მეტში;
- 5.3. თუ არჩევნების შედეგები ბათილად იქნა ცნობილი სასამართლოს გადაწყვეტილებით;
6. **განმეორებითი კენჭისყრა** – კენჭისყრა, რომელიც განმეორებით იმართება იმ საარჩევნო უბანში (უბნებში), რომელშიც (რომლებშიც) ბათილად იქნა ცნობილი კენჭისყრის შედეგი, ან მთელ მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქში პარტიული სიების მიხედვით, როდესაც მანდატი არც ერთ პარტიას/საარჩევნო ბლოკს არ მიეკუთვნა;
7. **არჩევნების მეორე ტური** – კენჭისყრა, რომელიც იმართება საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრულ შემთხვევებსა და ვადებში, როდესაც არჩევნების პირველ ტურში გამარჯვებული ვერ გამოვლინდა;
8. **არჩევნების (კენჭისყრის) დღე** – საერთო, შუალედური ან ხელახალი არჩევნების ჩატარების დღე, ასევე მეორე ტურის, განმეორებითი კენჭისყრის დღე;
9. **პროპორციული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნები** – საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრების არჩევნები პარტიული სიების საფუძველზე;
10. **მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემით ჩატარებული არჩევნები** – საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრების არჩევნები ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქების მიხედვით;
11. **საარჩევნო უფლება** – აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება;
12. **აქტიური საარჩევნო უფლება** – საქართველოს მოქალაქის უფლება, ხმის მიცემის მეშვეობით მონაწილეობა მიიღოს საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობით ორგანოში ხალხის წარმომადგენელთა ასარჩევად და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის დასაკავებლად ჩატარებულ საყოველთაო არჩევნებში, რეფერენდუმში, პლებისციტში

13. **პასიური საარჩევნო უფლება** – საქართველოს მოქალაქის უფლება, კენჭი იყაროს საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობით ორგანოში საარჩევად და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის დასაკავებლად;
14. **საარჩევნო რეგისტრაცია** – შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ პარტიების, საარჩევნო ბლოკების, ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფებისა და კანდიდატთა რეგისტრაცია არჩევნებში მონაწილეობის უფლების მიღების მიზნით;
15. **საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატი** – პირი, რომელიც არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით წარდგენილია რეგისტრაციისათვის შესაბამის საარჩევნო კომისიაში;
16. **საარჩევნო სუბიექტი** – შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებული პარტია, საარჩევნო ბლოკი ან ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფი, საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრობის ან საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის კანდიდატი;
17. **კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტი** (გარდა საარჩევნო კოდექსის 51-ე მუხლის მიზნებისა) – საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად რეგისტრირებული კვალიფიციური პარტია ან საარჩევნო ბლოკი, რომელშიც გაერთიანებულია კვალიფიციური პარტია;
18. **საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია** – საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (შემდგომ – ცესკო) და მისი აპარატი, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი საარჩევნო კომისიები (შემდგომ – უსკო) და მათი აპარატები, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიები;
19. **საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელე** – საარჩევნო კომისიის წევრი და აპარატის თანამშრომელი;
20. **პარტია** – „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის შესაბამისად მოქმედი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება, რომელიც ცესკოს მიერ რეგისტრირებულია არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით;
21. **კვალიფიციური პარტია** (გარდა საარჩევნო კოდექსის 51-ე მუხლის მიზნებისა) – პარტია, რომელიც, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 30-ე მუხლის შესაბამისად, დაფინანსებას საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან იღებს;
22. **საარჩევნო ბლოკი** – ცესკოს მიერ რეგისტრირებული 2 ან 2-ზე მეტი პარტიის გაერთიანება;

23. **საქართველოს პრეზიდენტობის კანდიდატი** – საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით ცესკოს მიერ რეგისტრირებული, პარტიის ან ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ წარდგენილი საქართველოს მოქალაქე;
24. **მერობის/გამგებლობის კანდიდატი** – მერის/გამგებლის არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მიერ რეგისტრირებული საქართველოს მოქალაქე;
25. **პარტიული სიით წარდგენილი კანდიდატი** – საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებულ პარტიულ სიაში შეყვანილი საქართველოს მოქალაქე;
26. **მაჟორიტარი კანდიდატი** – საქართველოს პარლამენტის, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნებში მონაწილეობის მიზნით შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებული, პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის მიერ საარჩევნო ოლქში წარდგენილი საქართველოს მოქალაქე;
27. **საარჩევნო ოლქი** – სამოქმედო ტერიტორია (ადმინისტრაციული საარჩევნო დანაყოფი), რომელშიც ხორციელდება არჩევნებისა და რეფერენდუმის ორგანიზება და ტარდება არჩევნები და რეფერენდუმი;
28. **მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი** – საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისათვის შექმნილი ერთმანდატიანი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი;
29. **ადგილობრივი მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქი** – ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქი, რომელიც იქმნება ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს წევრების მაჟორიტარული წესით ასარჩევად;
30. **საარჩევნო უბანი** – ადმინისტრაციული საარჩევნო დანაყოფი, რომელიც იქმნება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, კენჭისყრისა და ხმების დათვლისათვის არჩევნებისა და რეფერენდუმის გამართვისას;
31. **ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო** – საკრებულო; საქართველოს დედაქალაქის – თბილისის საკრებულო, თვითმმართველი თემის საკრებულო, თვითმმართველი ქალაქის საკრებულო;

32. **ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანო** – თვითმმართველი ქალაქის მერი, თვითმმართველი თემის გამგებელი;
33. **პოლიტიკური თანამდებობის პირი** – საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტის წევრი, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს მთავრობის სხვა წევრები და მათი მოადგილეები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების მთავრობათა ხელმძღვანელები, აგრეთვე ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი და აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელი, სახელმწიფო რწმუნებული – გუბერნატორი;
34. **პოლიტიკური/წინასაარჩევნო რეკლამა** – მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში (შემდგომ – მედია) გასული ისეთი შინაარსის რეკლამა, რომელიც მიზნად ისახავს საარჩევნო სუბიექტის არჩევისთვის ხელის შეწყობას/ხელის შეშლას, რომელშიც ნაჩვენებია საარჩევნო სუბიექტი ან/და მისი არჩევნებში მონაწილეობის რიგითი ნომერი და რომელიც შეიცავს წინასაარჩევნო კამპანიის ნიშნებს, ან მოწოდებას სარეფერენდუმოდ/საპლებისციტოდ გამოტანილი საკითხის გადაწყვეტის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ;
35. **წინასაარჩევნო კამპანია** – საარჩევნო სუბიექტის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის მიერ არჩევნებში მონაწილეობისა და გამარჯვების მიზნით ჩატარებულ ღონისძიებათა ერთობლიობა;
36. **წინასაარჩევნო აგიტაცია** – ამომრჩეველთა მოწოდება საარჩევნო სუბიექტის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის მხარდასაჭერად ან საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ნებისმიერი საჯარო მოქმედება, რომელიც ხელს უწყობს ან ხელს უშლის მის არჩევას, ან/და რომელიც შეიცავს წინასაარჩევნო კამპანიის ნიშნებს, მათ შორის, წინასაარჩევნო ღონისძიების ორგანიზებაში/ჩატარებაში მონაწილეობა, საარჩევნო მასალების შენახვა ან გავრცელება, მხარდამჭერთა სიებზე მუშაობა, პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლობებში ყოფნა;
37. **საარჩევნო/სარეფერენდუმო კამპანიის ხარჯები** – საარჩევნო სუბიექტის/რეფერენდუმში მონაწილის საარჩევნო/სარეფერენდუმო კამპანიისათვის განკუთვნილი ფულადი სახსრების ერთობლიობა, ასევე უსასყიდლოდ მიღებული ყველა სახის საქონელი და მომსახურება (ასახული საბაზრო ფასებით), გარდა საარჩევნო

კოდექსით დადგენილი წესით მიღებული უფასო სარეკლამო დროის ღირებულებისა;

38. **საარჩევნო/სარეგერენდუმო კამპანიის ხარჯებთან დაკავშირებული ინფორმაცია** – ინფორმაცია საარჩევნო/სარეგერენდუმო კამპანიის ხარჯების, უსასყიდლოდ მიღებული ყველა სახის საქონლისა და მომსახურების, შემოწირულების წყაროს, ოდენობის და მიღების თარიღის შესახებ;
39. **საარჩევნო შემოწირულება** – საარჩევნო/სარეგერენდუმო კამპანიის დროს შესაბამისი საარჩევნო სუბიექტის ანგარიშზე ფიზიკური პირების მიერ ჩარიცხული ფულადი სახსრები, აგრეთვე უსასყიდლოდ მიღებული ყველა სახის მატერიალური ფასეულობა და მომსახურება, გარდა საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით მიღებული უფასო საეთერო დროის ღირებულებისა;
40. **საარჩევნო დოკუმენტაცია** – საარჩევნო კომისიებში შესული და საარჩევნო კომისიებიდან გასული განცხადებები, საჩივრები, წერილები, საქმიანი ქაღალდები, ოქმები, საარჩევნო ბიულეტენები, სპეციალური კონვერტები, საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის სამართლებრივი აქტები, საკონტროლო ფურცლები, სარეგისტრაციო ჟურნალები, ამომრჩეველთა სიები, ამომრჩევლის ბარათები და სხვა დოკუმენტაცია.
41. **ბიომეტრიული რეგისტრაცია** - საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ბიომეტრიული ფოტოსურათის გადაღება და პირადი მონაცემების აღრიცხვა (ანკეტირება), აგრეთვე საქართველოს მოქალაქის პირადობის ელექტრონული მოწმობის ან საქართველოს მოქალაქის ბიომეტრიული პასპორტის ფლობა, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა პირზე ეს დოკუმენტი გაიცა საარჩევნო კოდექსით დადგენილი წესით ბიომეტრიული რეგისტრაციის გავლის შემდეგ;
42. **სააგიტაციო მასალა** – პლაკატი, დროშა და ნებისმიერი სხვა მასალა, რომლებზედაც გამოსახულია საარჩევნო სუბიექტი/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატი ან/და მისი არჩევნებში მონაწილეობის რიგითი ნომერი;
43. **სააგენტო** – საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო;
44. **მხარდაჭერის მიმღები** – საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-12 მუხლის მე-4 და მე-5 ნაწილებით განსაზღვრული პირები.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია;
2. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“;
3. საქართველოს ორგანული კანონი „რეფერენდუმის შესახებ“;
4. საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“;
5. საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2014 წლის 26 აპრილის №25 დადგენილება „ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოების 2014 წლის 15 ივნისის არჩევნებისათვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“;
6. „არჩევნების ისტორია“ - საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (2009 წ.);
7. ოთარ მელქაძე - „კონსტიტუციონალიზმი“ (2008 წ.);
8. „საქართველო. 2006 წლის ადგილობრივი არჩევნები. დაგროვილი გამოცდილება“ (<http://www.coe.int/t/dgap/tbilisi/archives/downloads/Books/Local%20Elections%202006%20-%20Lessons%20learned%20Geo.pdf>);
9. მალხაზ მაცაბერიძე - „არჩევნები და საზოგადოება“ (2003 წ.);
10. მალხაზ მაცაბერიძე - საქართველოს პოლიტიკური სისტემა, სალექციო კურსი თემა 6 - „პრეზიდენტის ინსტიტუტი საქართველოში“ (2014);
11. სერგო ჯორბენაძე, უშანგი ბახტაძე, ზურაბ მაჭარაძე - „მედია-სამართალი“, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა (2014);
12. „საარჩევნო სისტემები“ - საქართველოს პარლამენტის აპარატის კვლევითი დეპარტამენტი, კანონშემოქმედებითი საქმიანობის საინფორმაციო უზრუნველყოფის განყოფილების კვლევითი მასალები (<http://parliament.ge/ge/saparlamento-saqmianoba/aparati-9/struqtura/60>);
13. BRIDGE-ის (დემოკრატიის, მმართველობისა და არჩევნების სფეროში რესურსების განვითარება) პროგრამის მასალები;
14. Electoral System Design: The New International IDEA Handbook. 2005 - International Institute for Democracy and Electoral Assistance;
15. „საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები“ - კავშირი „იურისტები სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის“.

მომზადებულია საარჩევნო სისტემების განვითარების
რეფორმებისა და სწავლების ცენტრის მიერ

2015 - 2016

